

А. ПОРОХОВИЧ

БАТЬКИ І ДІТИ

БАТЬКИ і ДІТИ

Antonina Horochowych

PARENTS and CHILDREN

Cover by MYRON LEWYTSKY

Second Revised Edition

World Coordination Educational Council
Funded by Elena Kowal

Winnipeg — 1990 — Toronto

Антоніна Горохович

БАТЬКИ І ДІТИ

Обкладинка
МИРОНА ЛЕВИЦЬКОГО

Друге доповнене видання

Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада
Коштом фундаторки Єлени Коваль

Вінніпег — 1990 — Торонто

***В ПОШАНІ ПАМ'ЯТІ
НЕЗАБУТНЬОЇ МАМИ***

Антоніна Горохович

**Прибуток з продажу цієї
книжки призначений на працю
СКВОР Ради в Торонто.**

ПЕРЕДМОВА ДО ДРУГОГО ВИДАННЯ

Від появи книжки „Батьки і діти” проминуло більше двадцяти років. Перший її наклад розійшовся вже давно, а це безумовний доказ, наскільки відповідала вона вимогам хвилини.

Двадцять років... За той час діти вже вирости і самі входять у ролі батьків нового покоління. Цей час приніс українській діаспорі у вільному світі як численні здобутки, так і втрати. Скільки ж повноцінних, молодих людей покинуло за той час батьківську мову й звичаї! Хоч звичайно, не все ще втрачене, бо наша історія бачила вже не один поворот до батьківських традицій — як не в першому, то в наступних поколіннях. Але ж рівночасно виростило за цей час і покоління, вірне заповітам батьків і своєму народові. Що більше, ці молоді люди знаходять нові засоби — розвивати та помножувати спадщину. Сьогодні вони — передові члени наших церковних та світських установ, учителі й керівники українських шкіл, виховники й провідники молодечих організацій, публіцисти й учені, гідні представники української справи при університетах, урядах, і врешті молоді батьки, які знають навіщо й як виховувати своїх дітей. Вони — живий доказ правдивості прадавньої мудрости, що „козацькому роду нема переводу”. Вони й підтверджують думку письменника й режисера з України, Станіслава Черніківського, який недавно гостював у Канаді: „Україна — не лиш географічне поняття. Це — люди; це те, що за словами Василя Стуса — у нас „лівіше серця”.

А однодушні вислови гостей з України, таких визначних, як Левко Лук'яненко, Євген Сверстюк, Микола Горбаль, Ростислав Братунь, підтверджують наш погляд, що діаспора потрібна, а то й необхідна для нормального росту народу; навіть тоді, коли воплотиться наша мрія про самостійність.

За цих двадцять років змінилися теж визначно обставини на рідних землях. Навіть пишучи цю передмову, годі

збагнути, за яких нових подій книжка появиться друком. Досвід останніх двох років переконує, що й оптимістичні передбачення можуть сповнитися. А тому можна й надіятися, що й численним примірникам цієї книжки простелиться шлях у Батьківщину. Правда, писана ця книжка для дуже інших обставин. Але тут чи там — мета виховання — дати молодому поколінню твердий релігійно-національний ґрунт. Як багато батьків в Україні виховало, попри всі негоди й небезпеки, тих молодих людей, які сьогодні піднімають гордо національну символіку, привертають правним власникам — батьківські храми. Цим батькам — признання й слава. І хай ця книжка стане підтвердженням правильності їх шляху. Але скільки ж сьогоднішніх батьків в Україні стоять на роздоріжжі між двома суперечливими світоглядами, системами вартостей. Цим повинна ця книжка послужити дружнім дороговказом.

Отож потрібна буде вона всюди, де лиш живуть українці. І якщо виконає своє призначення, зможуть мати глибоке вдоволення і Авторка і щедра Фундаторка цього видання.

До речі, Авторка, інженер і магістер Антоніна Горохович, провела кожен день із цих двадцяти років, на праці: громадській, організаційній, педагогічній, редакторській, літературознавчій. Численні її статті, а то й книжкові видання збагатили визначно свідомість та зв'язки діяспори із Україною, яка саме продовжується. Минулого року вітали Авторку в Торонто, з найщирішою вдячністю-три покоління громадян, у тому вже два — її учнів та виховників. І кожний новий її день — це невсипуча, послідовна праця для здійснення виховних ідеалів, що в основі цієї книжечки. Їх поширює вона не лиш словом, але й прикладом свого життя.

Не було б можливо і взяти в руки цієї книжки, якби не щедрість Фундаторки цього видання, пані ЄЛЕНИ КОВАЛЬ із Калгарів в провінції Альберті в Канаді. Ця достойна представниця покоління наших піонерів, прибула зі своєї зеленої Буковини у цю країну — трилітнім дівчатком. У дуже молодому віці заступила з найкращими вислідами рідну матір — чотирьом сиріткам свого мужа — вдівця. Разом із ним, на сьогодні вже покійним, пропрацювала весь свій вік не лиш на власному госпо-

дарстві, чи то в Саскачевані, в Бритійській Колюмбії, чи зрештою в Альберті, але теж на церковній та громадській ниві, не жаліючи важко здобутого гроша на пожертви, де це було потрібне. Зразу й відгукнулася вона на зазив редакції журналу „Промінь”, першого Видавця цієї книжки, присилаючи, без дальших застережень, суму, потрібну на перевидання. Хай же особиста вдячність кожного Читача стане їй заслуженою нагородою — а Всевишній хай благословить її голубиний вік усім добром та миром!

Новим виданням „Батьків і дітей” займається Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада при Світовому Конгресі Вільних Українців. Зміст бо та настанова цієї справді вартісної праці-особливо сприяє виховним завданням Ради. Вони ж включають відповідальність за виховання грядучого покоління українських д і т е й по всьому світі, щоб стали вірними спадкоємцями ідеї б а т ь к і в . А як та наскільки стане корисним спільне зусилля Авторки, Фундаторки й Видавців — це залежить від кожного з Вас, Шановний Читачу й Читачко. У Ваших бо руках, у руках Батьків та Виховників, лежить майбутня доля нашого народу. І хай ця книжка допоможе Вам зформувати її якнайкраще!

Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада

ХТО УМОЖЛИВИВ ДРУГЕ ВИДАННЯ „БАТЬКИ І ДІТИ”?

Перше видання 1965 р. було заходами Наталі Когуської накладом Союзу Українок Канади з Фундації ім. Наталі Кобринської, друге уможливила Єлена Коваль, лист якої містимо, в скороченні як приклад редакції членки Союзу Українок на заклик про допомогу в загально-громадській справі.

„Вельмишановна Пані Когуська!

Щиро Вам дякую за книжку і я рада, що Ви до мене звернулися про поміч. Я Вам висилаю 12,500.00 дол. на видання сеї книжки. І не хочу, щоб мені гроші звертали. Я рада, що можу допомогти в сій справі. А як ще щось треба, то дайте мені знати, з я буду старатися допомогти. Ми повинні мати таку касу, щоб могли помагати в потребі. Ми, слава Богу, не бідні у грошах, але часом бідні духово, бо не відчуваємо потреби давати на нашу ціль. То є слабкість. Я не хочу, щоб мене хвалили, бо я хвальби не люблю, я хочу нашу справу підтримати.

Здоровлю Вас, Пані Редакторко, бажаю Вам кріпких сил. Чи був би наш журнал такий цікавий, якщо б Ви не були його редактором.

Бажаю Вам всього найкращого. Вдячна Вам Єлена Коваль.”

31.X.1989

БАТЬКИ І ДІТИ

Добро народу заховане в душі його членів. Зберегти це добро, розвинути і передати майбутнім поколінням — це святий обов'язок батьків, матерів передусім.

Виховання старе як світ, воно й складне як саме життя, бо предметом його є людина, її духовість, характер, воля, інтелект, почування. Ціллю цих наших міркувань буде насвітлити найбільш актуальні в житті українців за кордоном виховні проблеми, пошукати можливостей задоволення наших потреб, вказати на засоби впливу на молоде покоління.

Як це робити, щоб усе найкраще, що виплекали українські покоління продовж віків, не пропало в чужому морі, а навпаки, щоб послужило духовому ростові і моральному здоров'ю і батьків, і нашої молоді, ми про те будемо міркувати.

БАТЬКИ, ЇХ СВІДОМІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Про батьків і їх ролі у вихованні тепер у нас багато пишеться і говориться. Батьки мають вплив на виховання своїх дітей і, як безпосередні виховники, що керують виховним процесом в родині, і як громадяни, що організують громадські виховні установи й організації. Співдія виховних заходів до дому з усіма суспільними чинниками конечно, якщо ми поважно трактуємо справу молоді. Наші діти зростають не тільки в домашньому середовищі. Вплив поза домашнім середовищем настільки сильний, що часто йому годі опертись навіть найдбайливішим батькам. Щоб протидіяти цим впливам, треба не тільки великої духової сили батьків, їх всесторонньої обізнаності з виховними теоріями і практикою, але й цілої системи збірних зусиль громади.

ВІРА В ІДЕЮ — ЦЕ СИЛА

Загалом беручи, українські батьки, вірні багатовіковим українським традиціям у відношенні до дітей, ідуть слідами наших володарів, що були виховниками не тільки своїх дітей, але й цілого народу („Поучення” Володимира Мономаха), зберігаючи навіть у політиці виховні засади. Але занадто складні обставини сучасного нашого життя настільки ускладнили виховання, що треба глибокого знання і багато любови до справи, віри в усіх, щоб не піддаватися зневірі. Саме про віру, про сильні переконання в можливості зберегти молоде покоління для України доводиться часто дискутувати. Загал наших батьків щодо цієї віри можна поділити на три групи:

1) таких, що зв'язані з українством тільки слабим сентиментом, який зникає під впливом найменшого подуву;

2) таких, що беруть участь у громадському житті, що носять у своїх серцях український патріотизм, але які не вважають потрібним плекати його у своїх дітей;

3) справжніх патріотів, які не тільки самі вірять у можливості збереження своїх дітей при українстві, але й своєю вірою впливають на середовище.

Очевидно, що перші дві групи батьків мають малі шанси на те, щоб їхні діти не засимілювалися. Бо всяка ідея, щоб стати рушійною силою, мусить мати своїх визнавців. „Найбільшим духовним скарбом людства є віра, візія здійснення ідеї” — говорить проф. Вайтгед. „Моральне виховання — каже він — неможливе без цієї віри-візії”. Це вона давала силу творцям великих народних рухів здійснювати свою мету. Віра в усіх необхідна не тільки в моральнім вихованні, але й взагалі при здобуванні будь-якої мети. Тому таким важливим у вихованні є, щоб провідники молоді були запалені ідеєю, вірили в неї і з завзяттям змагались за її здійснення. Завданням виховників є в першу чергу вказувати молоді візію великого, високої ідеї. У нас ідея велика, шляхетна — допомогти народові позбутись неволі. Тому найсуттєвіші наші виховні досягнення полягають не тільки в тому, щоб виховати сам характер, але й у тому, щоб молодь наша вміла правильно зберігати порядок вартостей. Часто говориться, що моральні занепади спричинюються слабкістю характеру.

Але, мабуть, частіше вони є вислідом браку знання про те, що є добром.

ДУХОВА ЄДНІСТЬ

Батьки, уявляючи собі добро своїх дітей у майбутньому, часто не розуміють у чому воно полягає. Дбаючи про майбутнє своїх дітей, вони повинні б правильно розуміти, на яких основах будується щастя людини. Отож першою передумовою щасливого життя дитини є її духовий зв'язок з батьками. Духовий зв'язок дітей з батьками — це передумова вироблення у них бажаного національного світогляду і доброго характеру, це можливість збереження їх при українстві, а водночас запорука втримання неперервності поколінь.

У нашому столітті витворилася прірва поміж поколінням батьків і дітей. І, мабуть, тому так багато є тепер нещасливих, звихнених молодих людей. У наших домах найважливішою ціллю стає часто здобування матеріальних достатків, комфорт, люксус, прийняття, дарунки. Ми забуваємо часто, що найцінніше, що ми повинні здобувати — це отой духовий зв'язок з дітьми. А здобувати його будемо тоді, коли в сім'ї пануватиме любов, добро, коли плекатиметься культура, зберігатимуться релігійні засади, національні традиції, коли батьки знаходитимуть досить часу на розмови з дітьми про справи їхнього духа, а не тільки про буденні потреби. Відчуження дітей від батьків приносить їм багато шкоди, а батькам і народові можливість утрати молодих сил.

Страх батьків утратити дітей не є маловажною справою не тільки з уваги на егоїстичні потреби їх — мати на старість де „голову прихилити”, але й з огляду на потреби самих дітей. Виховування дітей — це природна, Богом дана людям потреба. Турбуючись дітьми, жертвуючи собою для щастя дітей, батьки повинні мати в нагороду найблагороднішу сатисфакцію свого життя — дати народові позитивних творчих пересемців національних ідеалів. Діти — це їхня найвеличніша творчість, їх видима безсмертність, а може й гордість народу. За всі зусилля у вихованні дітей батьки природно хочуть мати щось і для себе. Тут мова про вдячність за те, що вони дали дітям життя, але про розважне, сердечне і добровільне акцептування батьківських ідеалів і світосприймання. Батьки

хочуть того, щоб змагання за здійснення їхніх ідеалів продовжували й діти. Це шляхетне бажання. Воно має на увазі загальне добро: дитини, батьків і народу. Воно веде до гармонійного співжиття й духової єдності батьків дітей з народом, а все це в сумі забезпечує добре, щасливе життя.

На мою думку, найсуттєвіший і найбільший обов'язок батьків — це знайти всесторонній контакт з дітьми, оте почуття безпеки, дитячої приналежності до батьків, що його ніхто крім рідних батьків не може дати дитині. Це перша передумова успіху у вихованні.

ЩАСЛИВИЙ СВЯТ-ВЕЧІР

Увечері
Розмається

Сьогодні Галинка дуже поспішала додому. Ледве висиділа на останній лекції у школі. Повертаючись із школи, всіма думками була дома:

„Свят-Вечір, Різдво! Але чи радісне буде воно цього року? Цікаво — чи мама вже все приготувала до Святої Вечері?... Ялинка вже стоїть у вітальні вбрана з янголиком і зірками та золотими горішками. Але і в маминих й татових очах смуток великий. Вони про це не говорять, але я знаю чого вони сумують. Нема довго від Юрка листів. В газеті було, що два кораблі розбилися. Два місяці нема від нього листів, ні ніякої звістки телефоном, телеграмою...”

Бігши попри церкву, Галинка забігла помолитись. Ставши навколішки перед іконою Різдва Христового, шептала: „Дитятко Боже, Ісусе маленький! Вислухай мамині й татові та мої молитви — хай буде якась вістка від Юрка заки ми сядемо до Святої Вечері, заки зійде перша зірка! Хоч звістка, якщо не він сам!”

Коли увійшла в хату, вже темніло. В ідальні горіло світло лямпади перед іконою Матері Божої з Дитятком. Підійшла до мами, поцілувала, вітаючись без слів. На маминім лиці побачила сльози. Тато сидів мовчки й дивився крізь вікно.

— Мамо, чи я можу щось тобі допомогти? — врешті відважилась Галинка перервати тишу.

— Накрий стіл, приготуй усе, що слід до Святої Вечері. Ти знаєш, що має бути на чотирьох рогах часник, сіно під обрусом, прилагодь просфору з медом, трійцю з свічками, калач ось тут ще в кухні. Яюсь не можу я сьогодні позбиратися, — скаржилася мама.

— Ну, що ж уже зірка світить, — відзвався батько. — Надіймося, що вона десь світить і для нашого Юрка. Він шукає її й напевно думає тепер про нас. Розумниця ти, Галинко! Не забула про два додаткові накриття.

Родина молилася голосно під проводом тата. Спочатку про здоров'я живих рідних, потім окремо за здоров'я і безпеку Юрка, а на кінці за душі померлих. А потім ще кожний мовчки про своє таємне.

Сиділи мовчки за столом і якийсь час знову ніхто не промовив слова. Нагло Галинка схопилася й побігла до дверей. Вона пильно надслухувала весь час, почувла кроки. Відчинила двері й в хаті почувся її радісний крик:

— Юрку! Мамо, Тато! Є, є наш Юрко!.. о, Боже! Він

нарешті приїхав!.. А я так молилася сьогодні! Так довго молилася щодня, щоб тобі нічого злого не сталося.

Прибігли мама й тато, обоє припали до сина, а до них тиснулася і Галинка.

— Дитино, дитино, які ми хвилини переживали останніми тижнями... Усякі думки приходили до голови. А ще в газетах було повідомлення, що два кораблі розбилися, що людей врятували, але було багато ранених. Чи ти уявляєш собі наші почуття? — бідкалася мама.

— Пробачте, що так сталося. Але я так багато перешкод поборов, щоб на час прибути сьогодні додому. Потім усе розповім. А тепер вечеряймо. Я так стужився за вами, за нашими святами, за Свят-Вечером. І я дуже зголоднів. Постив, мамо! Бо дуже хочу сьогодні виконати все за нашими стародавніми звичаями й традиціями. Ви не знаєте, як то поза домом чоловік тужить за ними! — говорив Юрко, сідаючи за стіл.

— Я знала, що ти приїдеш! Бачиш і накриття для тебе поставила. А друге знаєш для кого? Для самотніх, бездомних, убогих людей. Для душ померших. Я знаю, бо про це ми вчилися в школі, — не втихала Галя.

Ніч була коротка, бо вкоротили її Юркова розповідь, колядники, щасливі переживання, що відганяли сон, і раннє вставання до Служби Божої. Було ж тієї радості так багато в серцях Галинки і всіх у родині того особливого Свят-Вечора і Різдва...

Т. Г.

ОСЕЛ ХРИСТОНОСЕЦЬ

Увесь світ радів, що народилося Боже Дитя. Раділи люди, раділи всі Божі сотворіння, раділи навіть квіти.

Та стривожився Ірод, бо злякався, що втратить своє царство. Боже Дитя принесло любов, віру в добро. А Ірод ходив по своїй палаті та думав як позбутися Ісуса. Велів повбивати всіх дітей, що народилися в останніх двох роках.

Була тиха ніч. Мерехтіли ясні зорі, освітивши шлях, яким з неба сходив на землю ангел. Бог післав його, щоб повідомив Йосипа:

— Бери Марію і Дитя і втікай до Єгипту. Ірод хоче забити Божу Дитину.

Йосип і Марія зібралися в дорогу. Мусіли йти пішки, а Марія немічна, Немовлятко ж щойно народилося. Осел, що був у стаєнці, почувши тиху розмову Йосипа й Марії, забряв і радісно замахав вухатою головою. Йосип навантажив на нього клунки.

Свята Родина вирушила в далеку дорогу. Дорога була трудна, не була навіть протоптана стежка. З-під навіяних вітром піскових курганів стирчали кості тварин. Цілими днями мандрували наші подорожні, не зустрічаючи ні води, ні деревини, ні засохлої травички. Осликові копита підбилися, ноги кривавили. Він дрижав зі страху, коли дикі звірі обминали ватру, здивовані дивлячись на Святу Родину, що грілися при ватрі.

Одного разу шаліла буря, здавалося, що злива все затопить. Йосип заховав Марію з Дитятком під скелею. Буря втихла аж під вечір. Віслюк, що був під час бурі на другому боці річки, якої не було перед бурею, а тепер її русло наповнилося водою, котилися в ній буруни, жалібно іржав. Він вскочив у воду, хвилі пірвали його, затопили, але вкінці осел таки добився до Святої Родини.

Серед таких небезпек три тижні мандрувала Свята Родина і врешті прибула до Єгипту. Марія-Мати взялася годувати Ісусика, а Йосип знімати почав з ослика клунки. І що він побачив у ослика на хребті:

— Ходи, Маріє, глянь, що у нашого ослика на хребті?...

— О, цей знак хреста здовж й поперек крижів коло передніх лопаток утворив чорний колір на осликовій

шерсті — це нагорода йому від Всевишнього за його вірну службу Ісусикові, — озвалася Марія.

Господь відзначив нашого осла хрестом, ніби лицарським ордером! — додав Йосип.

З тієї пори ослаки цієї породи носять це знам'я. А люди звать їх теж христоносцями.

За Миколою Яцківим
скорочено передала Сестричка Уля

РІЗДВЯНА МОЛИТВА

Наш Ісусику маленький,
що у яслах народився,
Учини, щоб край наш рідний
З цілим світом звеселився.
Щоб зрадів наш рідний нарід
І його всі вірні діти —
Щоб скінчилися їх смутки,
Щоб їм більше не терпіти.
Учини, щоб добра доля
В нашу землю завітала,
Щоб свобідна Україна
Бога втішно прославляла.

Ю. Шкрумеляк-Роляник

ВАРТІСТЬ ЄДНОСТІ ПОКОЛІНЬ

В попереднім розділі ми обговорили, що духовий зв'язок дітей з батьками — це обопільне добро дітей і батьків, добро родини, народу. Дітям він дає почуття безпеки, батькам запевнення, що за здійснення їхніх ідей будуть змагатися потомки.

Коли говоримо про зв'язок дітей з батьками, маємо на увазі переємництво ідеї, безперервність поколінь, а це зовсім щось інше як залежність дітей від батьків під психологічним, емоційним чи економічним оглядом. Неправильно роблять ті батьки, що насильно спонукують своїх дітей змагатись за досягнення материних чи батькових нездійснених мрій, таких як: здобуття популярності, чи „добра партія” в подружжі доньки, кар'єра, політичні, наукові, мистецькі, спортові чи якінебудь інші осяги сина.

Спадкоємність ідеї, безперервність поколінь у вихованні українських дітей поза межами України особливо важливе. В американській виховній літературі цим проблемам майже не присвячується уваги. У нашій пресі часто є згадки, але тільки загальникові. А, на мою думку, справа дуже актуальна, важлива, вимагає всестороннього наświetлення. Багато серед нас українських батьків, що втратили своїх дітей, ще більше таких, що хоч і розуміють небезпеку, але не знають, як цьому явищу протидіяти, чи ще не усвідомили собі, якою шкодою для морального здоров'я людини є зрада свого народу. Серед нас особливо актуальним є Шевченкове „Послання” до померлих, живих, і майбутніх поколінь. У кожному народі ми відрізняємо два роди спільноти: духово жива, але мертва фізично (це великі постаті Володимира Великого, Б. Хмельницького, І. Мазепи, Т. Шевченка) і ті що, — духово мертві, але фізично живі (це сьогоднішні „гудтаймники”*) чи давніше „варшавське сміття”, „грязь Москви”). Шевченко, пишучи до „мертвих, живих і ненароджених”, в Україні і поза нею „сущих”, мав і нас на увазі. В його наукову концепцію нації входимо й ми, говорячи про безперервність поколінь.

Як же впливати на скріплення цих зв'язків батьків із дітьми, точніше сказавши, — як збуджувати у дітей національну свідомість і прив'язання до рідного народу?

*) „Гудтаймники” — типи людей, які бачать ціль свого життя тільки у розвагах, забавах.

Три основні умови треба мати постійно на увазі, говорячи про успішність виховання: **любов дітей, розуміння дитячої психіки, усвідомлення вихованих цілей.** Платон каже: „Найшляхетніше із усіх студій є пізнання людини й усвідомлення цілей її життя”. „Виховувати — значить від дитинства плекати у вихованків упродовж життя пристрасне бажання бути досконалим громадянином, вчити їх, як справедливо приказувати іншим і як виконувати накази інших. Тільки це можна назвати справжньою метою виховання. Бо інші цілі, такі як нагромадження багатства, чи надмірна дбайливість про саме тільки здоров'я не гідні називатися вихованням взагалі”.

ЛЮБОВ ДО ДІТЕЙ

Бог обдаровує батьків природною любов'ю до своїх дітей. Тому вони для дітей своїх найбільше терпеливі, виrozumілі, самовіддані, тобто мають прикмети добрих виховників. Але самої тільки любови у вихованні не вистачає. Часто батьки з надмірної, сліпої любови до дітей, своїм неправильним, безкритичним підходом до них можуть їх скалічити на ціле життя. Скільки ми зустрічаємо в житті „маминих синків”, ніяк до життя не підготованих, вередливих, егоїстичних, психічно надщерблених, емоційно незбалансованих і духово покалічених людей. Все це жертви сліпої, мавп'ячої любови батьків до своїх дітей. Ніколи не можна забувати того, що школити треба і розум і почування. Тільки те, що захоплює цілу людину, має тривкий вплив на її поведінку, а не те, що промовляє тільки до серця чи тільки до розуму. Надто лагідне трактування дітей, без врахування розсудку щодо норм поведінки, надмірне розпещування дітей доводить до капризів, спонукує їх використовувати ситуації і вимагати від батьків щораз то більше уступок. Діти стають малими диктаторами, а згодом і тиранами своїх батьків. Діти таких батьків виростають з надщербленими характерами. Для такого типу дітей батьки ніколи не будуть авторитетом, ніколи духова сила таких батька чи матері не підійметься до тієї міри, щоб заімпонувати дітям.

РОЗМОВА З ДІТЬМИ

З любови до дітей багато батьків здатні на найбільшу жертву. Але дуже багато батьків часто не розуміють, що найбільше добро, яке вони можуть дати своїм дітям, — це багатство духа, моральна чистота, фізична досконалість. Все це виплекується великим зусиллям. Не зроблять багато для характеру своїх дітей ті батьки, які суворо додержуються правил поведінки, що вичитують нотації, картають, застрашують і забороняють. Песталоцці і всі інші визначні педагоги, вказують інший шлях. У своїй знаменитій книжці „Лінгард і Гертруда” він розкаже, як мати кожної суботи збирає своїх дітей і повчає, вказуючи на промахи, що сталися впродовж тижня і на ті випадки, про які вони повинні пам’ятати, аби поліпшити свою поведінку. Мати хвалить і заохочує, збуджує радість з успіхів, смуток за провини. Почуття і думки, що викликаються цим, і є вихованням. Тому першим і найбільш успішним засобом у вихованні буде збуджування потрібних почувань радості і смутку, уявлень про добро і зло. Тож говорім з дітьми спокійно і річево про їх щоденні вчинки. Великі істини і життєві принципи, які дає нам досвід багатьох віків, вплітаймо у щоденні випадки з життя сім’ї і дітей. Вчім дітей міряти їх власні вчинки тими засадами, які вони набули в процесі вивчання релігії, історії, літератури.

У свобідній розмові допоможим їм застосувати це все до їхнього щоденного життя. Пояснюймо дітям, як це прикро спостерігати батькам, коли діти роблять промахи проти почуття правди, справедливости, коли зраджують свій народ, соромлячись свого національного походження, своїх батьків, свого прізвища, коли хочуть зірвати зо своїм родом, коли йдучи по лінії найменшого опору, пристають до тих, що живуть лишень для своїх приємностей. Порушуймо часто проблему самостійности, сили волі і мужности у хлопців, вказуючи, що через потурання своїм забаганкам, лінивству, непорядності, лакімству, неохайності, неохоті вчитися читати добрі книжки, тим самим вони втрачають і ту самостійність і свою мужність. Завжди у розмові з дітьми треба ставити їм перед очі високі думки. З цього високого пункту погляду насвітлювати їхні щоденні випадки життя. Це поширює їх світо-

гляд, збуджує творчі почування, заохочує ставати кращим, досконалішими.

Дитяча душа вразлива на моральну красу відкриється для посіву патріотизму, коли розказуватимемо про героїв-українців, що не жалували для „живих і майбутніх” поколінь свого життя, про великі зусилля багатьох українських поколінь, аби здобути нашому народові можливість свого повного вияву у власній державі. Розмови батьків з дітьми, підтверджені лектурою, засвоєнням матеріалу українознавства в українській школі, підсилені участю дітей у молодіжній організації, виявом всіх інших форм громадського, зокрема культурно-мистецького життя, прищеплять в дитині національну свідомість.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО — ПРИЯТЕЛЬ ДІТЕЙ

— Бабусю, розкажи мені як Тарас Шевченко любив дітей. Знаєш, нам треба про це знати. І я хочу намалювати як то було, просив Петрик бабусю, повернувшись з дитячого садка.

— О так! Чудово, Петрику, що ти хочеш це знати! — Ти знаєш, що в Тарасика було багато приятелів, всі діти його любили, бо він умів багато казок, гарно співав з дітьми пісень, робив їм іграшки з кори, з дерева й паперу, грався з ними в різні ігри й забави.

— Я знаю, бабусю, ми чули в садочку про те, як Тарасик пас ягнятка далеко від своєї хатки. Йому було сумно, коли подумав, що він сирітка, бо вже не мав ні мами, ні тата. Спочатку оглядав гарне небо і сонечко, що гріло його, бачив село і вишневі сади. А потім заплакав. Чого він заплакав, бабусю?

— Подумай, хлопчику! Що він побачив при кінці й після того заплакав, — запитала бабуся.

— Я зараз пригадаю! Він спочатку дивився на село, на маленькі хатинки, а потім побачив на горі таку велику хату пана, як вона панська хата називається? Я забув... — хлопчик намагався пригадати собі слово „палати” — „палац”, де жив властитель села, і людей у ньому — кріпаків.

— Я допоможу тобі, Петрику! — озвалася бабуся. — Тарасик побачив палату пригадав собі, що в нього нема ні

мами, ні тата, що ніхто його так не любить, як вони любили.

— Бабцю, то неправда! Його всі любили! Я знаю! Коли він заплакав, то це почула Оксанка. Вона була там за горбочком, щось робила на полі! Вона прибігла до Тарасика, його потішила, сказала, що його дуже любить, що він не сам на світі, є в нього сестри Катруся, Яринка, є брати Микита та ще інші, я забув як вони звалися, — поспішив сказати Петрик.

— Гарно, дитино, що ти це знаєш. Кривдили Тарасика недобрі люди, а ті, що знали його, не могли не любити, — він же не був собі звичайний уже в дитинстві, — хотіла сказати ще багато всього про Тараса бабуся, але її перебив Петрусь.

— Тарасик не був би потім таким дуже славним, якби ще малим його добрі люди не полюбили. Я вже знаю, що

намалюю тепер про Тарасика. То можна так багато всього намалювати — і вишневий садок, чи те, як він пасе ягнята, чи сидить у бур'яні, чи як шукає стовпів, що небо підпирають!... Я багато намалюю, бабусю! Дякую, що ми про це мали розмову!

Т. Г.

ТАРАСИК ШКОЛЯР

Посеред села Кирилівки стояла стара церква, а біля неї була й школа. Учителем був дяк. Дяк навчав хлопчиків, з яких мали бути співаки й читачі в церквах. Це були переважно діти-сироти.

Багатші селяни платили за науку своїх дітей грішми, хлібом, м'ясом. Бідні школярі виконували всю чорну роботу: носили воду, рубали дрова, палили в печі, варили.

Школярі мали багато обов'язків, вони мріяли про те, щоб якнайшвидше закінчити всі науки й стати дяками. А вчитися треба було: вивчити граматику, Псалтир, Часослов, засвоїти напам'ять всі церковні мелодії та слова.

Батько післав Тараса вчитися грамоти в дяка Василя Губського. Він не був цікавим учителем. Тарас учився добре, але його карали більше за всіх.

Замість слідкувати за тим, чого вчив дяк, Тарасик малював все, що бачив: хату, польову дорогу, голову вола в ярмі. За це його били, відбирали рисунки, але Тарас малював далі.

Тарас любив співати. Тато обіцяв одного літа, що візьме його з собою в чумаки:

— Хочеш, Тарасе, співати нам — чумакам в дорозі на Крим. Уважай, будь слухняним, тоді візьму тебе, щоб розважав ти нас своїм співом. Ти голосно і гарно співаєш. Голос Бог дав тобі дзвінкий, тоненький, як у дівчинки.

— Ану, хлопче, скажи, які ти пісні вмієш співати? — запитав Тараса дід, який дуже любив слухати співу улюбленого внука.

— А я вмію різні пісні. А яких, діду, заспівати — сумних, чи веселих? зрадів Тарас запитанням діда.

— Співай перше поважні, такі, що старші люблять, — попросив дід.

Співав Тарасик чистим тоненьким голосом про дівчат-кріпачок, про козаків, про Івася Коновченка, Марусю

Богуславку. А після цього почав на мелодії дум співати своїми словами скарги на сирітську долю, про козаків, що про них оповідав дід. А коли всі сиділи тихо, почав пісень завзятих, веселих.

— О, а звідки це ці нові пісні ти взяв? — запитав батько.

— А я ж був на ярмарку. Там співали сліпі кобзарі. Вони ж були потім у нашому селі на поминках, на весіллі.

Тарасик у школі в дяка; рисунок С. Карафи Карбут.

Чув як великі хлопці співали веселих пісень на вечорницях. А знаєте, тату, я люблю дивитися на пальці сліпих кобзарів. Вони так вміють перебирати струни пальцями, що ніколи не помиляються. Ті їхні пальці добре знають струни, вони тонкі та гнучкі. Я хочу намалювати, як вони грають, як рухають, підносять пальці, щоб знову попасти на інші струни бандури. Діду, я б хотів стати кобзарем. Вони так гарно вміють не тільки співати й грати, але знають багато про козацьку бувальщину.

— Добре, що тебе цікавить бувальщина, сину! — Дід тобі розкаже ще багато про те, що діялося на нашій рідній Звенигородщині. Ти ж знаєш, що тут міряли своїми ногами дороги гайдамаки, на цвинтарях є їхні могили, та написали на могильних плитах. Це ж у недалекому Мотронинському монастирі перебував послушником славний Максим Залізняк. Він там разом з ігуменом Мельхиседиком Значко-Яворським плянував повстання. І звідтам, освятивши ножі, рушив Залізняк проти польської шляхти.

Тарасик заслухався у батькову мову. І вже був такий перейнятий, що не було сумніву — батько його візьме з собою в чумаки. Тішилися всі в родині. Мама готовила одяг, дід ще більше наоповідав Тарасові про Залізняка й Гонту.

РОЗМОВИ ПРО ПОДІЇ В УКРАЇНІ

— Мамо, тату, ви бачили тут в англійських газетах багато пишуть про Україну. А нам у школі вчителька розказувала про те все, що написано тепер і в наших газетах, що розповідали вчителі, які повернулися з України, з ким вони зустрічалися, як там люди вже не бояться співати нашого гимну, ходити з синьо-жовтими хоругвами. Дивись, Андрійку, тут хлопчик сидить на плечах у когось з прапором! — поспішала все розказувати Таня, повернувшись зі сходин.

— Так, діти, багато нового сталося в останніх місяцях минулого року і тепер в цьому році. Зараз я кінчу варити, будемо за столом, то про все собі розказуватимемо, — задоволено відізвалася мама. — Накривай, Таню до столу!

За вечерою було повно інформації. Андрійко приніс зі школи новини про мандрівки дітей з ЗСА й Європи в Україну, про перебування в Америці учнів з України.

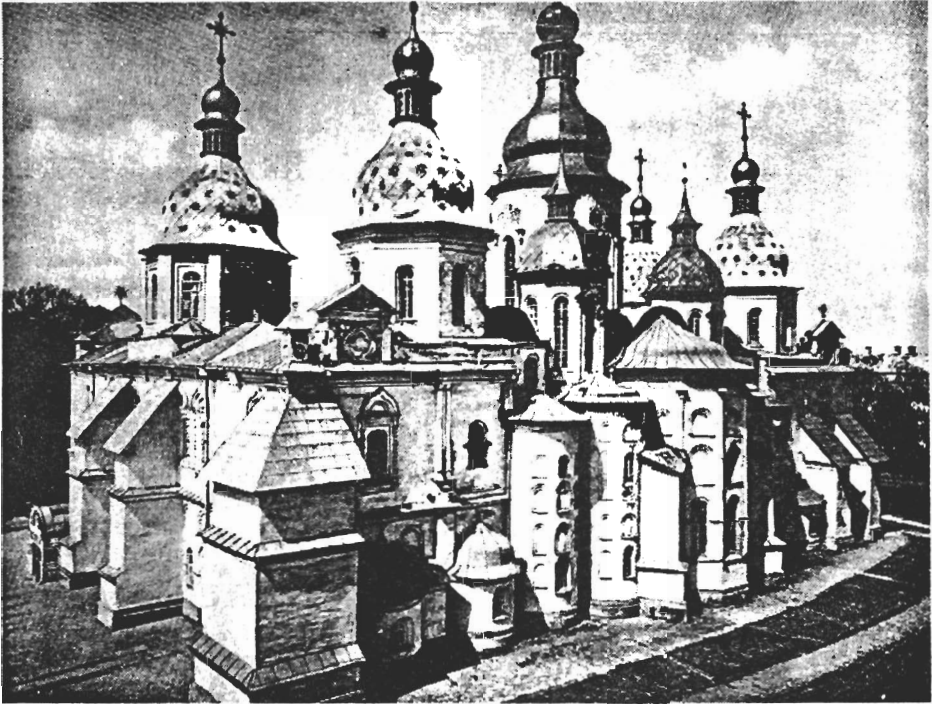

Україна. Колядники з вертепом в сiчнi 1989 р.

— Діти й юнацтво в січні колядували у Львові, Києві та, мабуть, у інших містах, а й у селах також. Нам розповідала про це наша вчителька, бо вона дістала листа від своєї родини. Писали їй з Волині, що діти дуже тішились тим колядуванням. У Львові є дитячий славний хор „Дударик”, а в Києві „Первоцвіт”. Вони також колядували.

В. Переяславець

ДЗВОНИ В УКРАЇНІ

Зашумів відвічний Київ прапорами,
Розлилась народу повінь по Подолі,
На майдані на Софійським з корогвами
Зустрічала Україна свято волі.

Україно, нездоланна віща Мати
Володимира, Богдана і Тараса
Бог тобі призначив жити, не вмирати,
Бути світові як захист і окраса.

— А я читав у їхній газеті з України про Кобзареве поле. То цікаве те поле, бо то справді не поле, але кіноконцертна зала на 5,000 місць. А назвали так це місце „Кобзареве поле” тому, що на ньому проводитимуться Шевченкові свята. Буде також тут приміщення для артистів.

— А де це поле є? — запитав тато.

— О, вибачте, я не сказав. Воно буде там, де повинно бути. У Каневі, щоб було видно звідтам кожному і Дніпро, і степ, і кручі. Написано, що збудовані споруди — сцена й два поверхи з кімнатами — з чудовими українського стилю декораціями. Татку, ми поїдемо їх побачити, правда?

— А тут є дуже цікава стаття, — відізвалася мама, — під заголовком „Він тут ходив”. Хто то ходив?

— Та ж напевне мова про Шевченка! — викрикнула Таня. Я про це чула від учительки. У Києві є хата, де мешкав Тарас Шевченко. Там тепер є музей.

— Так, так, Таню! — поспішила відізватися мама. — Принеси мені зі столика газету „Вісті з України”. Статтю треба прочитати.

— Читай, Андрійку перше ти, а потім Таня — сказала мама. Читай місця, які я позначила.

Поет і голова Товариства Української Мови в Києві Дмитро Павличко серед молоді підписує автографи.

Андрійко читав: „Дев'ятого березня плянуємо вечір для старшоклясників, наступного дня прийматимемо молодших школярів. Чуємо нерідко нарікання на молодь: пасивна, байдужа, нічим не цікавиться. Чи вдасться вам з молодими мати спільну мову? Вся громада наша стурбована тим, що молодь не знає рідної мови, вона байдужа до рідної культури. Вина велика в тому є по боці вчителів, вони ж духові наставники. Коли прибувають діти зі шкіл до музею, питаю: чи є у вас, діти, дома „Кобзарі“? Ті, що реагують піднесенням рук, мають учителя, що працює творчо. Його учні багато знають, вміють поезії напам'ять”.

— Чуєте, діти, як там директор музею турбується байдужістю учнів. Таких, що не говорять, українською мовою, — звернула увагу на прочитане мама. Читай закреслені місця далі ти, Таню! Дівчинка задоволена припала до сторінки газети.

„Дев'ятнадцятий рік я працюю в музеї. Я вже не можу працювати в іншому місці. Не можу залишити Шевченка. Мій Шевченко... З кожним роком відкриваю щось нове для себе, якусь нову його глибину. Близька мені жіноча тема в творчості поета, Шевченкові образи жінок, його скорботні мадонни неперевершені ніким”.

— Розумієте, діти цей вислів? — запитала мама. — Шевченко написав твір про Богоматір, про мадонну, про її материнські страждання, коли вона ціле життя жила з думкою, що її Син буде розп'ятий на хресті. Шевченко — це безмірна глибина духа людини. Станете дорослими, діти, тоді можна буде з вами і про ці філософські проблеми говорити.

Т. Г.

ОСОБИСТИЙ ПРИКЛАД

Але найбільше на формування дитячої національної свідомості і характеру впливає особистий приклад батьків. Ніщо так не вабить і так глибоко не переконує, як зразкова поведінка виховників. Щоб прищепити дітям ідеї, дати зміст їхньому життю в майбутньому, треба вже змалку збуджувати в них вразливість на етичну красу, а стається це тоді, коли самі батьки оці вартості мають. Релігійність, патріотизм, гуманність, замилювання до естетики у формі читання книжок, відвідування культурних мистецьких імпрез, краєзнавче подорожування, збереження національних традицій, звичаїв — усе це творить український стиль і виховну атмосферу домашнього життя. До такого домашнього огнища звертатимуться діти відкритою душею, а все, що зачерпнуть з нього, уважатимуть скарбом. Такі батьки, що зуміли створити це огнище, світитимуть прикладом для дітей. Вони матимуть образи своїх як зразки до наслідування.

РОЗУМІННЯ ДИТЯЧОЇ ПСИХІКИ

Друга передумова успішного виховання — це знання і розуміння дитячої істоти. „Який явір, такий клин” — каже наша народня мудрість. Є певні риси вдачі людини, яких вихованням змінити не можна. Спадковість передає дітям психофізичні властивості батьків, здібності, недуги. Тому здорове моральне і фізичне життя батьків для добра дітей багато значить. Зате виховання може виробити волю, яка потрібна кожній людині, а тим більше тим одиницям, що мусять частіше контролювати свої вроджені злі нахили.

ВІК НЕМОВЛЯЧИЙ І ДОШКІЛЬНИЙ

Звичайно ми звикли думати, що немовлята потребують тільки охорони й опіки для фізичного розвитку. Наука ж доказує, що для правильного духового розвитку немовлятам потрібна відповідна атмосфера, певні виховні засоби. Особливо поведінка матері — її ніжність, ласкавість, самовідданість, радість і щире терпеливе відношення, дбайливість про вироблення добрих звичок у дитини,

оточування її естетичними речами, школення зорових і слухових сприймань, все це залишає глибокий слід у підсвідомості немовляти. Це значить, що вже у немовлячому віці дитина піддається впливові чару колисанки, що їй мати співає, образу, що прикрашує стіни дому, естетики іграшки, тепла і згоди, які панують поміж батьком і матір'ю та взагалі всіма членами сім'ї. Вийшовши з немовлячого віку, дитина, починає пізнавати своє оточення більш свідомо, її інтелектуальний і духовий розвиток посилюється. І тут багато батьків роблять велику помилку, коли звертають найбільшу увагу на фізичний розвиток, занедбуючи зовсім духовий. Дитина часто стає забавкою дорослих. Мати всі свої зусилля спрямовує на те, щоб дитина була убрана якнайкраще, щоб фізично добре розвивалася, але часто не вистачає в неї часу на те, аби подбати про плянове психічне, моральне та інтелектуальне виховання. У наших сучасних домах можна побачити справді люксові дитячі кімнати, повні коштовних забавок, меблів, дитячої туалети, але не зустрінете дитячої бібліотеки, платівок із українськими дитячими піснями, казками, серед прикрас дитячої кімнати не побачите образу-ілюстрації до предметів українознавства, а навіть і ікони. Безплянове постачання дитини забавками шкідливе. Вона мучиться надміром новостей, скоро знуджується, бажає щораз то нових емоцій, робиться знудженою і захланною.

Виховні засоби батьків дома спрямовані в першу чергу на вироблення волі в дитини. Процес формування волі дуже важливий і батьки повинні його добре знати, щоб уміло ним керувати. Перші рухи немовляти несвідомі. Це імпульси, рефлекси, інстинкти. Згодом дитина починає усвідомлювати свої рухи, а що особливо важне, починає усвідомлювати їх наслідки. Рухи, що в їх наслідку дитина відчуває приємну емоцію, вона повторює, а тих, що супроводяться почуттям неприємності, уникає. Напр., коли дитина попечеться від полум'я свічки, вона буде її уникати. Так у дитини виробляються навички. Навички дитини при її великій емоційності, мало розвинений свідомості дуже важливі. Вони становлять перший ступінь волі. Коли до них згодом долучиться здібність обмірковувати свої бажання, робити вибір їх, — то це вже буде вияв свідомої волі. Спочатку немовля керується у своїх діях

почуттям приємности й неприємности. Але вже біля четвертого року життя дитина починає керуватись мотивами морального порядку, поняттям доброго і недоброго, дозволеного й недозволеного. Дитина починає усвідомлювати свої обов'язки супроти інших передусім — батьків. До них долучується поняття обов'язку шкільного чи зв'язаного з приналежністю до дитячої організації. На ґрунті їх виробляються норми поведінки в цілому житті дитини. Норми ці мають велике значення для вироблення доброго характеру. На виплекання цих норм має великий вплив поведінка виховників, батьків і всіх домашніх зокрема. Особлива роля припадає тут лектурі, телевізії, радіо, тобто тим всім джерелам, що формують свідомість і інтелект людини.

Велике значення у вихованні має дисципліна. Вона привчає дитину до певного порядку в житті, до правильного чергування праці й спочинку, привчає до точности й акуратности у виконанні обов'язків, до вміння підпорядкуватись інтересам спільноти. Саме наші діти потребують цієї дисципліни якнайбільше, бож вона допомагає батькам зберегти свій авторитет і дисципліни серед дітей, щоб оберегати їх перед небажаними впливами.

Дитина дошкільного віку відзначається сильною емоційністю, нездібністю критично і логічно мислити, а в наслідок цього вона є егоцентричною. Діти у віці 12-13, 15-16 року життя різко змінюються. В них посилюється логічне мислення, а це збільшує в них здібність самоаналізи.

Підлітки протиставлять себе об'єктивному світові, перш за все світові дорослих. Звідси походить оте критичне ставлення до старших у підлітків, їх негативізм до всього. Характеризує їх ще й своєрідний молодечий романтизм, нахил до мрійливости, порив до чогось надзвичайного. Настрої підлітків об'являються у мріях про різні грандіозні вчинки, про самопожертву, про служіння високим ідеалам, про славу. Вони прагнуть високого, у підході до життя притаманний їм ідеалізм, здібність до самопожертвування і співчуття. Вони залюбки дискутують про світоглядові погляди. Ніколи філософічні питання не цікавлять так людину, як у період юнацтва. Серед дорослих цими питаннями цікавляться виключно фахівці, юнацтво цікавиться у своїй масі. Всі ці риси юнацького

віку сприяють прищепленню релігійності, українського патріотизму, формуванню позитивних рис волі й характеру.

Але так само, як на добро, вразливою може бути молодь і на шкідливі впливи. Вразливість юнацтва, його нестійкість, великі вимоги до життя, гостра потреба незвичайних переживань доводять до конфліктів, бунтів проти авторитету батьків, а це часто доводить і до трагедії. Тому юнацький вік, цей найзмістовніший період у житті людини, треба оберігати від шкідливих книжок, преси, товариства, телевізійної сенсаційної програми і всього іншого морального бруду, що є доступний молоді у великих містах зокрема. Він може стати для людини або віком краси, високих поривань і чудових мрій, або періодом безбарвної буденщини, чи морального занепаду, з якого людина рідко коли приходиться до повної рівноваги. Щасливі ті люди, що мають ясне й чисте юнацьке життя, багато з них зберігає його до самої старости, нещасні ті, що через умовини свого життя ніколи не знали юнацтва і стали старими вже в юності.

Бачимо, отже, що дитина різна у кожному віці, вона в різні періоди свого життя думає на свій лад, реагує, має свої потреби і своє почуття гідности. Дитина не думає категоріями дорослих і тому в підході до неї мусимо брати до уваги її вікові психічні властивості. Не можна надуживати влади над фізично слабкими дитячими істотами, треба вміло керувати підсвідомими відруками дітей, допомагати їм контролювати себе.

У підході до дитини важливим є правильна оцінка фактичних вартостей її вдачі. Часто батьки попадають у крайності — або бачать у своїх дітей самі позитиви, або навпаки. А щоб давати об'єктивну оцінку, для цього необхідне знання психології, педагогіки. Тому освіта батьків, зокрема у згаданих дисциплінах, є дуже потрібна.

ЧОГО ЗРАДІЛА ЛАСТІВОНЬКА?

(Казка)

Під самісіньким лісом, недалеко від річки, зібралися якось пташки і звірята.

— Друзі, — сказав Шпак. — Я хочу втішити вас радісною новиною. Хлопчик Василько, якого ви всі добре знаєте, вже підріс і сьогодні покинув колиску. Тепер він спатиме в ліжку. Як дорослий.

— Молодець Василько! Хай росте на здоров'я! — весело загукали пташки і звірята.

— Нам треба гуртом подумати, — казав далі Шпак, — чим Василькові можемо допомогти. А треба йому якнайшвидше навчитись усього того, що повинні вміти діти.

І пташки та звірята стали думати.

Першим зголосився Зайчик:

— Я берусь навчити Василька швидко бігати, високо стрибати і... навіть танцювати.

За ним озвався Соловейко:

— А я вчитиму його співати й грати.

— А я плавати, — сказала Жабка.

— А я збирати ягоди, гриби, яблука, — подав голос Їжачок.

Тут і Білочка озвалась:

— Ми навчимо його любити наші поля, луки та гаї, шанувати всіх нас. Отак ми з Васильком і станемо великими друзями.

— Друзями! Будемо друзями! — радісно загукали всі довкола.

Тільки у Ластівоньки очі були сумними-сумними.

— Ти чому невесела, Ластівонько? — запитав Шпак.

— Усі будуть допомагати Василькові, а я ні, — тихо сказала Ластівонька. — А я так хочу навчити його літати. Але діти не мають крил. А як виростуть, то самі будуть літаки, ракети, на яких літають швидше й далі, ніж ми... Я нічим не могу допомагати Василькові.

— Ой, Ластівонько! — здивувався Шпак. — Як же ти могла забути: якби не птахи, то люди навіть не знали б, що можна літати. Ми, птахи, вчимо їх любити небо.

— А й справді, забула, — вже не так сумно сказала Ластівонька.

І Шпак заговорив знову:

— Ти дуже гарно і швидко літаєш. Навіть над самісінькою землею можеш. Тож літай перед Васильковими очима якнайчастіше, клич за собою у височінь, та бери все вище і вище у бік сонця, у бік сонця...

Від цих слів зовсім зраділа Ластівонька. А коли пташки та звірята з веселим гомоном покинули узлісся, вона відразу полетіла до Василькової хати, до його віконця. Їй дуже кортіло подивитися, як там Василько.

Олекса Палійчук

ЗДОРОВА АТМОСФЕРА ДОМУ

Важливе значення для доброго розвитку характеру дитини і здорової атмосфери в сім'ї мають багато інших прикмет родинного співжиття, як ось: згода, лад у хаті і щодо режиму життя і щодо вигляду, стиль мови — лагідні, ніжні звертання поміж членами родини, ніколи крик, лайка, гнів, що триває поміж батьками не раз кілька місяців. Прояви надуживання авторитету батька чи матері також доводять до захитання рівноваги в сім'ї. Коли в хаті панує диктатура, тоді діти почуваються другорядними, заляканими, меншовартісними, пригнобленими, а то й непотрібними. В таких домах дитина погано себе почуває, вона легко може потрапити під вплив сторонніх чинників, більше шансів тоді на те, що вона засимілюється. Батько й мати повинні мати перед дітьми однаковий авторитет. Не впливає корисно на дітей, коли з будь-чийого боку є намагання понизити авторитет батьків.

УСВІДОМЛЕННЯ ВИХОВНИХ ЦІЛЕЙ

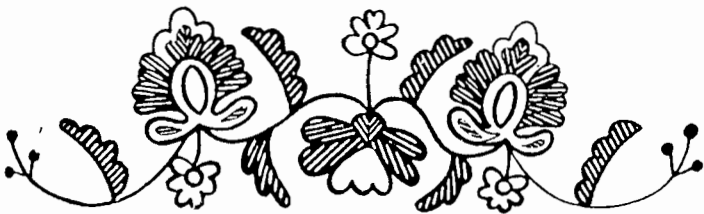
Та найважливіше, що повинні пам'ятати батьки, це те, щоб вирядити у самостійне життя дітей із виробленим світоглядом, з певними ідеями, які дають зміст життю. Культ щастя, що його різні люди по-різному уявляють, для нас українців — це культ нашої української правди, отой „світ незримий”, що походить від євангельської науки, оте „братолюбіє”, культ героїв, національної витривалості у змаганні за ідеали.

Старше покоління, думаючи категоріями нації, повинно створити ідеї, розвинути вихованням духовне життя молодого покоління. Бруно Бетельгайм, шукаючи причин трагічного стану сучасного молодого „загубленого” покоління, вбачає їх у тому, що батьки не створили в минулому і не передали молоді здорових ідей. Отже німецька молодь не може захоплюватись гітлеризмом, бо була свідком глибокої трагедії своїх батьків через нього, советська молодь не має вже ілюзій щодо „найдемократичнішої, найдосконалішої” державної системи, бо за реалізацію її віддали життя мільйони безуспішно, американська молодь, батьки якої, переживши економічну депресію, поставили матеріяльне багатство як ціль життя, опинилася в духовій порожнечі. Дев'ятнадцять на 22

директорів торонтонських середніх шкіл у анкеті щоденника „Гловб енд Мейл” заявили, що пересічний сьогоднішній учень зацікавлений більше в тому, що він може взяти від життя, ніж у тому, що він може йому дати. Трагедія сучасного покоління, як твердить Каспер Д. Нагіл, випливає з того, що бажання молоді неспівмірні з її можливостями. Тому вона знеохочена, цинічна, безвільна. Ми дали нашій молоді багато свободи, поробили великі відкриття, але мало помогли їй у цій свободі й у цих змінених обставинах знайти правильні шляхи. Багато молодих, не маючи віри в краще майбутнє, або втікають із поля битви, стають знудженими, байдужими, „сердитими”, або виживаються емоційно у злочинах. Молодий злочинець нарікає: „Як жити, коли довкола нема нічого, щоб йому протиставитись, крізь нього пробиватись”. Цей вислів найкраще ілюструє погляд Бетельгайма щодо безідейної американської молоді.

Професор А. Тойнбі вважає, що „Корпуси Миру”, які є виявом ідеалізму частини американської молоді в останніх роках, мають для США величезне значення. Вони, якщо справді виконують своє завдання задовільно, стануть історичною подією, яка поверне до кращого життя цілої держави.

Наскільки ж ближчою, зрозумілішою для нашої молоді є ідея служби Україні. Щораз частіше тепер можна почути з уст патріотичної української студентської молоді вислів: „Це питання — хто кого більше потребує — Україна нас, чи ми України для свого доброго життя?” Тому український патріотизм, отриманий із лояльністю до країни поселення, багате духовне життя, основане на християнській релігії, — це ті ідеали, до яких повинні наші батьки спрямувати виховні цілі.

ЩО РОЗКАЗУВАВ АНДРІЙКО ПРО ЛЬВІВ

Після повороту з України Андрій і Таня стали дуже популярними у школі. Батьки товаришів запрошували його до себе, зустрічні дорослі на вулиці часто запитували:

— О, то ти, Андрійку, так гарно вмієш розповідати про Україну. Цікаві речі! Ти справді за цю поїздку дуже багато навчився. А зайди колись до нас, хочеться і нам старшим тебе послухати довше, — казав Миколин батько пан Чубатий.

Дякую! Прийду колись з Миколою. Я люблю розповідати про нашу мандрівку!..

Це вже, мабуть, Микола разом з батьками врадили запросити цілу клясу в гостину, щоб почути розповідь Андрія.

І одні сходи такі відбувалися в городі Миколиних батьків. Було дуже вигідно сидіти довкола вогника серед кущів, під розлогими гіллями беріз.

Панство Чубаті колись були мешканцями Львова. Вони раді все зробити, щоб почути Андрійкову розповідь про рідне чарівне місто, де пройшло їхнє дитинство й незабутні юнацькі роки.

— То ви такі були у Львові п'ять днів. Багато того, що нам дороге й близьке. Були на ринку? Оглядали будинок „Просвіти”, ті старі славні історичні будинки, такі, як Чорна кам'яниця? Були у Церкві Успіння Богородиці на Руській вулиці? — засипував пан Чубатий Андрія питаннями.

— О, часто були там! Ми все оглядали. Бачили, бачили і цю славу церкву, її люди там називають Волоською, — я знаю чому, бо то італієць-волох був її архітектором. Дідусь багато розповідав про „Просвіту”, бо він працював у тому будинку. Там було видавництво газети. „Діло” називалася вона, виходила щодня, як „Дейлі Стар” чи „Нью-Йорк Тайм”.

— А заглядали ви до тієї каплички, що є на подвір'ї Волоської Церкви? — хотів знати і це пан Чубатий.

— А коли ми були у Церкві Успіння Богоматері, поставили свічки перед іконами, стоявши на колінах, тихо шептали молитви, мама часто витирала сльози. Я думаю, що мама щось згадала, дуже переживала щось. Ми тоді пішли на подвір'я і мама нам розповіла про Каплицю

Каплиця Трьох Святих у подвір'ї Успенської Церкви.

Трьох Святителів. Каплиця — казала Мама — дуже дуже гарна. У ній є стиль ренесансу, але й є давні руські, наші прикмети, бо її будував наш народ за плянами архітекта українця. Мама знає його прізвище, я запитаю. Капличка збудована в другій половині XVI сторіччя.

— Ти й так багато запам'ятав, хлопче! Це багато дає, коли дивишся власними очима на те, що хочеш пізнати й полюбити. А твоя Мама втирала сльози тому, що вона була у тій церкві, що має спомини з неї, з усіх тих місць, куди вас водила.

— О, Мама наша багато всього розповідала. Коли ми стояли на подвір'ї, Мама нам розповідала про одного поета, що живе тепер у Львові, але був арештований і дев'ять років карався у концтаборі та на засланні разом з своєю дружиною, їхня доня сама залишилася. Але нею опікувалися дідусь і бабуня її.

— Ти згадуєш про славного поета Ігоря Калинця і поетку Ірину Стасів-Калинець. Що ж ти запам'ятав про них? Що Мама розказувала тоді?

— Мама розповідала нам тоді про один вірш, що його написав той поет. Ніби то він був у церкві. Бачив ікони св. Ольги і св. Володимира, на нього світило сонце через вікна. А вікна були з вітражами, а на них також з кольорового скла складені були постаті святих. Ігор Калинець так молився, так відчував на собі світло з тих вітражів, що коли вийшов, то ніби відчув, що в його серце, у пам'ять увійшло то все, що було святе й велике у церкві. Він збагатився культурою християнською, що його створив український народ за ціле тисячоріччя.

— Це чудово! Андрійку, цей вірш — ти знаєш — так і називається „Вітражі”. Ігор Калинець чудовий поет! Він написав багато подібних віршів на тему релігійної культури нашого народу. Він нічого проти самої влади не написав. Його арештував за те, що він звертався до Уряду в обороні Валентина Мороза, бо його без найменшої підстави були арештували в 1970 році.

Щастя-радості бажаєм!

— А що ще ти нам розкажеш про Львів? — запитала пані Чубата.

— Та багато всього! Мені ще дуже подобалося бути в музею під голим небом — як це вони там кажуть. Це є Шевченківський гай, а в ньому дуже-дуже гарно. Там звезені з Західньої України сільські церкви, різні старезні хати, приладдя для праці біля господарства і в полі. Це все на таких горбах майже в місті. Колись, розповідала Мама, там пластуни ходили на прогулянки, там навіть сходини відбували. Там засіяні місця біля хаток різними рослинами — збіжжям, городиною, квітами, що їх плекали колись наші люди. Там дуже гарно! І там можна зустріти таких жінок, які працюють, як сторожі чи робітниці. Розпитують як нам живеться в інших країнах. Ми балакали з такою однією жінкою.

Догоряло дерево у вогнику. І пані Чубата запросила хлопців на перекуску.

Ще довго гуторили про Львів та його пам'ятки й людей. Львів одне з найстарших, своєрідних і найгарніших міст України. Про нього буде ще багато розповідати Андрійко.

Т. Г.

ВИХОВАННЯ І ЩАСТЯ ЛЮДИНИ

Виховування — це мистецтво. Усі професії, що зв'язані із формуванням людської душі, мають складніші завдання, як, наприклад, малювання образу, komponування музичного твору, плекання рослин чи будівництво величних будинків. Виховування вимагає вкладу серця і всіх духових сил. Успішне виховання не може здійснюватися тільки через застосування формул, правил, вивчення теорій. „Науково” вихована дитина буде „чудовищем”, гідним співчуття так само, як і людські взаємини, хоч і основані в СРСР на наукових теоріях марксизму-ленінізму, все були і будуть там, де є нещирість і теоретизування, далекими від проповідованої рівності та братерства.

Вихованням займаються не тільки батьки, учителі, священники. Виховуються не тільки діти. В подорожжі вчать себе взаємно батько і мати, мистці, політики, журналісти, письменники повчають громадянство. Ми всі вчимо себе взаємно кожного дня, в кожному середовищі. Вартості виховників залежить не так від того, наскільки вони розуміють виховні цілі і свою відповідальність, але найбільше від того, наскільки спроможні вони стати прикладом для своїх вихованців.

І хоч виховання найскладніше з усіх творчих процесів, проте воно приносить найбільше щастя людині. Батькам це щастя і відповідальність найбільше відомі і зрозумілі. Але, все ж таки, деякі життєві правди в певних періодах історії легко втрачаються наслідком актуалізації і наголошування інших вартостей. У нашому часі увага спрямована на досягнення науки, а не на духовність людини.

ЕМАНСИПОВАНА МАТИ

В минулому столітті настала зміна у становищі жінки. Змагання до рівноправності жінок в економічному і соціальному житті наслідком винайдення багатьох машин викликає у деяких випадках шкідливі прояви. Сьогодні більшість матерів не виховує дітей, не творить домашнього огнища вкладом духових сил. Велику частину материнських обов'язків виконує модерна нянька-телевізія, а жінка вибирає інший шлях вияву своїх сил і спроможностей. Погоня за заробітками, щоб стандарт щоденного життя піднести на ще вищий рівень, свідчить про неправильну оцінку вартостей у житті родини, про щораз то більше незацікавлення жінки природним для неї і найшляхетнішим фахом — виховуванням потомства. Величезний розвиток знання у різноманітних ділянках життя наші діти абсорбують у школах, університетах. Але найбільш потрібні їм предмети — штука життя, володіння своїми вродженими нахилами, набування добрих звичок, відношення до Бога, народу, до ближнього, життя з самим собою — все це залишається напризволяще.

Коли ми згадували про передумови доброї виховної атмосфери в сім'ї, ми все звертали до найбагатшого її джерела — до співжиття поміж батьками і всіма членами родини. Дивлячись на поведінку батьків, діти не тільки їх наслідують, але й формують уявлення про вартості життя взагалі. Атмосфера дому для зростання в ній гармонійних дитячих характерів настільки важлива, що молоде подружжя ще заздалегідь, повинно б зважити усі передумови до того, зрозуміти вагу культури домашнього життя і відповідно підготуватись до її плекання. Всі знаємо такі доми, де кожний себе добре почуває, де приємно проходить час, де відпочивається серед цікавих розмов, приязної атмосфери і щирих людей. У таких домах лад і порядок не тільки у зовнішньому вигляді хати, але й у цілій системі щоденного життя, у цілості взаємин поміж членами сім'ї. Свята і будні в домашньому житті, аби вони могли стати моментами глибокого пережитих вражень, щоб могли дати корм не тільки для заспокоєння фізіологічної потреби, але й голоду душі і серця, вимагають уваги, піклування, часу і творчого зусилля. Все це може виконати найкраще жінка — мати. Коли ж вона здебіль-

шого поза хатою і нею мало цікавиться, а життя дома зводиться тільки до рідких зустрічей родини при столі, а сама хата служить як готель, то така сім'я не може мати духа спільноти, не буде тяготи до дому і не шукатиме в ньому пристановища у кожній потребі. Тому так багато протестів проти того, щоб матері ходили на працю, хіба що до цього змушує konieczність. Великий відсоток працюючих матерів у нашому часі не завжди свідчить про справжню необхідність цього для добра родини. Праця матері у стабільних, економічно упорядкованих відносинах — це своєрідний люксус. Мати часто працює на те, щоб вдома було більше грошей на щораз то нові одяги, меблі, люксові устаткування, телевізії — чи інші машини. Працююча жінка, що має свої гроші, згодом привикає до цього стану, вона перестає „смакувати” у домашньому житті.

ПРИКЛАДИ З ЛІТЕРАТУРИ

Прикладом двох типів матерів може послужити нам література. Докія Гуменна у своєму оповіданні „Жадоба” дає знамениту ілюстрацію такої емансипованої мами. Героїня цього оповідання, яку письменниця поставила у виняткову і скомпліковану психічну ситуацію, замість краси і справжньої жіночости у тайниках серця і душі, виявила нічим не оправданий гін до усамостійнення, до неприродних форм своєї духовости. Сюжет оповідання розказує, як науковець-окуліст урятував зір молодій талановитій, з надприродно розвиненими органами слуху і дотику (як це буває у сліпих талантів), дівчині Галині. Вони одружуються, мають двоє дітей, любляться, матеріально забезпечені, мовляв, усі передумови для щасливого сімейного життя існують. Але гін до усамостійнення, до виявлення своїх здібностей, розвинувся у неї після кількох років сімейного життя настільки, що вона залишає дім, дітей віддає до дитячого будинку, долею чоловіка перестає зовсім цікавитися. І чим же вона доказує свою рівноправність і свою творчу оригінальність? Здобуває чоловічий фах — фабричного зварювача-слюсара, а коли й це її не заспокоїло, стає парашутисткою. Щойно після цього уважала, що здобула в житті мету. Згодом

вертається з дітьми до чоловіка і наново відбудовує зруйноване життя.

Леонід Мосендз виводить постать матері в „Останньому пророці”, змальовуючи її з найглибшим знанням порухів жіночого серця, з тонкістю досконалого психолога і майстра. Елісеба, героїня цього твору — це біблійна Єлисавета, мати Івана Хрестителя. Ніжна дружина, глибоко релігійна, мужньо зносить „кару” за бездітність. Вона пройнята долею народу. Тому, віддаючи сина на службу Богові й народові, страждання її тим більші. Оглядаючи присмеркову далину ввечорі, після того як пережила стільки мук прилюдної ганьби, зустрівшись із обмовою сусідок біля криниці, вона роздумує: „Яка ж дорога, безконечно прекрасна й боляче близька ця земля! Предки досягли її з великим зусиллям і боротьбою, предківська кров покропила межі дідизни. Але варта вона, стократ варта тієї проллятої крові, тих зроблених зусиль. Та не лише проллятої. Але й тієї, що може треба буде пролляти в обороні могил предків і осель нащадків. Варта вона столітніх сподівань, минулої слави й прийдешніх жертв!.. О, як варта!..” (стор. 15). Елісеба відмінна від гебронських жінок. Не подобалася їй та покора і та роля „мітли”, що її виконувала жінка у жидівському суспільстві. Елісеба з Галілеї, а там жінки інші. Тому вона й молиться з думкою про народ, а не в першу чергу про себе. „Боже єдиний! Ти бачиш страждання народу мого! Наче лев здобич, ухопив нас чужинець і саме ім’я наше хотів стерти з лица землі. Здійми з мене прокляття безплідности, дай мені дитину, даруй мені сина! Не буду нарікати, ані стогнати, ані ридати, як покличе Його Месія. Сама віддам Йому дитину свою”.

Виховуючи сина, що народився вже після смерти батька, шукала небуденних заходів, таких, що могла б сповнити вплив батька і матері. Розказувала синові історію Ізраїла, про єгипетську неволю, про ролю Мойсея в житті народу. Свідки минувшини з довікілля багато їй допомагають у впоюванні віри в майбутнє Ізраїля, в розбуджуванні патріотизму. Цим всім знайшла правильний шлях до серця сина, знайшла способи зв’язати його душу із своєю міцними духовими вузлами. Образ матері в „Останньому пророці” Л. Мосендза сповнений чаром і глибиною. Він повинен бути близьким українським ма-

терям не тільки подібністю долі біблійного ізраїльського й українського народів, але й справді глибокою та вірною філософічною інтерпретацією жіночости й материнства. Слідкуючи уважно за переживаннями Елісеби, доглянемо у них стільки справжнього мистецтва у її поведінці з сином. Відвівши сина до Єрусалиму в назореї, розлучаючись з ним на завжди, після цілонічних роздумів і сну про Праматір усіх поколінь її народу, уже без болю і жодного сумніву в серці звертається до нього: „Прощай, сину! Мабуть уже не побачимося. Тут розлучимося, тут кінчаються мої обов’язки й починається твоя повинність. Я віддала Єдиному й народові його все, що маю — тебе! Віддай же й ти, сину. Віддай з утіхою і радістю! Усі вороги твої, що проти тебе обернуться, понижені будуть, а ім’ям твоїм підтвердиться вічність народу і свобода поколінь. А тоді згадай і про матір свою, що через неї сталося все це нам...” (252).

Мистецтвом називаємо виховання не тільки тому, що воно у кожній ситуації творче, неповторне, вимагаюче духового зусилля і культурної бази, але й тому, що воно приносить радість, сповняє серце виховника щастям, коли він спостерігає ріст духа, любов дітей до тих ідеалів, що формують здорову людину.

ПРИКЛАДИ З ЖИТТЯ

Моя приятелька часом знемагає у боротьбі з виховними трудами. Ігор, як кожний нормальний і духово розвинений хлопець, захоплюється машинами, великими будинками і всім, що пізнає він у американському побуті. В його уяві Америка — це країна, де все найкраще. Як же тоді зрівноважити все те, що дитина бачить кожного дня, теоретичною Україною? Один випадок, коли Ігор, вернувшись зо шкільної екскурсії до молочарні, захоплено оповідав про машини і спеціалістів — провідників підприємства, мама використала як нагоду для розмови з сином. Інтуїція їй підказала, щоб розповісти Ігореві про свої відвідини Маслосоюзу у Львові. Львівський М а с л о с о ю з — це не просто собі підприємство, але багатюща історія боротьби українців за своє існування, це доказ живучости і відпорности нашого народу, це нагода розказувати дещо цікавого про пригоди, гарні вчинки

молоді, старших. Мама розказувала, і поринувши у свої дитячі спогади, перейнялась розповіданнями. Настрій передався синові. Він погодився згодом, що і в Україні були й є високі спеціалісти, великі молочарні і... багато інших, куди цікавіших місць для шкільних прогулянок.

Михайлик і Юрко заздалегідь раділи, що поїдуть в неділю на ферму. Скільки то всіляких плянів вони вже поробили на той день. Аж тут мама сказала, що прибуде до Торонта промовляти на святі 22 Січня президент УНРади, особистий її знайомий. Великий бунт і спротив, невдоволення. Але терпелива кількаразова розмова матері з дітьми розбудила зацікавлення хлопців президентом настільки, що вони забули про ферму і самі постійно зверталися за все новими інформаціями про нього. І звідки він приїде, чи з України?... , хто його зустрічатиме? чи він дуже старий? і як мама з ним познайомиться? і чи дідусь його знав? Питанням не було кінця. Тяжкий був горіх для матері, бож уява хлопців малювала картину, далеку від дійсности. І струни не можна було перетягнути. Все ж неудавана любов, щирість і пошана матері до особи президента С. Витвицького передались хлопцям. Вони були на святкуваннях, мали змогу зустрітися і говорити з гостем і ніяк не жалували за фермою. А в їх уяві залишився реальний образ людини, що є репрезентантом української влади, залишився і спомин про мамине дитинство, зв'язане з ним.

НІЧОГО НАДЗВИЧАЙНОГО...

Вранці пан Рибачук збудився щоб їхати на оселю. За хвилину пані Рибачук з торбою їжі, а пан Рибачук з вудкою наблизилась до авта. Власник авта всадив руку в кишеню за ключами, але їх не вийняв. Почав гарячково обшукувати. Лице зблідло, бо ключів не знайшов!

Раптом помітив на передній шибі малу карточку, застромлену під витирачку. На ній прочитав: „Ключі, що Ви їх лишили в авті, ми занесли до господаря, щоб переховав. А авто ми замкнули”. Юрко і Юра.

Пан Рибачук аж головою крутнув, бо пригадав собі, що був лишив відчинене авто. Немилосердно болів тоді зуб. Чимшвидше пішов до господаря.

Господар з приємною усмішкою розказав, що два хлопці-пластуни з їхньої вулиці — Юрко Сосонка і Юра Ялинка передали йому ключі.

— О, які це чудові хлопці, які бистроокі! — почав пан Рибачук. Повернулись, мабуть, вже з табору й бродили по вулиці. Вони на якусь пластову медальку заслуговують. Напишу про них до газети, до „Нашої мети”, щоб усі хлопці брали з них приклад. А почнеться наука — зателефоную до пана директора Федака. І до Пласту до найстаршого пластуна Тарнавського! Щоб усі знали, які порядні, які зразкові наші діти! Та ж це наша слава отакі хлопці! За такий добрий вчинок їм належить відзначення. Пан Рибачук добув з кишені дві п’ятидолярівки з просьбою, щоб господиня передала Юркові і Юрі.

Через два дні пан Рибачук знайшов у своїй поштовій скринці лист від двох хлопців — Юрка і Юрі:

Лист до Пана Рибачука.

Пане Рибачуку! Не згодні звертаємо, хоч вони нам дуже придалися б. Не зможемо, тому дорогі вважало б звичайні справи за якісь кудя. Памі готувати доми нам це розказало. Пане Рибачуку, дуже вас просимо нічого не писати до „Нашої Меті”, що ми якісь „зразкові” хлопці. Ми зовсім не любимо писаток про великих „взривових” людей. І дуже просимо не телефонувати ні до школи, ні до Пласту, бо всі товариші з нас сміялися б. Побачим ми ключі в авто, отож замкнимо авто, а ключі віддали. Це нічого надзвичайного, але дорогі могли би більше уважити з поштовою

Юрко і Юра

Пан Рибачук прочитав листа раз і другий, задумався і раптом схопився за ліву щоку. Закричав від болю — зуби раптом знову заболіли!

Скочив на рівні ноги і побіг до доктора Глібовича.

Переказано за О. Сироваткою

ЗУСТРІЧІ З ДРУЗЬЯМИ ПІСЛЯ ПОВОРОТУ З УКРАЇНИ

В передпокої віталися Марко з Андрієм:

— Ну нарешті! Сьогодні ми всі чекаємо на тебе в домівці, будуть наші ройові сходини, а на другу суботу братчик Микола зарядив гніздові сходини, всі „Мономаховичі” зберуться! Такий наказ дав друг Станичний.

— І наше гніздо також буде мати сходини! Я зараз буду знати! — додала своє Таня що також прибігла привітатись з Марком.

Мама попросила Марка до вітальні. Тато просив сідати, а мама почала розмову:

— Хочу вам, діти, щось запропонувати: Це добре, що братчик гніздовий запланував сходини всіх новаків. Але ти, Андрійку, і ти, Таню, мусите приготувитись до цих сходин. Треба ж мати готовими прозірки, зробити всі фотографії, розшукати ілюстрації по книжках та докладно обдумати, як то будуть виглядати такі сходини. А я думаю, що треба ще запросити того пана вчителя, який був у нашій туристичній групі. Він мені казав, що був на оселі в колгоспі й має звідтам багато прозірок і фотографій. Ми його запросимо до спілки й улаштуємо зустріч з усіма школярами у нашій школі. Чи ви годитесь на це?

— О, так, мамо! Це добра ідея! Я буду краще почуватися, коли й ти будеш з нами й допоможеш розказувати — відізався Андрій.

І мені сестричка казала, що ми будемо мати зустріч у Рідній Школі. Все запланували сестрички з вчителями в школі.

— Але сьогодні на сходинах ти нам щось таки розкажеш. Всі чекають! — відізався Марко.

— Та ж певне! Я дуже хочу побачити вас усіх! — відповів Андрій! — Мамо, а про що ти думаєш — мені треба б сьогодні розповідати?, — звернувся за порадою до мами Андрій.

Розкажи про родину Коваленків, про твоє знайомство з ними й про ті розмови, що ти з нами мав. Я того всього не знаю. А це буде хлопцям цікаво, — порадила мама.

Хлопці, попрощавшись, швидко вибігли з хати. До домівки було недалеко, звичайно Андрій ішов на сходини

пішки, але сьогодні хлопці спішилися — поїхали підземкою.

— Чи є в Києві підземка? — запитав Марко. — А у Львові? І ще в яких містах ви були? — питався Марко.

— Підземка у Києві? То, брате, справді під землею. Мені навіть було страшно, коли стоячи на сходах ескалейтора подивився вниз. То дуже глибоко, ми довго стояли на тих сходах, вони дуже стрімкі. Ти знаєш чому? Бо правий беріг Дніпра — це висока круча. Пам'ятаєш — як Кий, Щек і Хорив та їхня сестра Либедь побачили ту кручу високу, вона їм сподобалася й вони зішли з човна та на кручі зупинилися. Там побудували оселю і так почався Київ. Нам Коваленки розповідали про такий театр, бо був у Києві про початок цього города.

— Андрійку! А ти їм не сказав, що й у нас був цей театр! Пам'ятаєш, наші юнаки були там лицарями, а дівчата до Дажбога молилися! Цей театр приїхав був з Нью-Йорку!

Називалася вистава „Троянові діти” — так! так! я добре пам'ятаю цю сцену!

— О, Марку! Київ такий гарний! Ти мусиш його побачити! Що там Фльорида чи Гаваї! Там навіть на зупинках в підземці, як у музеї — різні гарні узорні стіни, статуї, повно мистецтва! І чисто так! Коли я дивився на різні прикраси, пригадав собі підземку в Нью-Йорку!.. Але про це не хотів нічого розповідати товаришам — Олегові й Романові Коваленкам. Ми їх зустріли в Каневі біля могили Шевченка. Вони чудові хлопці! Про них буду розповідати окремо. Ми висідали на кожній зупинці, щоб оглянути їх. І добре, що я не розповів про вигляд підземки в Нью-Йорку. Бо вони й так саме погане знають про Америку й Канаду. Звідки ж вони можуть довідатись про все таке добре й гарне, що у нас є? Люди дуже хочуть зустрічатися з нами й розпитують про все. Але всі бояться!

— А чому вас не боялися? Як ти з ним зустрівся? — цікавився Марко.

— Дітей не бояться! Ми стояли біля могили, що була близько Шевченкової на горі в Каневі, але не знали хто там спочиває. А людей біля могили повно-повно, бо там завжди багато туристів. І не тільки з Америки чи Канади, але з усіх країн Європи, а також з України. О, якби ти побачив ту високу кручу, де є пам'ятник Шевченка, ти б

повірів, що з неї можна бачити ціле Лівобережжя! І якось так там гарно бути! Мені здається, що Шевченко живий, він все бачить і знає — хто його любить. Люди кладуть перед пам'ятником стільки різних квітів. І ми з Танею поклали квіти з написом, що їх принесли пластові новак і новачка з Канади.

— Але ти мені не сказав — чия то була могила, де ви зустрілись з Коваленками? — запитав Марко.

— То був сторож могили — швець Іван Ядловський. Але я про нього розкажу вже на сходинах. То цікава історія!

Хлопці увійшли до домівки і їх привітали голосними викриками зібрані в комплеті „Святославичі“:

— Є! Є! наш Андрій, наш мандрівник з України! — І всі тиснули йому руки, клепали по плечах, дотикалися рук, ніби між ними з'явився справжній герой! Було багато гамору, вигуків, радості, аж поки не пролунало братчикове „Увага! До збірки готові? Відкриваю сходини „Святославичів“ привітом: „Ми готові боротись із злом!“

Т. Г.

Михайлівський золотоверхий Собор у Києві, 1108 р.
(Фото 1910 р.).

ЩАСТЯ ГАЛИНКИ У „МАМИН ДЕНЬ”

По війні в 1945 році було чимало дітей, що вгратили батьків у воєнній заверюсі. Ганусина мама загинула під час налету літаків на фабрику, в якій вона працювала, а тато не повернувся з війни. Її сирітку перевезли добрі люди до сиротинця в Америці.

Оленка — роїова „Синичок” з сестричкою і цілим роєм, а згодом часто відвідувала Ганусю. Подружила з нею. Майже кожної неділі Оленчина мама забирала дівчинку до себе. Мама й тато Оленки полюбили дівчинку й тішились, що їхня доня має добру товаришку.

Настав травень, і діти приготувлялися святкувати „Мамин День”. Вже в суботу перед другою неділею цього місяця Гануся була з Оленкою. Пішли обидві на сходини. Ганусю привітала сестричка Таня й вона прилучилася до роя. Під час гутірки про „Мамин День” кожна новачка розповідала про свої приготування до маминого свята. Коли сестричка побачила, що Гануся схиливши голову, непорушно сиділа, вона швидко закінчила гутірку й почали новачки співати, а потім забавлятися.

* * *

Батьки Оленки працювали на городі. Дівчинка попросивши Ганусю, щоб запакувала дарунок для мами на завтра, побігла до мами й тата.

— Мамо, тату, Гануся дуже сумна була на сходинах, коли ми говорили про „Свято Матері”. Вона буде дуже переживати завтра. Може краще буде їй повернутися до сиротинця, — турбувалася Оленка.

Мама з татом переглянулися й з ласкавою усмішкою обоє подивилися на доню:

— А ти запропонуй Ганусі вивчати якийсь віршик, або читайте щось, а ми повернемося до хати, будемо щось робити, щоб розважати Ганусю.

При вечері мама і тато розповідали про своїх матерів, про дітей в Україні, про різні дитячі святкування, але весь час оминали розмову про минуле Ганусі.

А раненько в неділю обидві дівчинки встали тихенько, вбралися, взяли свої дарунки — власноручно намальовані картки, книжку „Маруся Чурай”, яку мама дуже хотіла

мати, ще раз Оленка повторила віршик Романа Завадовича „Привіт нашій мамі”, зійшли до їдальні, накрили до сніданку стіл, перед маминим накриттям поклали картки, поставили дзбаночок з квітами й надслухували чи вже йде мама та ціла родина.

Оленка взяла за руку Ганусю й обидві побігли зустрічати маму. Гануся, хоч і вивчила віршик про сонечко і квіти, але тільки сказала:

НА СОНЦІ ТЕПЛО, А БІЛЯ МАТЕРІ ДОБРЕ

— Я також вас вітаю, бо ви... — і розплакалася...

Всі стояли мовчки. Мама обійняла Ганусю, притулилась до мами й Оленка та Ігорко, а тато запитав:

— Ну, що ж діти? Любите, бачимо ми, Ганусю! І ми її любимо! Хай же вона буде нам третьою дитиною, а для вас сестричкою. Чи хочеш залишитися у нас на завжди, Ганусю?

— Ми тебе не пустимо вже, Ганусю! Ти наша сестричка! — вигукнули на радіощах Оленка й Ігорко. Взяли її за руки й заспівали мамі пісню „Мама вмє відгадати, що в мене болить”. Співав і тато, бо він порадив дітям вивчити цю пісню, він навчав дітей її співати.

Який же великий — щасливий був цей „Мамин День” для Ганусі й для її прибраної родини!

Т. Г.

ІНШІ ДЖЕРЕЛА ДУХОВОСТИ

Героями сучасних дітей, що їх вони хочуть наслідувати, не є постаті з української чи світової літератури, але спортові чемпіони, голівудські зірки чи персонажі телевізійних програм. І це, хоч і самозрозуміле, але ніяк не згідне з нашими виховними цілями. Бо де ж тоді ті зразки дітям до наслідування? На чім будуватиметься їх уявлення про героїчне, велике, ідеальне? Біографії великих постатей подають нам багато цікавого матеріалу про те, як батьки використовували літературу у вихованні. Батько Роберта Бровнінга дбав не тільки про щоденні синові розваги в дитинстві, але, стимулював його в кожному періоді життя до засвоєння літературних вартостей. Коли п'ятирічний Роберт докучав батькові питаннями про Гомера, Трою й її зруйнування, то батько не збув його відчпною відповіддю і не післав дитини бавитися своїми іграшками, але з крісел і столиків збудував Трою, поставив трон, посадив на ньому малого, назвав його Пріямом, кітку, що бігала під столом, назвав прекрасною Геленою, а котів, що дерлися під вікном в городі, іменував Агамемном і Менелаєм, які збувають Трою, щоб здобути Гелену. Цим батько виплекував у сина зацікавлення до поезії грецької мови, збуджував творчу фантазію, формував велич душі.

Усі невичерпні можливості збагачувати дитинство дійсними приємностями у зростанні його духовости спрямуванні її в бажаному напрямі годі назвати. Вони такі ж багаті, як саме життя, як многогранною є людина. Великі особовості, а такими хочуть бачити своїх дітей батьки, зачинають формуватися духово з перших моментів життя підо впливом батьків. Батьки дають їм ідеї, зразки емоції і думок, основу, щоб на ній будувати своє даліше життя. Дитина не буде своїх уявлень про світ і людей з порожнечі, вона мусить обсервувати поведінку інших дітей, людей на фільмі, персонажі в книжках. Та найбільше впливають на неї люди, що мають найсильніший авторитет і постійний контакт — це мати і батько. Для неї вони найбільші зростом, найсильніші, наймудріші, всевидючі, всезнаючі, чудодійні, коли жорстокі і грізні, так це з ніжности й любови, відважні і незрівняні, дитячі мама і тато — це їх оригінальні „король і королева”. Вони слухають їх, наслідують їх, не усвідомлюючи цього, хо-

чуть бути такими, як вони. Христос свою науку подавав, не маючи ніяких засобів контакту з людьми, крім слова і тих містерійних таїнств, які Він творив; Його проповіді не мали спеціально спрєпарованої композиції чи логічної побудови, їх ніхто не записував і вони не друкувались. Учні сідали довкола Нього, була безчасова тиша. І казав Він: „Блаженні убогіі духом, бо їхнє є царство небесне”. Учні сприймали це і несли між народ. А слова Христові передавались довгими роками з покоління в покоління аж поки Євангелисти їх не записали. Це був духовий корм, людина без нього жити не може. Так наші діти чекають на нього.

РОЗПОВІДІ ПРО ЗУСТРІЧ З УКРАЇНОЮ

*Є багато країн на землі,
В них — озера, річки і долини...
Є країни великі й малі,
Та найкраща завжди — Батьківщина!*

Діма

Довго і дбайливо підготовлялися Андрій і Таня з своїми батьками до розповідей про свою поїздку в Україну. Тато допоміг зробити дітям плян, а мама написала матеріали, над якими працювали всі разом — ціла родина.

Це був пам'ятний день для школи, Андрія і Тані та цілої родини.

Почала мама:

— Вітаю усіх присутніх дуже сердечно. Ми такі раді, що так багато вас прийшло послухати наших розповідей.

— Зустрічі з рідними, з якими роками не бачилися, з оселями, містами, у яких пройшло дитинство, всі ми, що родилися в Україні, глибоко переживаємо. Але і в дітей ці переживання при зустрічах з Україною не менше глибокі.

Андрій і Таня не могли всидіти в літаку, коли ми зближались до Києва. А така їхня реакція була через те, що вони багато знали про все те, що побачили. Ми перед виїздом пройшли цілий плян нашої поїздки, читаючи, оглядаючи знімки та слухаючи розповідей туристів, що поверталися з України. А багато робило листування наше з моєю і чоловіковою родиною. Діти зустрівшись, були близькими собі. Контакт з родиною багато дає.

Я тепер попрошу Андрія, щоб давав свої коментарі до прозірок. Андрійку, я буду висвітлювати з татом, а ти пояснюй. Чого ти не будеш знати, ми допоможемо.

На екрані показали летовище в Борисполі біля Києва.

— Воно не таке велике, — почав Андрій — як в інших країнах, але це нічого! Нам було дуже весело ступати ногами по тій землі, де ходили колись давно-давно дружинники, а потім козаки й Січові стрільці. Чи то правда, тату, що там були також і Січові стрільці, коли прибули на святкування Свята Соборности?

— Авжеж, сину мабуть були і вони біля Києва на лівому боці Дніпра — озвався батько.

— То таке якесь інше почуття!... Я хвилювався, що ось ми тепер тут, на землі, про яку було стільки розмови з татом і мамою, про яку ми вчилися, наслухалися всього від старших. А ще як повіяв вітер і приніс запахи квіток таких, яких ми ніколи в Канаді не зустрічали. Потім ми їхали серед того запаху аж перед нами з'явилися поміж деревами церкви, чудові з хрестами! Побачили Дніпро, горби на правому боці... І тоді мені пригадалися всі ті легенди й лекції історії про св. Андрія Первозванного. Я уявив собі, що там, де стоїть тепер собор св. Софія, був той перший хрест на березі Дніпра.

— Мабуть ні, Андрійку — відізався батько. — Це задалеко від берега. Швидше св. Андрій міг вийти з човна десь біля Подолу. Ти ж знаєш, що Поділ найстарша частина Києва. Може тим місцем було те, де Володимир побудував Десятинну церкву. Ось я зараз вкладу фотографію мапки стародавнього Києва й всі побачать — де були ті всі старі церкви.

Коли всі оглядали мапку й стиха гуторили поміж собою, відізвалася Тая:

— Я найбільше запам'ятала вигляд пам'ятника св. Володимирові. У нього в руках хрест. Пам'ятник такий високий, його видно дуже здалеку. Я мало не заплакала голосно, коли подумала, що в Україні дітям забороняють ходити до церкви, що вчителі сміються з дітей, які вірять у Бога. Нам багато розповідали про це хлопці Коваленки та їх тато. Ми їх зустріли були в Каневі й потім були з ними трохи в Києві. Вони їхали з нами Дніпром з Канева до Києва. Андрійку, розкажи те, що нам оповідала провідниця про пам'ятник.

На екрані з'явився пам'ятник св. Володимира. Він панував над цілим простором, бо був вищий від дерев. Андрій почав розповідь про пам'ятник:

— Здалека його видно. Хрест великий, вище понад голову Святого. І коли я вперше глянув на пам'ятник, мені

Пам'ятник св. Володимирові в Києві.

пригадалося те, що нам одного разу розповів тато. Там біля пам'ятника люди йдуть відпочивати, бо почуваються безпечно близько свого святого Володаря. Якийсь комуніст раз запитався такого іншого чоловіка, що відпочивав біля пам'ятника: „Чи довго ще цей Святий з хрестом буде тут стояти в комуністичній країні, яка зневажає і не вірить у Бога, яка бореться з релігією? А той сказав, що він переживе всіх невіруючих. А тоді ті панове почали говорити до себе щиро — вони були добрі християни й українці.

— Це я вже докладніше розповім про сам пам'ятник, — почала мама, бачучи, що Андрій відбіг від пляну. — Пам'ятник високий на 20 метрів. Його збудовано в 1853 році для пригадки людям, що в 988 році Русь-Україна прийняла християнство. Сама скульптура з бронзи, висока на 4,5 метрів, важить шість тон. Автором архітектурної композиції пам'ятника є Костянтин Тон. Прецизно зроблена одіж і всі деталі пам'ятника. Одіж св. Володимира має чудову різьбу. Але вона так високо, що її побачити із землі неможливо. Щойно в сімдесятих роках фотографи її сфотографували при допомозі змоторизованої драбини і тепер ось ми можемо показати вам цю чудову різьбу зблизька. Фото його можна набути в книгарнях.

Ще довго наші мандрівники ділилися своїми думками, почуваннями з присутніми. Навіть малі школярі слухали уважно, оглядаючи прозирки видів Києва та його чудових церков, інших будівель, парків, вулиць, пам'ятників. Вони хотіли оглядати фотографії, побачити зблизька воду з Дніпра, яку Таня привезла в плящі, камінчики з Чорного моря та багато засушених квітів. Таня з дозволу мами й тата запросила їх до свого городу на дальші розмови.

Т. Г.

ГАСЛО „ЗА ВІРУ ХРИСТОВУ!” І НОВАЦЬКИЙ ЗАКОН

Після перекуски попросила Андрійкова і Танина мама дітей послухати ще її порад про гасло „За віру Христову!”:

— Я дуже тішуся, що ви прибули на ці спільні сходи додатково поза участю на лекціях. Це свідчить про те, що ви глибше зацікавлені гаслом, і хочете знати як його переводити в житті. Таня сказала в своєму проєкті про потребу успіхів у вашому навчанні й про добру поведінку. Чи могли б ви сказати — який це зв'язок мають ці вимоги новацького закону з гаслом „За віру Христову”? — звернулася господиня до дітей.

Новаки подивилися на братчика, а новачки на сестричку. Здавалося, що вони не знали відповіді. Тоді почули ще одне питання:

— А про що подбав Володимир Великий відразу після охрещення України?

Піднесли руки аж кількоро дітей.

— Християни мусіли вміти читати Євангелію! — почав Андрій.

— В церкві були книжки, з яких треба було молитися, співати, розповідати про заповіді Христові й багато всього про християнство, — додав Марко.

— Було багато всього написано в книжках про святих — хтось повинен був вичитувати все й розповідати людям, щоб вони стали добрими християнами, — Марта докинула своє.

А за ними весело відізналася Таня:

— Мамо! Я знаю! Я знаю! Володимир Великий заснував відразу й школу для дітей. Ми про це вчилися в історії! Володимир знав, що треба шкіл, треба добрих освічених людей, щоб могли ширити християнство. Мамо! А хіба нам також треба думати про поширення християнства? — дивувалася Таня.

— Ні, дитино! — усміхнувшись почала дальші пояснення мама, — Ваші добрі свідоцтва дуже побажані тому, що вони будуть доказом, що ви любите вчитись, хочете здобувати знання, ставати дослідниками нашого минулого, нашої культури, відкривати правду про історичні події. Ви ж знаєте, які складні проблеми маємо ми тепер саме з християнським Ювілеєм. Хоч про нього є великий розго-

лос у світі, але науковці насвітлюють його не як здобуток українців, тобто русичів, але Русі, без додатка „Київської”, а це значить для чужинців — росіян.

І так цілий світ розуміє вислів „Русь”.

— Ми це знаємо! У англійській школі є також такий учень Ніколай, що це саме каже. І вчитель історії йому вірить, хоч ми кажемо, що це неправда! — сердито відізналися нараз Роман і Андрій.

— То ж скажіть тепер, любі діти, чому з християнським Ювілеєм так пов'язана ваша успішність у школах, ваша поведінка й пластовий закон? — запитала, споглядаючи на всіх мама Тані й Андрійка.

— А як ми можемо переконати тих наших англійських вчителів, що Володимир Великий не був російський володар? Він же — наш учитель, нас не слухає! — жалісно запитала Марта.

— Бачите, дорогі, — відізнався братчик Славко, — як багато нам треба знати з історії Руси-України, щоб могли заімпонувати тому вчителеві своїм знанням.

— А я пам'ятаю свого товариша Романа, який таки допоміг вивчити нашу історію своєму вчителеві з англійської школи, — озвалася сестричка Марта. — На лекції історії Ромко завжди поправляв вчителя, вчитель спочатку гнівався, сварив його, але коли це не помагало, він дав завдання Романові написати есей про це — чому є таке помішання України з Росією. Роман це зробив, подав багато назов книжок, на підставі яких свій есей він написав. І вчитель тоді сказав у клясі, що він багато нового засвоїв завдяки Романові. Навіть написав про це батькам Романа. О, це була велика радість у клясі. Роман здобув собі великий авторитет. Думаю, що це могло статися тільки тому, що Роман був зацікавлений історією, мав терпеливість, був завзятий і з нього тепер став професор університету. Він, мабуть, напише ще багато про християнство в Україні, правдиво, з поданням джерел, на яких дає свої інформації. Такий праці науковці повірять. Тому й правильно подала свої думки в проєкті Таня. Христові закони й новацькі основані на тих самих джерелах правди, добра і краси. Вони незмінні, вічні! Подякуймо за гостину! І не залишайте цієї теми, щоб могли прийти на чергові сходуни з новими думками, новими проєктами, як жити у вірі Христовій та вірними новацькому закону. Т. Г.

У КИЇВСЬКІЙ ШКОЛІ ВІДБУЛОСЯ СВЯТО РІДНОЇ МОВИ

На відкриття свята рідної мови, що відбулося у школі ч. 236 у Києві, завітав був поет Іван Драч. В програмі його була не наперед підготована вчителями розмова, а безпосередня виміна запитів і відповідей — цікава, щира розмова. Поет І. Драч розповів учням — які пляни є у авторів щодо творчості для дітей і молоді, щоб живою була у них рідна мова.

Учні хотіли знати відповіді на ось які питання:

— А що було тоді в Україні, коли Ви були школярем?

— Чи письменники напишуть книжки про той страшний час, коли жив Сталін?

— Чи буде українською мовою навчання також і в університетах?

— Чи письменники написали твори про страшну подію — вибух реактора у Чорнобилі?

Поет Іван Драч, голова Народного Руху України на прохання учениці вписує свій автограф.

— А що роблять поети і письменники в Році Святкування Української Мови і 175-річчя народження Тараса Шевченка?

Поет Іван Драч дуже радів зустріччю з учнями й учителями. Учні придбавши в поблизькому кіоску на вулиці збірки поезій його, просили в поета підпису. А поет радів з цього, що він побачив і почув у школі. Учні виголошували вірші поетові, співали пісні, серед учасників свята були вчителі, малята від шестиліток починаючи...

Школа гордиться своїх етнографічним музеєм, а його назва, як це говорить один напис у вітрині, „З бабусиної скрині”, бо в ньому багато вишивок, що їх виготовляють дарують школі учні.

У школі багато дечого говорять про Свято Мови: зустрічі, конкурси, стінгазети... А найвимовніше воно тим, що воно постійне, бо учні й учителі дбають про рідну мову. Вони дбають про пошану її, про знання її секретів, про силу, що з неї бере народ тоді, коли вона живе серед усіх його поколінь і всюди — у всіх ділянках життя.

Іван Драч, прощаючись зі школою, побажав учням:

— Хай рідна школа завжди буде для вас добрим і милим порогом, від якого простеляться ваші шляхи у дальше творче життя.

Ми вивчаємо рідну мову.

УКРАЇНЬСЬКА ВИХОВНА СИСТЕМА І РОЛЯ В НІЙ БАТЬКІВ

ЧОМУ ПОТРІБНА УКРАЇНЬСЬКА ВИХОВНА СИСТЕМА?

Роль батьків у вихованні дітей не кінчиться на створенні доброї атмосфери в домашньому середовищі. Багато батьків докладають якнайбільше зусиль для справ виховання своїх дітей, але не все висліди бувають позитивні. Бо, крім дому, на дітей впливають ще інші середовища (школа, вулиця, мистецькі, спортові та всякого роду розвагові угруповання), які часто, з різних причин, впливають на молодь куди сильніше, як домашнє середовище. Завданням батьків є так повести справу, щоб дитина підпадала лише під доброякісні впливи оточення і щоб була збережена від усього, що в середовищі позадомашньому шкідливе. Але, щоб такі умовини створити, для цього треба цілої системи організацій, збірного зусилля спільноти. Система ж — це багато продуманих і згори узгіднених заходів, при допомозі яких ідея — задум проводиться в житті. Щоб система могла діяти, треба її знати, послідовно проводити в життя. Наприклад: справа української мови серед дітей. Багато батьків занедбують уживання української мови як розговорної мови в сім'ї, українство своїх дітей, а часто й своє власне, зводять до дуже убогих форм вияву. Багато дітей з таких домів, хоч і признаються до свого українського походження, хоч і вмють деклямувати українською мовою на святах механічно вивчені вірші, хоч співають пісні, пишуть писанки, одягаються в народні одяги і танцюють завзято українські танки, проте бракує їм найсутєвішого — знання мови, цієї першої ознаки національної приналежности, передумови до того, щоб пізнати культуру свого народу, відчути й сприйняти питоменності її духа. Щоб почуватися українцем не вистачає тільки знання обмеженої кількості слів з української мови, читання і писання. Проблеми українства

не можна зводити тільки до тих його елементів, що діти пізнають в українознавчих початкових школах. Тому українська освіта не може кінчатися тільки на кількох класах народної школи. Молодь з розбудженими духовими зацікавленнями повинна закінчувати українознавчі курси середнього типу, а студентська молодь студіювати українознавство на славістичних відділах при університетах. Бо щойно у старшому віці молодь може вповні зрозуміти проблеми українства в його історії, літературі, культурі взагалі. Саме схоплення всіх проблем виховання і потреб українства в діаспорі в одній загальноукраїнській виховній системі покаже, в яких місцях і в яких ділянках треба нам зосередити найбільше наших заходів і зусиль, де робимо промахи. А батьки, як члени церковних громад, громадських культурно-освітніх, політичних, містечкових і професійних організацій і установ, можуть і повинні вирішувати хід справ по лінії добра спільноти і виховних потреб молодого покоління.

ОСОБЛИВІСТЬ НАШИХ ВИХОВНИХ ЦІЛЕЙ

Українська ВИХОВНА СИСТЕМА, маючи на увазі потреби України, вважає, що основним завданням українства поза межами батьківщини є формування світогляду, характеру і норм поведінки кожного члена народу, молоді зокрема. Тільки на перший погляд виглядає, що кожна нація прямує до одного і того самого ідеалу — виховання добрих громадян. Все ж очевидним є, кожна національність має свої потреби, свій світогляд і свій характер. Кожний народ має своє особливе поняття ідеалу виховання, створене особливостями характеру й історією народу. У всіх народів є своя особлива національна система виховання, своя особлива мета і свої засоби здійснення цієї мети. Українська спільнота, маючи свої специфічні обставини й потреби, не може обійтися без своєї окремої ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ. Українські батьки — громадяни, не можуть, наприклад, байдуже спостерігати, як їхні діти, йдучи слідами молоді деяких державних народів, що їм марнування молодих характерів і талантів не є таким шкідливим, як нам, шукають у житті тільки заспокоєння егоїстичних прагнень матеріального добробуту, ситости, уникання перешкод, повного незацікавлення долею наро-

ду. Тому наша молодь має побільшені обов'язки, зв'язані з двома школами, тому серед неї не може бути „лінюхів”, які не здобувають фахів, які не люблять трудів і невигод, а які хочуть тільки брати від життя, нічого від себе в нього не вкладаючи. Тому у нас кожна мати і кожний батько — це ініціатори і реалізатори усіх практичних заходів для здійснення загальнонаціональних цілей. В державних народів багато з цього здійснюється розпорядками урядів, у нас з почуття обов'язку супроти Бога і батьківщини, ближнього. Тому в нас так ціниться приватна ініціатива, індивідуальність, провідник. Усе наше добро, у характері, в особовості. Виховання цих індивідуальностей, боротьба з популярним серед американського суспільства конформізмом — це також особливість наших виховних напрямних.

ДОШКІЛЛЯ

Як же ж конкретно можна кожній матері й кожному батькові включитися в організацію заходів до виховання українських громадян?

Коли дитина виросте з немовлячого віку, їй уже потрібне товариство до забави, змагання, для гармонійного розвитку її особовості. Першим позадомашнім середовищем дитини є дитячий садок (дошкілля). Постійні дитячі садки, такі поширені перед війною в Європі і на західноукраїнських землях, в Канаді не є популярні. Пояснювати це треба, мабуть тим, що тут є обов'язкова для всіх державна система дошкіль, тобто, що діти вже в дошкільному віці підпадають під державну шкільну систему. Крім того, організація окремих українських постійних дитячих садків натрапляє на труднощі ще тому, що вони вимагають великих вкладів грошей і кваліфікованих дошкільних учительок. Кількість українських дітей у постійних дитячих садках, що існують по більших осередках у Канаді, малі з кожним роком, а це залежить від того, чи є ще в тих осередках працюючі матері, що мусять залишати своїх дітей поза домом. Щораз то більше серед нас зрозуміння того, що перебування матері з дошкільними дітьми найкорисніше впливає на особовість дитини, бож це згідне з найновішими вказівками психології та педагогіки.

Все ж таки ці твердження ніяк не є доказом, що

дошкільнята не потребують своїх позадомашніх середовищ і що дошкільне виховання може обійтися без громадського чинника. Саме дошкільний вік вимагає особливої уваги виховників, щоб покласти основи під національне виховання, щоб підготувати дітей до виходу у світ ширший, інший, чужий. Перша справа, яка вимагає правильного підходу і розуміння, — це українська мова серед дошкільнят. Бувають випадки, що англломовні „українські” дома, не даючи дітям змоги засвоїти українську розговірну мову, посилаючи їх до українських садків, вимагають від садівнички уживання англійської мови в розмові з їхніми дітьми. Це дуже неправильний підхід, що не тільки утруднює працю виховниці, але й заперечує доцільність існування українського садка, методи вивчення другої мови. Двомовність у системі методів засвоєння інших мов сучасними педагогами гостро засуджується, досвід доказує, що навчатись другої мови можна куди скоріше й успішніше при повному виєлімінуванні своєї мови. Українська мова серед дошкільнят — це перший щабель у національному вихованні. А щоб укріпити дитину в рідному середовищі, аби вона була відпорною на всі інші майбутні впливи, треба їй дати українське культурне дитяче середовище. Найбільш життєздатною формою такого середовища є тепер ДИТЯЧІ СВІТЛИЧКИ, тобто, садок, в якому діти є два-три рази на тиждень. Діти сходяться для спільної забави, для утвердження себе в дитячій спільноті, пізнання ширшого світу, пізнання з українською дитячою культурною спадщиною у формі музики, танців, концертів, театру, драматизації, дитячої літератури тощо. Все це додає дітям емоції, багатство вражень, закріплює навички, уміння, знання, розвивається культура мови, поведінка, — словом, це все дає парості національного виховання. Прищепити їх можна найкраще тільки в дошкільному віці, бо вік цей найбільше податний для записування в дитячій душі перших зарисів майбутньої свідомости.

ВИХОВНІ ПОТРЕБИ Й ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Для організації дитячих світличок потрібно ініціативи місцевих Управ СУ, але ведення їх повинно зактивізувати всіх матерів. Бо кожна з них може причинитися до успіху

світлички. Підшукування відповідного приміщення, пристосування цього приміщення для дитячих потреб, підготовка програми занять, імпрез, а саме головне: вишкіл виховательок, — все це належить до матерів у найбільшій мірі. Як має виглядати приміщення і справа фахової підготовки виховательок — це спеціальна проблема, вона вимагає окремого обговорення і докладніших інформацій, що їх можна знайти в багатій англомовній і українській літературі на цю тему. Тут нас цікавить найбільше те, як матері можуть включитися в працю світлички.

Провадити нормальні заняття з дітьми у світличці — це справа виховательки. Але підготовка імпрез для дошкільнят — це вже вимагає співпраці ширшого гурту матерів. Ми згадаємо такі форми імпрез: вечір музики, танців, концерти, театр для дітей і дитячий театр драматизації казок, розповіді для дітей, прогульки тощо. Вечір музики-співу — це дитяча імпреза, на якій діти слухають відповідних для їх дитячого рівня музичних композицій у виконанні старших дітей чи дорослих, де діти співають збірно й індивідуально, де вони виконують під звуки музики імпровізовані рухи, проводять музичні ігри. На такому вечорі музики може виступити хор дорослих (гуртки матерів). Можна також знайомити дітей з різними родами інструментів, запрошуючи бандуристів, сопілкарів, скрипалів. Діти люблять концерти народної пісні. Ті пісні, що їх діти співають одногосно, підготувати в два голоси. При складанні програми концерту треба враховувати загальний і музичний розвиток дітей. Коли є необхідність, треба пояснювати зміст пісень перед співанням, щоб полегшити сприймання матеріалу:

Дитячі костюмові забави завжди успішні, дають дітям багато переживань. Від матерів залежить, аби вони були відповідно підготовані (костюми, зв'язані з українською культурою, декорації залу в українському стилі, відповідна програма, музика) та проведені. Навіть відбуття такої забави вимагає вкладу праці більшого гуртка матерів. А підготовка дитячого театру (чи то театру для дітей, коли грають дорослі, чи самі діти), вистави лялькового театру, чи хоч би театру тіней, — все це вимагає зусилля більших гуртів, а не тільки одиниць. Тут є вдячне поле для вияву ініціативи членів СУ, проти сил, творчого зусилля, яке єдине дає радість життя. Кожна форма праці з дошкільня-

тами вимагає праці над собою. І я вірю, що серед великої кількості членства СУ знайдуться потрібні сили: музиканти, артистки, розповідачі — мистці живого слова, співачки, організаторки, вчительки, технічні „винахідники”, режисери, які, зрозуміли справжні потреби і цілі існування жіночих гуртків, звернуть їх енергію в найбільш доцільному напрямі. Вперто і послідовно, терпеливо і радісно треба наші виховні гасла поширювати серед загалу. Щоденні розмови, дискусії над статтями на виховні теми, що їх започаткували деякі Відділи, познайомлення з виховною літературою — все це зачинається від одиниць. Великі діла складаються з індивідуальних вчинків. Розумна й охоча людина знайде сотні способів, щоб промостити шлях до серця ближнього, щоб його з'єднати для доброї справи. Пригадуєте біблійну розповідь про ізраїльський народ і Мойсея, коли вони стали безрадно над Червоним морем, яке заступило їм дальшу дорогу. Бог тоді сказав Мойсеєві: „Не звертайся до мене, а промов до ізраїльтян, хай ідуть вперед!” І розступилося море перед народом...

РОЛЯ БАТЬКІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ШКІЛЬНИЦТВІ

Щораз то більша кількість батьків розуміє не тільки обов'язок посилання своїх дітей до українознавчих шкіл, але й необхідність тісної співпраці цих шкіл з домом. Деякі батьки виявляють багато самовідданості й патріотизму у цих справах. Є випадки, коли вони з великим трудом та з чималим вкладом коштів і часу привозять дітей до українознавчих шкіл із далеких передмість, вичікують з молодшими дітьми під приміщеннями шкіл, поки старші діти, не закінчать навчання, щоб потім везти їх ще й до дитячих організацій, словом — частина батьків вповні здає собі справу із складності своїх обов'язків.

Але роля батьків у процесі забезпечення своїх дітей українознавчою освітою куди ширша і складніша, як саме тільки посилання до Рідних Шкіл. Ніде правди діти, наші школи далеко не виконують свого завдання. Велика кількість дітей закінчують школи з дуже слабким знанням мови у слові та письмі, не згадуючи вже про всестороннє обізнання з головними проблемами українознавства, поминаючи правильне розуміння потреби національного

виховання серед великої кількості старшої дівтори, поминаючи правильну інтерпретацію українського патріотизму.

ПОПУЛЯРНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ

Розгляньмо ж хоч головніші форми праці батьків на шкільному відтинку.

З кожним роком кількість дітей в українознавчих школах зростала. То був наш успіх. Тепер є навпаки — меншає. Але поруч з цим треба нам постійно усвідомлювати, що кількість дітей, охоплених рідношкільною системою, — це тільки дуже малий відсоток українського нарібку в Канаді. Куди більше українських дітей з кожним роком, разом із своїми батьками, щораз то більше віддаляються від українства. З цього випливає перший обов'язок батьків-громадян — своєю участю у діяльності загальногромадських організацій популяризувати справу необхідности навчання в українських школах серед менше свідомих чи менше національно вироблених батьків. Велику роль в цій ділянці можуть відіграти Відділи СУ, прямуючи до ідеалу — охоплення українськими школами загал наших дітей в Канаді.

ПОТРЕБА ШКІЛЬНОГО ЦЕНТРУ

Батьки, як громадяни, члени загальноукраїнських організацій й установ та низових організаційних клітин, виходячи із загальноукраїнських потреб, а не з інтересів своєї організації, церкви чи групи, повинні діяти в тому напрямі, аби Шкільна Комісія при КУК, яка стільки доброго заплянувала на своєму Шкільному З'їзді 1962 року, могла виконати свої пляни вповні. Потреби українського шкільництва в Канаді в основному можна звести до таких справ: 1) створення одного координаційного і контрольного педагогічного центру при КУК, 2) уведення у всі українознавчі школи одноцілої системи, 3) забезпечення шкіл відповідними до наших потреб підручниками, 4) організація курсів для учителів для підвищення їх кваліфікацій, для додержання кроку величезним змінам, які тепер настають у способі навчання, та для вишколу молодих кадрів, 4) збирання педагогічного досвіду й випрацювання методичних теоретичних матеріалів для

покращання стану праці учителів у РШколах. Всі ці справи великої ваги у праці українознавчих шкіл, у боротьбі за збереження молоді перед асиміляцією. Батьки, як спільнота й актив громадського життя, повинні цим справам присвятити якнайбільше уваги.

РІДНА ШКОЛА ВАЖЛИВА УСТАНОВА

Черговим обов'язком батьків буде допомога учителям індивідуальною працею над своїми дітьми. Відомо, що багато дітей трактує українську школу як примус і зайвий, нецікавий додаток до, їх і так великих, шкільних обов'язків. Така постава дітей впливає найчастіше із невмілої поведінки й інтерпретації українства та канадизму їхніх батьків. Коли батьки трактують українську школу неповажно, а з українством вони зв'язані тільки слабим сентиментом, то це відбивається на їхніх дітях. А, крім того, причина цього лиха може впливати також із неправильної інтерпретації вартостей канадизму й українства при навчанні дітей. Деякі батьки й учителі українських шкіл або переоцінюють, або недоцінюють вартості канадизму й українства. Одні бачать самі позитиви в канадизмі й недобачають негативів, і навпаки до українства відносяться з великою дозою застережень, мовляв, небагато в ньому того, щоб захоплюватись дітям, інші ж так підносять вартості українства, що не спроможні ані бачити наші негативи, ані помічати добро в канадській культурі. За такої постави до справи батьки й учителі стають в очах дітей критикоманами, сторонніми, вони втрачають авторитет у своїх дітей, до їх опінії діти й учні ставляться з резервою. Зате безсторонній, оснований на реальних підставах критицизм обох культур, а зокрема шкільних систем, витворить у дітей правильне поняття і відношення до вартостей у культурах обох народів, а на цій підставі можна будувати доповнення браків у канадській шкільній системі українськими школами, церквою, домом. Рідна Школа, як додатковий, добровільно на себе взятий обов'язок, учить ідеалізму, патріотизму, зразки ж людських характерів, діл, подій, які повчають і дають приклад до наслідування й які подаємо дітям в процесі навчання історії й літератури України, — це у великій мірі по-

повнення праці державної школи. Та це в найбільшій мірі завдання учителів. Нам же треба шукати форм співпраці батьків із школою.

ПРИМІЩЕННЯ РІДНОЇ ШКОЛИ

Щоб постала українська школа, треба, аби батьки дали до цього ініціативу. Та, крім дітей і учителів, для праці школи необхідним є приміщення. Справа приміщення для РШкіл не є маловажною. Аби рівноважити вплив державної школи, що має приміщення часто люксове, треба, щоб і наші школи були відповідно улаштовані. Брудне, темне, часто у підвалах приміщення, не тільки не може імпонувати дітям, але й будить у них почуття меншевартості й легковажного відношення до українства. Тому обов'язком батьків є дбати, щоб Рідні Школи були у відповідних приміщеннях. Деякі організації здобуваються на модерні новозбудовані приміщення для Рідних Шкіл.

БАТЬКІВСЬКІ ГУРТКИ РІДНИХ ШКІЛ

Для збудування чи обладнання існуючих шкільних приміщень треба збірного зусилля. Не можна uważати нормальним, коли ентузіястами школи є тільки малі групи громадян, як неправильним є, коли стан Рідної Школи стає турботою тільки церковної громади чи проводу якоїсь організації, що патронують цій школі. При кожній школі повинні існувати Батьківські Гуртки, членами яких є всі батьки дітей з даної школи. Праця цих гуртків не повинна обмежуватись до організаційних справ. У Гуртках слід розгорнути освітню діяльність для усвідомлення батьків у їх виховних завданнях і сподобах їх виконання. Батьки не завжди мають педагогічний хист, не завжди мають зрозуміння для виховних проблем, не завжди усвідомлюють собі ясно мету національного виховання. Доповіді, наради з учителями, читання виховної літератури, обговорювання плянів позалекційної діяльності школи — все це повинно бути предметом зацікавлення і змістом зайнять Батьківських Гуртків при РШколах.

ШКІЛЬНІ ІМПРЕЗИ

Великою допомогою у навчанні можуть стати шкільні імпрези. При кожній імпрезі у школі не обійтися без помочі батьків. Виховна роля імпрез у школах велика, але тільки тоді, коли вони не стандартні, добре підготовані. Є різні імпрези у школах: а) діти — дітям (свято св. Миколая, ялинка, деякі драматичні сценки тощо), б) діти — дорослим (свято Шевченка, концерти, театральні вистави), в) дорослі — дітям (забави, недільні сходи з оповіданнями, музичні дні, присвячені пізнанню музичних творів, чи композиторів, з живими виконавцями-фахівцями, не платівки, — в Торонті були вже дві вдалі спроби: концерт для дітей, улаштований ОУ Педагогів, та Музична година, приготована Л. Колесою і С. Федчук, театр для дітей, ляльковий театр і театр тіней). Імпрези вимагають великого вкладу праці, тому їх треба запланувати вже на початку шкільного року й завчасу підібрати комітети для їх підготовки. Тут велике поле до попису для Відділів СУ. Якщо в даній місцевості є кілька Рідних Шкіл, тоді такі свята, як Шевченківські роковини, театральна вистава, повинні бути спільним для всіх шкіл. Тоді є ошадність часу і зусиль, а дітям нагода зустрітися з великим гуртом української дітвори, що укріплює їх національні почування, виробляє духа спільноти, вчить спільно працювати, зустрічатися в культурній атмосфері, позбуватися партійних, чи загумінкових ураз, що з ними довгими роками живуть їхні батьки.

ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ

Коли мова про успішність дітей у навчанні, то й тут роля батьків чимала. Обмежена кількість годин навчання, брак методичних посібників змушає учителів давати домашні завдання учням, часто без належної підготовки дітей до самостійного виконання їх дома (брак знання мови, труднощі з ортографією). Коли діти не виконують домашніх завдань, тоді браки ці ще побільшуються, а згодом такі учні залишаються далеко позаду і врешті втрачають охоту ходити до української школи. Дати основи української грамоти, твердого засвоєння техніки читання і писання, цього не можна досягнути без допомоги батьків. А в старших клясах Рідних Шкіл, коли приходять засвою-

вати знання історії та літератури в формі читання обов'язків лектури, багато учнів не може подолати труднощів без допомоги батьків.

З усього вищесказаного бачимо, що загал батьків на відтинку шкільництва має багато до виконання: і популяризація потреби охоплення рідношкільною системою всієї української дітвори та молоді, і створення одного центрального контрольного та координуючого шкільного проводу і забезпечення шкіл приміщеннями, підручниками, добрими вчителями, і правильне розуміння вартостей українства та канадизму, і піднесення освітнього рівня батьків, згуртованих у Рідношкільних Батьківських Гуртках, і улаштування дитячих імпрез, і врешті сама успішність дітей у наших школах — все це зв'язане з батьками. Українська школа з добрим приміщенням, добре вишколеними учителями може стати згодом огни-

щем української культури і виховних спонук для щораз то нових українських поколінь. Добрі школи, в яких діти могли б мати заспокоєння своїх природних потреб розваги в літературних, драматичних, музичних, спортових, технічних і т.п. гуртках — це перша потреба і шляхетна, велика мета, до якої повинні спрямовувати свої зусилля жіночі організації. Лише спільна робота батьків, школи і загалу спільноти через широко розгорнену діяльність Батьківських Гуртків при РШ, включення до виховної системи загалу громадянства забезпечить дітей і молодь перед загрозою нецтва, перед моральним розкладом і національним занепадом найціннішого, що народ має — його молодого покоління.

Гості з України. Новацтво вітає Левка Лук'яненка.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ Й ОСОБОВІСТЬ

Батьки різно уявляють собі щастя дітей у майбутньому. Всього їм прагнуть: здоров'я, освіти, слави, щасливого сімейного співжиття, достатків і т.п. Звичайно того бажають дітям найбільше, чого їм самим бракувало в житті, що залишилось нездійсненим... Але чи справді здійснення цього всього може забезпечити щастя людини?! І з життя і з літератури знаємо, що ні! Бо, як кажуть психологи, — щастя людини в ній самій. Вона щаслива тоді, коли духом багата, коли морально чиста, фізично досконала.

ЩАСТЯ Й АСИМІЛЯЦІЯ

Батьки можуть допомогти дитині бути щасливою саме тим, що плекатимуть духові зацікавлення дитини, що прищеплять їй моральні засади і добрі навички, що виплекають її фізично здоровою.

Розвиваючи духове багатство наших дітей, формуючи їх характер, не обійдемося без виховних вартостей української культури. Щастя українських дітей зв'язане з українством. Саме поняття слова „культура” (див. ЕУ т. II, стор. 694) вказує на цю шляхетну функцію культури, бож „досконалення світу довкола нас і світу в нас самих, творення і плекання цінностей духового і матеріального характеру” — це й є ідеали виховання. Кожна людина задовольняє свої духові потреби, черпаючи із національної культури, людина може творити духові вартості тільки на базі культури свого народу. Тому явище асиміляції, по своїй суті, є негативним чинником у вихованні, бож вона завжди означає надщерблення індивідуальності переходом з однієї нації до іншої, резигнацію із зберігання і творення культурних надбань своїх предків. До того асимільована людина завжди буде виявляти тенденцію до духового збідніння, до надщерблення характеру. Неохота

признаватись до свого національного походження, — це почуття меншевартості, це брак пошани до предків, це психічна недуга, наслідком якої людина, не мігши втекти сама від себе, робить усе, щоб уподібнитися до когось іншого, щоб зникнути з лиця землі. Заперечення свого походження, перехід до іншої національної культури є також наслідком браку знання власної культури, або чужої, або обидвох, браком відповідної освіти, культурної обмеженості словом, наслідком надщерблення особовості даної людини. Пошана і творення культурних надбань свого народу, — це, за висловом В. Голубничого, боротьба зо смертю, це шляхетне прагнення підкреслювати оригінальні вартості свого народу, це потреба зберігати вартості духа свого народу у загальнолюдській культурі. Українська культура, одна з найстарших в Європі, вона оригінальна і самобутня. Зникнення її було б злочином. Бо світогляд українців, тобто те, що вони сказали про життя і його вартості у всіх його найзагальніших ділянках, своєрідний, він не тільки доповнює загальнолюдську культуру, але й удосконалює її.

ЩАСТЯ І ЗНАННЯ КУЛЬТУРИ СВОГО НАРОДУ

Творець культури, — а ним є кожна людина, що має духові потреби, — вносить суб'єктивні елементи у світову скарбницю. Свідомість цього приносить їй психічне задоволення, витворює духа спільноти, оберігає від почуття самотності, зроджує почуття гордості, а все разом робить людину життєрадісною, позитивно наставленою до людей, світу і життя, тобто робить її щасливою. Людина, що прагне допомогти своєму народові, зв'язана з народом духово, значить, вона й сама духово багата. Любити ж свій народ — це значить розуміти його потреби, цінити його духовість, жити так, щоб часткою своєю причинюватися до зміцнення народнього духа. Нема культурної людини, яка б не хотіла бачити успіхів свого народу на шляху до своєї мети. І чим сильніше розвинені в людині національні почування, тим легше їй розуміти вселюдські етичні почуття, що ведуть людство до духового досконалення. Тому всі народи у світі змагають до того, щоб дати у вселюдську скарбницю якнайбільше. Служба вселюдському можлива тільки через національне, так як

любоби до Бога не можна виявити краще як любов'ю до ближніх.

ДВА ПАТРІОТИЗМИ

Та багато з вас, молоді матері, що самі родилися і виростили в Канаді, скажете: „Але багатьом з нас і нашим дітям батьківщиною є Канада! Як погодити патріотизм український, зв'язок наш з культурою України з любов'ю до канадської землі, де ми народились?” Очевидно, погодити його треба в дусі філософських понять про культуру, які спрямовують наше життя в Канаді на шлях досконалення себе і свого докiлля, на зберiгання і творення вартостей духових українського народу. Канадiйський патріотизм у наших дітей природний, виростає з самого життя. Діти люблять красу канадської землі, шанують її славних людей, відчувають респект перед державним проводом. Але саме те, що Канада забезпечує спокійне і достатнє життя своїм багатонаціональним громадянам, що земля її багата, що політична кон'юктура сприяє її розвитку, це стимлює канадців шукати своєї ідентичности у багатокультуралізмі. Канада є місіонарем цього типу явища. Цим вона може внести найбільший вклад у світову скарбницю. Д-р Чарльос Гобарт, професор соціології Албертiйського університету, вбачає велику перевагу канадської багатокультурности над американським „асиміляційним кiтлом”, який прискорує затрачує ідентичности й особливости її генія. Великий будівничий Канади, прем'єр Вільфред Лор'є шістдесят років тому залишив вимовне поучення для нащадків. Порівнюючи національний склад Канади з готицькою святинею, яку він побачив у Англії й яка вирізьблена була генієм мистця у гармонійній цілості з мармуром, дуба і граніту, в такому образі хотів бачити майбутню Канаду: „...Я хотів би, щоб мармур залишився мармуром, граніт гранітом, а дуб дубом. І з усіх цих елементів я хотів би збудувати народ, великий народ поміж націями світу”.

Супроти цього розвиток культурної самобутности українців у Канаді, пізнання і творення своєї культури, поміч Україні у змаганні за ідеал свободи, правди, добра, справедливости — все це здійснення вселюдських прямивань Канади, це вияв її ідентичности, її культури, виховання ж позитивних її громадян — це вклад українців

для Канади. Тож ціль українського виховання — це національно свідомо, сильна характером, не асимільована, але багата духом, почерпнутим із культури предків людина; не сибарит, цинік, „нарікайло” і мальконтент чи доробкевич, що всі свої життєві сили спрямовує на здобування матеріяльних дібр, але духово багата одиниця, носій ідей, що живе з почуттям необхідности своїм духовим добром ділитися з іншими. У цьому вона має здійснення мрії, заспокоєння потреби, глибоку радість життя. В цьому є запорука доброго самопочування людини у кожній обставині життя, це найбільший скарб, що його можуть залишити для своєї дитини батьки.

ЩО ПОБАЧИЛИ Й ПОЧУЛИ АНДРІЙ І ТАНЯ В МУЗЕЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ У КИЄВІ?

Коли секретар музею закінчив розповідати про концерт і про заборону Лисенкові їх улаштувати в Києві, Андрій і Таня дуже посумніли. Секретар побачивши це, запропонував, щоб діти розповідали про те, як їм подобалася Україна, що вони побачили вже.

— Ми були у Львові, там живуть наші бабуня і дідусь та багато родичів. Нам так давно вже хотілося їх всіх побачити! — почав Андрій.

— Там у Львові є такий чудовий парк — називається Гай Шевченка. Нам багато розповідали про все таке цікаве, що є в Україні. Були на цвинтарях, у церквах, дідусь ще більше всього знає сказати, як тато, — поспішила сказати Таня. — Але просимо нам ще розказати про Лесю Українку й про музей, про все, все!..

Секретар усміхнувся, підійшов до мами й запитав:

— Яке щастя мати таких дітей! Мабуть там далеко на чужині легше їм виростати такими, як багатьом нашим дітям на рідних землях. Були у нас тут колись Лисенки, Косачі, Старицькі... Докладали багато старань, щоб дітям передати спадщину.

— А що було того вечора по концерті? Чи поліція арештувала тоді Лисенка? — запитав Андрій.

— Тоді ще не дійшло було до того. Але заборона давати концерти дуже пригнобила композитора. В нього була недуга серця. Дістав був атаку. В Росії в тому часі арешти були часті. Ви певне знаєте вірш Лесі „Ні доли, ні

Пам'ятник Лесі Українці в Новоград Волинському
8 серпня 1989 р.

волі у мене нема” — звернувся секретар до дітей. Ось ходіть я вам покажу його маленькою Лесиною рукою написаного. Тоді були арештували Лесину тітку...

Ми знаємо цей вірш напам'ять... — перебила мову господаря Таня. — О, я дуже прошу вибачити, що перебила!

Всі перейшли до музею і стали оглядати рукописи та книжки Лесі Українки. А коли оглянули, почалася розмова про музей. Секретар розповів, що в цьому музеї є понад

чотири з половиною тисячі експонатів, які розповідають про Лесине життя і її творчість. Є тут і особисті речі поетеси, глядачі зворушуються, коли оглядають кімнату, в якій деякий час жила і творила Леся Українка.

— А де є ще музеї Лесі Українки? — запитала мама. — Знаю, що є в місті Сурамі в Грузії, бо Леся жила там останні роки життя.

— О так! Там є цінний музей, в якому зберігаються матеріали про зв'язки поетеси з діячами грузинської культури. Є також музей в Новоград-Волинському, де народилася Леся. В цьому музеї є дитяча кімната — така, де жила Леся маленькою. І в Колодяжному — в садибі Косачів. Там особливою гордістю музею є Лесин „Білий будиночок”, окремих білий домок, що його батько купив Лесі, де б вона могла спокійно писати твори.

А потім секретар ще показав книгу, в якій записують люди свої враження з відвідин музею. Андрій і Таня цікаво слідували за підписами відвідувачів з чужих країн. А були вони з багатьох європейських країн, найбільше з різних міст України, а також з Канади й США.

Написали свої враження і Андрій, Таня та їхня мама. „Низький уклін великій поетці, безсмертній Лесі Українці”. — Марія, Андрій, Таня Сурмачі, США.

Була пізня година. І ніхто навіть не зауважив, що стільки годин пройшло так хутко непомітно. Треба ж таки попрощати добре місце й приятного опікуна його.

При прощанні секретар просив прислати йому всі можливі матеріали про те, які з Лесиних драматичних творів виставлялися на сцені у США, Канаді, та скрізь у світі. Йому потрібні були ці інформації для виготовлення докторської праці про Лесину драматичну творчість та її „життя” на сцені. Було сердечне прощання, обмін адресами, запрошення прибувати ще не раз до Києва та обіцянка виконати прохання про висилку матеріалів.

Т. Г.

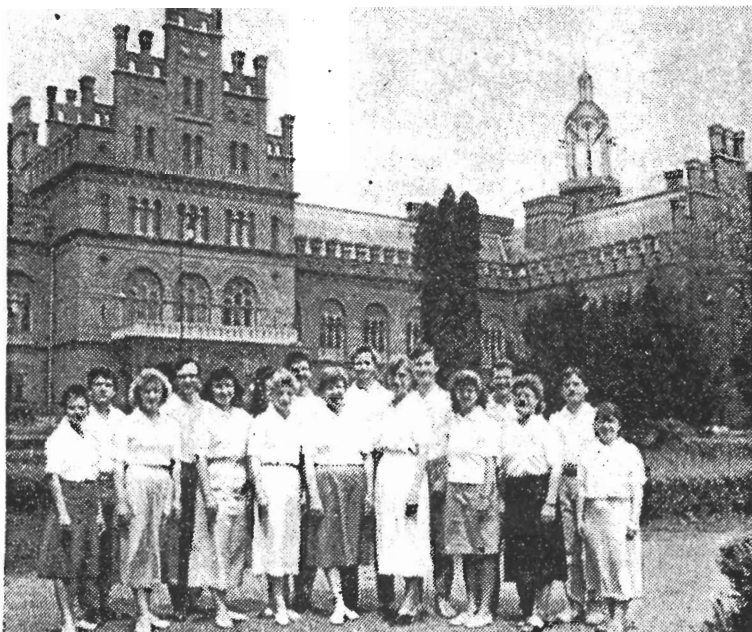
ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ В ЛІТЕРАТУРІ

Ідеал такого типу людей постійно плекався в нашій культурі; чи візьмемо прадавню народню мудрість, збережену в легендах і переказах, у піснях народніх чи в літературі, у народніх прислів'ях і приказках, у життєписах наших славних людей. Легенда про Кожем'яку розказує, що силач бореться зо змієм у відкритому бою. Інакше поводить ся Крак у польській легенді — він хитрощами доходить до перемоги над змієм. Українська пісня в основу кохання кладе красу душі, тобто те, що для ідеаліста є єдино вартісне, бо вічне. У прецінних пам'ятках Старої Доби нашої літератури, у таких її перлинах, як „Поучення дітям” Володимира Мономаха і „Слово про Ігорів похід”, сильне звучання про залежність долі людини, а з тим і цілої країни, від етичних вартостей провідника народу, від його високої християнської етики. Постає Володимира Мономаха під кожним оглядом може послужити зразком для виховного ідеалу. У його „Поученні” не тільки глибокі християнські засади, велика гуманність, але й мудрість, лицарськість, шляхетність володаря. Але попри це Мономах людина не аскетична, в нього повно любови до життя, до природи, він здатний на високі почуття, він лицар, загартований у боях і ловах. Усе в нього в повній гармонії, у єдності двох різних елементів: твердого життя, високих вимог до себе і тонкість, ніжність душі. У „Слові про Ігорів похід” та ж сама пісенність героїки, любов до Руської Землі, незвичайне почуття краси, глибока сила патріотичних почувань автора. Образ Ярославни у „Слові”, — це втілення поезії, багатство і тонкість настроїв, образ, що в ньому відобразилися уявлення довгих поколінь українського народу про ідеальну, вірну, люблячу, здатну до посвяти і героїства жінку. Недаром мистці зверталися і звертаються сьогодні до нього, він чарував і чарує кожного своєю духовою красою і глибиною психологічної інтерпретації.

Найяскравіші представники нашої нової літератури дали нам чітку інтерпретацію українського світогляду — це Шевченкова „вольна сім'я”, це Франкове Боже післання, що його у „безвість віків” несе Україна, це український ідеалізм Лесі Українки, її інтерпретація індивідуалізму, який має служити для оборони національної правди. Шевченко, Франко, Леся Українка дали у своїх творах

сильне, до глибин потрясаюче відчуття неволі рідного народу, яке спонукувало їх творити. Їх творчість — це наче вістря меча серед бою, вона будить національно сплячих, гартує знесилених, пориває прикладом. Їх шляхом ідуть все нові й нові будителі національного духа. Чи ж не та сама любов до батьківщини ось у цьому „наймолодшому”, написаному у наших часах, признанні М. Вінграновського: „Тебе люблю я всесвітом і людством, і соняхом у золотому сні, і сивиною вченого-мислителя, і на стерні польовим горошком. Ні, Батьківщино! Не лише стражданням чи радістю я звернений до тебе!” Українська культура — це гаряче глибинне джерело, що з нього можна черпати жар любови, чар життя. Зробім доступним його для нашої молоді. І вона повторятиме з переконанням і з захопленням слова поезії свого ровесника з Києва — Є. Гуцала:

„О, рідна мово! Скільки в тобі віри мого народу в досвітки щасливі, в життя прекрасне. Яке це щастя припасти пелюстками спраглих уст до мови рідної — й багатшати душею”.

Студенти з Канади перед Чернівецьким Університетом,
Буковина.

ЩО ЗНАЮТЬ УЧНІ ПРО ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО

Коли настав 1988 рік, і дома, і в українській школі та на зустрічах була мова про Ювілей Хрещення України. Пошта приносила перед Новим Роком календарі з гарними картинами, в газетах було багато описів святкувань цього Ювілею в різних містах світу, в яких живуть українці.

На одній лекції учитель дав питання, щоб довідатися, що учні знають про цей Ювілей. Ось про що були ці запитання:

— Що вам, друзяки, відоме, а про що нам ще треба дізнатися? — було перше питання. Учитель поглянув на своїх „друзяків” і радісно усміхнувся.

— Це було 988 року, християнство до нас прийшло з Греції, тоді княжив Володимир Великий — почав найшвидше Андрій.

— Батьком його був Святослав, бабунею Ольга... — додав своє Петрик.

— А чи знаєш — хто його мама? — вискочив із запитом Олег.

Була мовчанка. Тоді почав сам учитель.

— Матір'ю Володимира була Малуша, сестра славного лицаря Добрині. Але Малуша була рабинею. Тому й Ольга забрала від неї маленького Володимира з села, де він народився, до княжої палати. Виховувала його сама. І заборонила Малуші зустрічатися з сином. Не міг допомогти у горі сестрі і Добриня, який з грідня (сторожа в палаті) став близьким до князя, і несподівано вийшов у старшину. Добро держави вимагало, щоб Святослав одружився з грецькою цісарівною. І тому князь Святослав, хоч вірний був Малуші, мусів її залишити.

— Ой, то недобре! Так не можна робити? — вихопилося, завжди співчутливому іншим людям, Славкові.

— Так, друзяки, не завжди в житті так є, як нам хотілося б. То правда, княгиня Ольга, я також думаю, що жорстоко покарала Малушу. Але цього треба було для добра Руси. Я читав книжку про життя Святослава, — розповідав учитель — і в ній написано, що Малушиного сина княгиня Ольга охрестила зараз по народженні й виховувала на майбутнього володаря України. Не думай-

те, хлопці, що великі люди, королі, князі, гетьмани мали легке життя!... Всі вони, якщо хотіли служити народові, мали такі обов'язки, що коштували багато їхніх жертв. Мусів дати їх і Святослав. Він не був ласий на багатство. Читав я, що коли посли від Греції принесли Святославу золото й дорогі убрання, то Святослав глянув і казав слугам сховати. А коли іншим разом прислав цар йому зброю, то ці дари оглянув уважно, радів і дякував за них. Тому й не даром нашого володаря сусіди називали Хоробрим.

— Пане Косач, а чого Володимира зветься Ясним Сонечком? — запитав Борис.

— Я знаю! — витягнув руку Андрій. — Володимира називали Великим тому, що за його панування Україна — як держава — була велика. А Ясним Сонечком називаємо ми його тому, що він збудував багато церков, закладав школи, допомагав бідним, одягав їх, годував та давав гроші. Тому весь народ любив його дуже, для них він був Ясним Сонечком.

— А хіба не за те Володимира назвали Ясним Сонечком, що він подбав про хрещення всього народу в Христову віру 988 року? — запитав Олег.

— Тепер, як знаєте, пояснював учитель — багато про Володимира пишуть науковці, досліджують ту добу та його заслуги. Він же подбав, щоб у Києві був митрополитом русичі і ним був Іларіон. Історики пишуть, що греки не дуже хотіли, щоб Русь мала своїх митрополитів, їм залежало на тому, щоб розвиток культури Руси був під грецьким впливом, щоб мати й торгівлю з нашим народом у своїх руках.

— А коли помер Володимир? — запитав Петрик.

— Спочив Володимир Великий 28 липня 1015 року — чотири роки після смерти королеви Анни, на 56 році життя. Всі історичні джерела подають, що він не помер природньою смертю, що його отруїли вороги, мабуть греки. Похований Володимир Великий у „Десятинній” церкві поруч з своєю дружиною Анною.

— А мені казав тато, — озвався Андрій, — що Ясним Сонечком уважали люди Володимира ще й за те, що він не викидав з прийняттям християнства таких поганських свят, як „Коляда”, „Свято Весни”, а поєднав їх з Різдом Христовим, Великоднем, а наші люди могли мати пи-

санки (їм уже 6 тисяч літ), святять вербу, паску, ми маємо й досі кутю, бо це все — каже тато — дуже гарне. І Володимир Великий не дозволив грекам, щоб цього перші священники не викидали з християнських свят, а прилучили їх до них.

— О, як гарно, Андрію, що тобі багато оповідають твої тато й мама, — похвалив учитель мудрого учня. Бачу, що ми сьогодні багато сказали про того нашого володаря і святого, що тисячу років тому охрестив Україну, а ми цього року обходимо цей найбільший у нашій історії Ювілей. А тепер буде перевірка вашого знання про цей Ювілей у грі.

Всі весело обступили вчителя, який на столі поклав 16 карток з датами, назвами, знаками, висловами, що стосуються Християнського Ювілею і Володимира Великого. Новаки мали їх оглядати три мінути, а потім з пам'яті подати те, що побачили й запам'ятали.

Т. Г.

Запитання:

1. По чому було пізнати, що 1988 року українці святкують найважливіший Ювілей у їхній історії?
2. Що „Мономаховичі” вже знали, а що ще довідалися від учителя про Володимира, про його батька, бабуню та дружину на сходинах?
3. Чому народ назвав Володимира Великого ще Ясним Сонечком?
4. Коли і як помер Володимир Великий?
5. Як поєднані в Україні деякі свята поганські з християнськими? Чому Володимир Великий та його нащадки не боролися з таким поєднанням?
6. Як закінчилася лекція про Ювілей Християнства?

КНИЖКА Й Ї ВАРТІСТЬ

Чи ж треба ще переконувати нас, яким могутнім чинником у боротьбі за впливи на людей є, зокрема сьогодні, друковане слово у всіх його формах — книжки, журналу, преси, найрізноморідніших видів реклами? Книга, зокрема у нашій літературі, оспівана й прославлена як джерело духових вартостей. Любов до книжки в людей, наявність у народі великої кількості мистців-літераторів, бібліотек, видавництв — все це свідчить про культуру народу, його духове багатство. Відношення людини до книжки впливає в першій мірі з культурної потреби. Людина, що має шляхетний навик постійного збагачування себе читанням книжок, має не тільки духову користь, але й чуттєву насолоду.

ПРО ВАРТІСТЬ КНИЖОК

Є різні властиві причини чому людина звертається до книжки: одна через жаду знання, наукову цікавість, інтелектуальний інтерес, чи амбіцію досягнути вищого щабель знання, щоб вирізнитися понад пересічність, друга — через книжку досягає „поводження в житті”, здобуває всякі матеріальні добра, багатьом людям книжка є джерелом потіхи, розради, забуття, приємності відпочинку. Читання є найбільш поширеною формою інтелектуальних розваг. Але поруч правдивої, культурно вартісної книжки, існує й „література”, що своїм завданням ставить не добро людства, але сприяння розвитку злих звичок, негативних рис характеру людини. Цією категорією літератури різні спекулянти, що грають на низьких інстинктах людини, самі матеріально збагачуються, водночас у великій мірі причинюються до посилення злочинності в країні, особливо отруйною така література є для молоді. Як подає статистика, в Америці видається понад п'ятдесят мільйонів примірників коміксів, призначених для молоді у віці від 5-13 років. У Англії цієї „літератури” виходить тридцять, у Франції біля п'ятнадцяти мільйонів. Комікси разом з деякими програмами телевізійними дають змогу дітворі пізнати світ злочину, жаху вульгаризму. Американський психіатр д-р Вартгам твердить, що комікси є стимулом до злочинів малолітніх, вони розвивають нахил до гвалтів, брутальності, садизму, збуджують підступ-

ність, погорду до людського життя, словом, „виховують” кримінальників.

Є ще книжки т. зв. бестселерс („славні” „Лоліта” Набокова в Америці, „Добрідень, смутку” — французької літературної нетлі Саган), які викликали були масову психозу, і саме їй завдячували своє небувале поведження. Звичайно популярність таких книжок ніколи не є рівнозначна їх вартості, бо поведження їх тільки хвилеве, модне, такі книжки спалахують як фajerверки чи веселка і погасають скоро й навіки. У них же нема непроминаючих вартостей, раз прочитавши таку книжку, читач не має бажання читати її в друге.

Такі ж книги, як Євангелія, Біблія — це вічні книги, що не перестануть цікавити і зворушувати людей, де б вони і коли б воне не жили, книга Коперніка „De revolutionibus orbium coelestium”*) змінила погляд людський на світ, твори Руссо і Вольтера підготували Велику Французьку Революцію, творчість св. Томи з Аквіну сформувала християнський світогляд, твори Гете, Шекспіра, Шіллера, Мольєра ніколи не стануть „віджилими”, з них черпають духову енергію люди у всіх часах. Пригадаймо також, чим для українців став „Кобзар” Шевченка, „Мойсей” Франка, „Лісова пісня” Лесі Українки. Чому, читаючи ці твори, зворушуємось долею Оксани, Яреми, Катерини чи Мойсея-провідника, чому сповняється наше серце зневагою до польського шляхетства чи московського поміщництва, до Авіронів і Датанів, чому „Лісова пісня” збуджує стільки гарних думок про інший, ідеальний світ?

Неприминаюча вартість книжки в тому, що вона, як це пояснює Гете, ставить своїм найвищим завданням „творити ілюзію вищої дійсності”, тобто того уявного майбутнього кращого життя, за яким всі ми тужимо і за яке ідейні люди змагаються. Тому Леонід Мосендз й уважає, що „письменником бути — це покликання Боже”, що дух мистця „мусить бути чистий у творчому процесі”.

При читанні вартісної книжки й збуджується туга читача за кращим ідеальним світом, чи за досконалішою людиною. В цьому саме й є та суть виховної ролі літератури.

*) Про обертання небесних тіл”.

В ГОСТИНУ У КНИГАРНІ

Пора, пора остання усім нам, друзі-діти, в гостину до книгарні. Давненько вже туди ми не заглядали. Книжечки хороші зідхали, позіхали, вже й встигли переспатись.

— „Ой, не на те нас, друзі, в друкарні друкували, щоб ми тут на полиці у смутку та й у тузі без праці-діла спали, — кажуть так книжечки. — А треба, щоб і хлоп'ята і дівчата читали нас пильненько, бо кожна книжка — то приятель дитині, то друга рідна ненька!”

Пора, пора вже крайня нам, друзі-діти, в гостину до книгарні. Як прийдемо в книгарню, то станемо рядочком і вибачення будем у книжечок прохати тихеньким голосочком:

Простіть, книжки, прохаєм, що ми про вас забули, ні казок цікавих, ні віршиків хороших так довго не читали. Віднині в українську суботню рідну школу ходитимем охоче і будемо учитись читати і писати, історії та мови, щоб нам у серці не згас промінь золотистий великої любови. І щоб чуття пошани до рідного святого в душі у нас не вмерло, ми будем зберігати те рідне наше слово, немов коштовну перлу.

Михайло Маморський

ЧОМУ ЗІДХНУВ БАТЬКО, А МАМА НЕ ЗНАЛА, РАДІТИ ЧИ ГНІВАТИСЯ?...

Микола сказав батькові, прийшовши зі школи:

— Тату, сьогодні ввечері батьківські збори.

Увечері батько пішов на збори. Микола сів виконувати домашні завдання. Зробивши завдання, він зібрався піти погуляти, але не встиг, бо батько повернувся із зборів. Він сів біля стола, схиливши голову на руки. Мати з тривогою дивилася на нього.

Що ж говорили на зборах?

Про Петрика сказали, задачі добре розв'язує. Михайлик вірш написав, у стінгазеті шкільній помістили. Марійка і Наталочка малюють добре — ой, які гарні картини учителька показувала! Степан з дерева соловейка ножиком вирізав. Василько посадив квіти на шкільній ділянці і щодня поливає...

А про Миколку що-небудь хороше говорив учитель? — спитала мама.

— Про Миколку теж сказав... — зідхнув батько. — Виліз Миколка на вершок найвищого дерева — ніхто не насмілювався, а він виліз... — Батько схвально подивився на Миколу. А мама не знала, радіти чи гніватися.

— Це було вчора, — сказав Миколка. — Ми побились об заклад: хто перший побачить схід сонця. Я виліз на самий верх і побачив, як сонце піднімається з-за гори.

ГАРНА КНИЖКА

У Петрика вдома українських книжок багато-багато. Лежать прерізні на полицях, а між ними на видному місці „Кобзар”, а над столиком портрет Тараса Шевченка. Тарас так ласкаво дивиться, здається, що запрошує, нагадує Петрикові, усім дітям українським:

Учітеся, брати мої, думайте, читайте!

Але не так часто Петрик бере в руку українську книжку. Куди частіше він бере до рук газети, у яких є намальовані

пригоди „мікі-мавс”, чи слоника та ведмедя, а читати багато про них не треба.

Коли бувало, сидячи з газетами в руках, мимоволі гляне на портрет Шевченка, йому здається, що на портреті не усміхається ласкаво до нього Тарас, а дивиться смутно, наче б нагадував: „Петрику, я для всіх українських дітей писав вірші. Хто ж їх має читати, коли вони цього не роблять?” Петрик пригадує рядки Шевченкових віршів:

І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає.

Петрик скоро відвертає очі від портрету й знову оглядає смішні картинки в газеті. Правда, він обіцяв мамі й татові, що в березні читатиме „Готуйсь” і „Веселку”, бо там буде щось про Тараса Шевченка, але коли ніхто не бачить того, що він читає „камікси”, то українські журнали можуть ще зачекати.

Якось одного разу зайшов до приятеля-американця. А він — і хто б повірив у це? Сидить при столі й пильно читає якусь книжку.

— О, ти маєш нові „камікси”? Сидиш і навіть не чуєш, що я прийшов.

— Знаєш, ці вірші такі гарні! І ти мусиш їх знати, бо вони Тараса Шевченка — українського великого поета, перекладені на англійську мову.

Петрик остовпів! І портрет Шевченків на першій сторінці книжечки з перекладами немов заговорив до Петрика:

„Бачиш, не хочеш читати ти, так отой чужий хлопчина мої вірші читає радо...”

Петрикові було боляче... А товариш-американець озвався:

— Така шкода, що я не можу прочитати ці вірші по-українському. Та хочу навчитися вашої мови, прочитати всі вірші Тараса Шевченка, цілий його „Кобзар”.

Хлопець не міг довше слухати мови свого товариша американця. Не попрощавшись, він вибіг.

У той вечір він довго-довго не йшов спати. Перед ним лежав „Кобзар”. Петрик перегортав картки і ...читав:

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...

А потім на дальших сторінках:

Свою Україну любіть!...

Але постійно перевертав сторінки, щоб прочитати:

Учіться, брати мої,

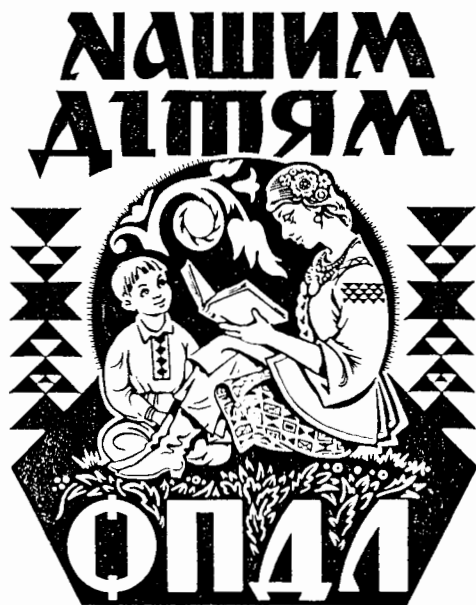
Думайте, читайте

І чужого научайтесь

Й свого не цурайтесь...

А йдучи спати, глянув на портрет Шевченка і побачив на Тарасових устах знову веселу усмішку, а його очі дивились на Петрика ласкаво, щасливо.

За Вуйком Іваном

БАТЬКИ КУПУЮТЬ
ДІТИ ЧИТАЮТЬ
УКРАЇНСЬКУ
ДИТЯЧУ КНИЖКУ

ГАСЛА — ТАРАС ШЕВЧЕНКО І РІК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*„Єдиний скарб у тебе — рідна мова,
певніша над усі скарби і багатства”.*

П. Куліш

— Мамо, це так гарно написав Куліш про мову. Тут так видруковано у твоєму журналі. Я б хотіла про це з тобою й з татом більше порозмовляти. Бо, знаєш, мені треба багато, все, все, знати про нашу мову. Андрійко вже в юнацтві, його гурток, мабуть, вже великі пляни має. Сьогодні у школі вчителька нам розповідала, що в Україні є таке спеціальне товариство для мови, яке займається тим самим, що й ми тут. Мудрі діти й дорослі пильнують, щоб говорити завжди й скрізь своєю мовою. А це не так легко. Мої товаришки й у домівці та в школі нашої рідній забувають про гасло. А як їм пригадати, деякі з них сміються з мене!.. Як і що ми повинні робити, щоб не забувати говорити своєю мовою, щоб її добре знати й дуже любити?... — бідкалася Таня, прибігши зі школи.

— Будь терпелива і розсудна, донечко! Прости сестричку, щоб на сходах ви мали більше мовних ігор, щоб було більше розмов про мову. У „Готуйсь” є багато матеріалів на тему мови. Ми переглянемо річники, ти запишеш в яких числах є мовні ігри, віршики й оповідання про мову, візьмеш з собою. Сестричка дуже втішиться, що ти їй допомагаєш.

— Мамусю! А на останніх сходах сестричка Марта сказала, що тепер в Україні багато пишуть про нашу мову. Я хотіла б занести до домівки й повісити на стіні у нашій стінній газетці гарний віршик про мову. Я вивчу його на пам'ять. Я знайшла такий в „Готуйсь”. Послухай:

Мені так любо віршувати,
Мене чарує наша мова,
В віршах я хочу прославляти
Красу і дзвінкість мого слова.

— Тут підписала Ліля Лучак, їй десять років. Вона дуже любить свою мову. Хоче, щоб вона „розцвітала, наче квіти, щоб нею гордо говорили всі українці, молодь, діти”, так тут написано, мамо, далі у цьому вірші.

І Таня шукала ще якогось віршика на сторінках маминих журналів. Знайшла ще поезію другої молоді поетки Наталі Білоцерківець і прочитала:

Нині вчуса тебе любити.
І вростаючи в гори твої і поля,
Цілий світ обіймаю очима.
Друже, глянь, яка гарна плянета Земля,
Коли є на землі Батьківщина!

— Бачиш, дитино, як ти вже почала плекати любов до нашої гарної рідної мови. Ти вже на доброму шляху до успішного переведення в життя гасла про мову. Тішить мене, Таню, твоя зрілість до того. А коли повернешся Андрійко, почнемо мову про ювілей Тараса Шевченка, бо і мова, і Шевченко дуже поєднані. Тепер в Україні багато діється на ці теми. Треба нам знати ті події. Хвалю тебе за цю цікавість і розмову. Радуюш мене, дитино, буде радіти і тато.

Т. Г.

ДУХ НАРОДУ У ЙОГО ЛІТЕРАТУРІ

Та поруч з цим у літературі кожного народу віддзеркалюється ціла його минувшина, своєрідність психіки, світогляду. Тому книжка є також засобом пізнання цього народу, поміст до того, щоб сприйняти його духовність, вона зміцнює невидимі нитки національної приналежності. Тому, коли мова про національне виховання, не можна поминути літератури як основного виховного засобу. А це зокрема стає важливим у житті тієї молоді, що зростає поза батьківщиною.

КУЛЬТУРА КНИЖКИ

Тож зупинімося, не так над характеристикою виховних вартостей української літератури, як над засобами, як їх передати молодому поколінню. Найчастіші запити батьків, якщо мова про українську книжку як чинник у національному вихованні, зводяться до того — „Як побороти в дітей нехіть до української книжки?” Справа дійсно скомплікована і дуже сутня.

Нехіть дітей до книжки (звичайно є серед нашої дітвори й молоді й великі ентузіясти її) пояснюється багатьома причинами. Ось головніші з них: у світі послабла почитність книжок наслідком поширення телевізії, кіна, радіо; ментальність молодих людей сьогодні, які ідеалом свого життя вважають вигоду, успіх без великого зусилля, дешеві емоції, не сприяє тому, щоб „трудитися” читанням книжки, куди легше оглядати готові картини в кіно, телевізії чи в коміксах; до того, ніде правди діти, у наших родинях загально зубожіло культурне родинне життя. Телевізія, кіно, ресторан чи, в кращому випадку, виїзд на „природу” — це „забивання часу”, а не його виповнювання, яке дає радість творчого думання, глибокі переживання; діти наші нерадо читають українські книжки тому, що мають труднощі при читанні тексту через недостатне знання мови, зміст нашої української літератури надто далекий їм, чужий, проблематика мало зрозуміла. Зрештою, сучасні діти, обтяжені багатьома заняттями, часто не мають часу на розваги, а тим більше на читання.

Все ж всі ці причини лиха можна послаблювати спільними зусиллями дому, школи, церкви, громад. У тих українських домах, де плекається культура книжки, де

батьки самі уважають книжку своїм найвірнішим другом, діти також люблять її. Передумовами наближення дитини до книжки є вжиття ось таких заходів: Якнайбільше моментів життя дитини зв'язувати з книжкою — читати її з дитиною дома, під час вакацій, для зміни занять, розповідати зміст прочитаного під час їзди автoм, улаштовувати домашні, шкільні, громадські імпрези, в яких „герoєм” була б книжка, вивчати вірші напам'ять, улаштовувати конкурси „живого слова” серед дітей на терені Рідних Шкіл, молодіжних організацій, впроваджувати, як форму відзначування національних річниць, саме ці конкурси „живого слова”, пісні та якнайбільшої кількості прочитаних книжок. Обдаровуючи дітей при різних нагодах, не забувати обов'язково долучити книжку. Збирати постійно книжки до домашньої дитячої бібліотеки. Передплачувати їй регулярно читати з дітьми дитячі журнали. Як форму культурної розваги в сім'ї, увести голосне читання й обговорення прочитаного з дітьми. Вести гутірки з дітьми на теми побутового життя, у них спрямовувати увагу дітей на ті моменти, що важливі для формування позитивного характеру (майбутнє дитини, її фах, відношення до ближнього, релігійність, моральність тощо). Обмежуймо пересиджування дітей при телевізорах, створюймо дітям такі форми розваг, які пов'язані з книжкою (передплата дитячих журналів де є різні ігри, подасть багато сугестій!). Ну й, очевидно, крий Боже, не занедбаймо навчити дітей української грамоти, посилаймо їх до українських шкіл, таборів, осель.

У зв'язку з темoю про книжку треба згадати про високу мистецьку вартість українського дитячого фoлклoру. Треба познайомлювати наших дітей із чаром музичности слова у народніх казках, співанках, з багатством їх картин, їх швидкою зміною. Серед української дитячої літератури, зокрема для дошкільнят, є справжні перлини. Як наприклад „римованої прози” згадаймо Франкову „Ріпку”, „Казку про півника та курочку і про хитру лисичку” — Н. Забілої, „Козу-Дерезу”, „Рукавичку” та багато інших народніх казок, „Звірячий зимовник” — Д. Соловія, „Казку дітям невеличку про курчатко й про шуліку” — Е. Яворівського, не згадуючи про колисанки, веснянки та інші твори дитячого фoлклoру.

Та, на жаль, якраз на відтинку дитячої літератури у нас

найбільше занедбань. Попит на цю літературу з кожним роком слабне. Об'єднання Працівників Дитячої Літератури в тривозі... Дитяча книжка роками лежить на книгарських полицях, а мистці дитячої літератури не мають спонук творити...

У руках свідомих матерів лежить у великій мірі не тільки добро їх дітей, але й добро важливої ділянки української культури, від якої залежить майбутнє українських спільнот на еміграції.

У наших попередніх міркуваннях ми постійно покликалися на книжку як на необхідного помічника батьків у національному вихованні. Та книжка є для дітей не тільки засобом національного виховання, вона є також справжнім другом, найвірнішим, найпевнішим другом дітей, що вказує шлях до щастя, добра і краси.

МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ВИХОВНІЙ СИСТЕМІ

Відомо, що майбутнє народу залежить від духових і фізичних вартостей молодого покоління. Тому виховання молоді в державі — це справа першої ваги. Така держава, як ССРСР, що прямує до створення нового комуністичного суспільства, присвячує молоді якнайбільше уваги. США, хоч і були в минулому піонерами добрих виховних систем, хоч і мають найбільші виховні спроможності, проте на відтинку молоді мають тепер, наслідком великих соціально-технічних перемін, багато занедбань.

Місце молодіжних організацій у загальній виховній системі українців за кордоном, хоч теоретично визнане усіма середовищами як центральне, хоч усі ми годимося з тим, що в напрямі молоді повинні ми спрямовувати якнайбільше суспільної енергії, все ж у практиці ми присвячуємо молоді замало уваги. Бо те, що малочисельні гуртки батьків у існуючих молодіжних організаціях, при співпраці з їх проводами, створили певну матеріальну базу для праці в них у формі домівок і осель, далеко не вистачальне. Далеко пекучішою є потреба відповідних провідників, інструкторів для окремих ділянок праці, як театр юного глядача, видання художньої і наукової літератури, піднесення рівня українознавчих шкіл і т.д. і т.д. Тільки мала частина нашої громадської енергії спрямована на відтинок молоді.

ОДНА ЧИ БІЛЬШЕ ОРГАНІЗАЦІЙ МОЛОДІ?

У державних народів, у яких планування дій для заспокоєння загальних потреб народу відбувається на терені центрального уряду, творення молодіжних організацій впливає з потреб держави, а не окремих груп. У наших спільнотах за кордоном, наслідком розподілу старшого громадянства на різного роду політичні, конфе-

сійні угруповання, потворилось стільки ж молодіжних організацій, які стали підбудівками угруповання дорослих. Це впливає на зменшення загального ефекту діяльності молодіжних організацій, бо ж багато енергії ми витрачаємо на здобуття досвіду в одній з них, тоді, коли його вже набула інша. Ми розпорошуємо свою енергію, розтрачуємо її часто намарне, загальні свої сили розподіляємо не раціонально, не ощадно.

У спільноті є місце на кілька організацій, але тоді, коли вони взаємно доповнюються, коли виконують різні функції в народі; як: організації, яких основною ціллю є виховання характерів, масові з різними аспектами — тіловиховання, плекання мистецтва, політичні — для вироблення політичної думки, загальноосвітні для розповсюдження освіти, розвагові з метою піднесення культурного рівня товариського життя тощо. У нас же існують різні організації молоді, але всі вони в основі спрямовують усю свою енергію на боротьбу з асиміляцією, тому їй недоцільно, аби вони діяли окремо. Позитив з їхнього існування хіба в тому, що вони впливають, все ж таки, на побільшення членства серед загалу української молоді, що вони активізують молодь. Все ж більшість української молоді й дівчоти ще не охоплена організаціями й тому збільшення членства — це одно з перших наших завдань на відтинку молоді.

Що дає молоді приналежність до молодечої організації? Відповідь на це питання звичайно знає кожний, але всі ми не усвідомлюємо собі, наскільки це є важливим для позитивного характеру молодої людини: ідеалізм, порив, творча туга, потреба виявити себе серед ровесників, необхідність жити в групі, змагатися, дружити, знаходити спільні інтереси — все це причини того, чому люди, а зокрема молодь, потребують організації. Гін у молоді до перебування в гурті настільки сильний, що брак заспокоєння його стає часто причиною психічних збурень, важливою перешкодою до формування здорової особовості. Коли цього гону не спрямувати у відповідне русло, не використати для позитивної дії, тоді він шукає своїх форм вияву, як відомі дитячі й юнацькі „генги”, що стільки лиха створюють тепер народам, які занедбали виховання молоді.

Геніяльність Баудена Повела, творця скавтіngu, поля-

гає саме в тому, що він, обсервувавши молодь, її дії, часто шкідливі для спільноти, бажаючи допомогти їй, а одночасно й Англії, створив таку систему виховної організації, яка дає змогу заспокоїти всі вище вичислені духові й фізичні потреби молодої людини. Послідовне й успішне здійснювання скавтової методи, основаної на індивідуальному підході й на самовихованні, дає в результаті гармонійно збалансовану, всебічно розвинену, корисну для суспільства, позитивну людину. Цим то і пояснюється таке швидке й масове поширення скавтової організації у цілому світі. Тому то ніяка інша система молодіжної організації не знайшла всебічної піддержки серед громадян різних народів й опіки їх державних проводів.

ЩО ДАЄ МОЛОДІ ОРГАНІЗАЦІЯ?

Перебуваючи в організації, дитина, юнак, чи повнолітній студент, коли дана організація справді жива й багата виявами діяльності, заспокоює всі свої духові потреби. Ідеалізм, що його найбільше має людина в молодому віці, коли спрямувати його в доброму напрямі, коли піддержати, зогріти увагою, признанням приносить їй багато радості, життєтворчої духової сили, стає базою, придбання моральних вартостей характеру. Молодечий порив вирватись із буденщини, пережити щось надзвичайного, може або знівечитись і заломити молоду істоту на ціле життя, або вплинути на конструктивну акцію молоді (харитативну, патріотично-громадську, пригодницьку). Творча туга, потреба виявити і розвинути свої здібності: мистецькі, наукові, технічні, організаційні, господарські, фізичної справності, все це в діяльності на терені молодіжної організації може не тільки виявлятися незначними проблисками, але й великою будуючою силою серед цілої спільноти. Молодіжна організація — це місце, де талант співака, музиканта, артиста, маляра, журналіста, організатора, педагога, техніка має змогу виявити себе, одержати підтримку, зберегтись, розвинутись і послужити спільноті.

Немала функція молодіжних організацій полягає в тому, що вона сприяє не тільки товариському гуртуванню для розваги, але й зав'язуванню глибоких дружніх зв'язків у колі вибраних. А дружба і приятельство в нашому житті — це така сильна духова потреба! Позитивне її заспоко-

ення важить не раз у цілому житті людини. Приятелювання ж у молодому віці особливо важливе. Це період життя, коли молоді люди добираються для подружнього життя. Для нас, що хочемо зберігати українські родини, ця функція молодіжних організацій — особливої ваги і значення. Коли ми спостерігаємо, як члени однієї з молодіжних організацій, що розкидана не раз не тільки по різних місцевостях однієї країни, але й по цілому світі, зустрівшись вперше, відразу знаходить спільну мову поміж собою, коли бачимо, як їм легко знаходиться у нових обставинах серед своїх ровесників-членів їх спільної організації, коли переконуємось, що молодь з однієї організації має спільні ідеї, погляд, часто уподобання, звички, тоді розуміємо ту, таку цінну для нас, українців за кордоном, об'єднуючу творчу психологічно-національну внутрішню силу.

ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ КАНАДИ

Та роль молодіжних організацій у житті українців за кордоном виняткова, особливо в підготовці молодого покоління до спадкоємності й продовження українського життя в черговому поколінні. Діяльність сучасних молодіжних організацій — це школа, де виховуються майбутні громадські провідники, де виробляються форми громадського життя, де кристалізуються світогляди, де плекається патріотизм, національна свідомість тощо. Від того, наскільки сучасні молодіжні організації підготовані до своїх завтрішніх складових завдань у нашій спільноті, залежатиме даліше майбутнє українства за кордоном.

Аналізуючи характер існуючих українських молодіжних організацій, вважаючи, що майбутня Українська Виховна Система діятиме як центральна виховна установа для добра цілої спільноти, раціонально було б розділити функції окремих організацій приблизно за такою схемою: діяльність студентських організацій повинна зосередитись в основному на розробленні світоглядових проблем, на активізації студентства в науковій і публіцистично-пропагандивній (на терені міжнароднім) ділянках, на активізації молодих професіоналістів у різних українських громадських установах, а праця Пласту, СУМ-у,

СУМК-у, МУНО, УКЮ — на національним усвідомлюванні своїх членів у першу чергу, а згодом на основних завданнях передбачених статутами цих організацій, з тим, що Пласт, як виховна організація свою увагу мусить спрямувати передусім на виховання характеру, інші організації — на плекання українських культурних вартостей.

ВИХОВНІ ПОТРЕБИ МОЛОДІ

Очевидно, треба нам раціонально зосередити й усі громадські зусилля для допомоги молодіжним організаціями. Отож студентству потрібні відповідні інтелектуальні сили, які допомогли б йому знайти правильні світоглядні переконання серед гущі тих, часто дуже ворожих нам і деструктивних теорій, що панують в університетах різних країн. Пригадаймо з власного досвіду, що молода людина в академічному періоді свого життя, гостро відчуває потребу контакту з професорами, які допомогли б їй знайти себе серед поплутаних світоглядних доріг. Кожний з нас мав таких чи то професорів, чи старших колег, з українських студентських організацій. Наскільки ж більше потребують їх наші сучасні студенти.

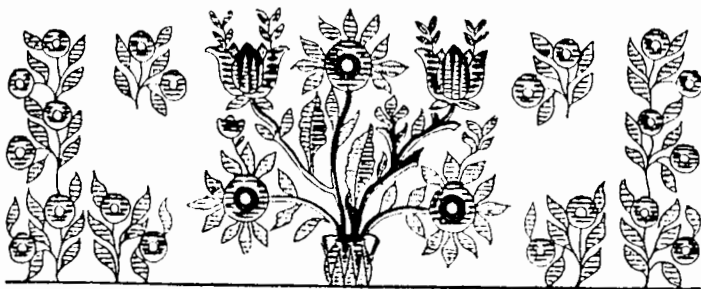
Для плекання національної свідомості в нестудентських організаціях не досить того, щоб возити молодь на з'їзди чи інші свята „братніх” організацій дорослих громадян, чи вчити її дечого з українознавства, плекати тільки дуже несутєві елементи української культури, занедбуючи українську школу, не навчивши її української мови, не збудивши в ній духових зацікавлень, зв'язаних з українством, чи постійно, аж до зануди „журитися” станом нашої молоді у формі статей, до того часто повних обвинувачень, звернених у бік цієї молоді.

Коли б ми поважно старалися зрозуміти причини незадовільного стану молодечого відтинку у нашій спільноті, ми б усвідомили собі, що для нього ми робимо дуже мало. Що формує душі наших молодих? Учителі державних шкіл, які далекі від наших проблем, різна, але не українська книжка, кіно, телевізія, радіо, товариство сусідів? Чим протидіємо цьому? Домашнім вихованням, українською школою, молодіжними організаціями. Це важливі чинники. Але бракує нам ще таких могутніх засобів, як театр, видання для дівчорі і молоді літератур-

них творів із тематикою, проблемами, типами і ситуаціями із сучасного, близького нашій молоді життя, піднесення рівня навчання в українознавчих школах, використання радіо, яке єдине покищо доступне нам, для контакту з молодим поколінням, поширення мережі осель, таборів, поживлення спортової діяльності тощо.

Все ж рішальним тут чинником будуть люди, провідники, їх вартість і духовна сила. Вишколені фахівці-виховники, інструктори для окремих ділянок праці (культурно-освітньої, виховної, господарської), зможуть розбудити поважне зацікавлення такими формами діяльності, як театр, хоровий спів, музика, танці, народні й балет, література, журналістика, малярство, вишивка, писанчарство, кераміка, вироби з дерев, різні форми тіловиховання, а все це виповняє життя молоді людини. Коли ж виховання буде під вмілим керівництвом, з певним ідейним аспектом, з дбайливістю про норми поведінки, — це і буде виховання, що непомітно закарбовує на душі, почуваннях, інтелекті ті імпульси, які рішають про духовність людини. Виховників-провідників для молодечих організацій зможемо згодом знайти серед молоді. Треба тільки допомогти молодечим організаціям створити пригожі умови для їх вияву.

Молодіжна організація, оточена вмілою опікою старших, яка шанує індивідуальність молоді, цінить творчу ініціативу, підсилює її самостійність, це найкраща школа для характеру, для вишколу майбутніх громадських провідників, це найкращий рушій для спрямування природної молоді сили у здорове національне русло.

ВИХОВНІ ВАРТОСТІ ТРАДИЦІЙ

ВАЖЛИВІСТЬ ТРАДИЦІЙ

У народніх звичаях і традиціях та в мистецькій творчості відбивається вся історія народу, культурні впливи, що їх народ зазнавав, а все це віддзеркалює психологію і спосіб життя народу в минулому. Значить — традиція уможлиблює творення культури народу, забезпечує тривалість нації, вічність її духа.

Наука каже (Віркандт, Мюір, Доугалл), що наймогутнішим з усіх чинників, які формують націю, є гін до безсмертя, тобто до традиції, до зберігання спогадів, утривалених у пісні, легенді, в іменах великих людей, в назвах шанованих місць тощо, які є неначе втіленням ідеалів нації. Тому то Й. Л. Джонсон, сучасний американець-журналіст, занепад моральности у житті теперішнього молодого американського покоління пояснює тим, що воно ставиться з цинізмом до своїх інституцій, що легковажить свої традиції.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Досліди підкреслюють високу й естетичну вартість української культури, її виразну самобутність. У всіх виявах нашого культурного життя, зокрема у релігійних обрядах, українці віддзеркалюють ідеалістичний світогляд. Візьмім кілька прикладів: Шевченко, Франко, Леся Українка уявляють поступ людства, його мораль, істоту вселюдської культури в тому, щоб запанувала „вольна сім'я”, „народів вольних коло”, щоб Україна могла сповнити Боже післанництво, що духово розвинені, морально сильні індивідуальності потрібні на те, щоб вони могли служити нації. Тому наш Кожем'яка, щоб перемогти змія, обмотується клоччям, обливає себе смолою, щоб зрівноважити свою силу з силою змія. Він бореться з ворогом у відкритому бою. Інакше ця боротьба змальована у

польському народньому переказі. Крак вдягається у шкіру барана, наповнену сіркою. Змій, наївшись шкіри, припадає до водопою і щойно тоді Крак його вбиває. Герої народніх билин, поки не перейшли на північ до москалів, черпали силу у власній душі, але пізніше, коли до них долучились елементи світосприймання московських племен, вони почали користуватися чарами, перекидатися у різні тварини, щоб здобути перемогу.

Дуже цікаві помічення можна робити на основі літератури. Всю нашу літературу, від найстарших пам'яток аж до найновішої творчості сучасних молодих авторів в Україні й за границею, просякає вірність українському первневі — ідеалізові, глибокому гуманізові, прославленню духової сили людини. Згадані уже в попередніх статтях перлини нашої літератури Старої Доби: „Поучення” Володимира Мономаха, „Слово про Ігорів похід”, проповіді Кирила Турівського, літописи, „Слово о законі”, „Життя святих” і багато інших — вчать, що людина створена на Божу подобу, що вартість людини в її високій християнській етиці, моралі, великій гуманності. Християнська свобода волі заставляє людину відповідати за свої вчинки, вибирати поміж добром і злом і змагатися за перемогу добра в собі й своєму довкіллі.

КРАСА РЕЛІГІЙНИХ СВЯТКУВАНЬ

Невичерпними джерелами виховної сили є наші обряди і звичаї, пов'язані із релігійними святами. Непереможним чаром віє від них, вони рік-річно з однаковою силою зворушують нас і в'яжуть із минулими поколіннями. Багато чинників сприяло красі наших звичаїв. Поширені вони на цілому просторі України, викликають пошану і любов до носіїв традиції — до цілого народу. Тісно сплетені із щоденними заняттями, колись ці звичаї були пов'язані з природою і працею на ріллі. В праобразах літа й зими, щорічного оживання і завмирання природи, бачимо перемогу сонця над темрявою, отже правди й добра над брехнею і злом. Згодом, коли запанувало християнство, церква використала давні звичаї і сполучила їх з новою вірою, з найбільшими християнськими святами. Таємничість, подих сірої давнини, глибокий символізм їх форм назавжди вривається в пам'ять, викликають почуття

приналежності до родини, народу. Згадуючи минуле, згадуємо тих, що були з нами: батьків, дідів, родичів.

РІЗДВО І ВЕЛИКДЕНЬ

У різдвяних і новорічних звичаях не лише підіймається високо релігійне і загальнолюдське почуття, але й відчуття національної солідарності, єдності. Такі елементи наших різдвяних звичаїв, як культ предків, як потреба ділити радість з іншими, бажання їм добра, краса співу колядок, гостинність, святість родини — усе це діє з небуденною конструктивною силою на формування характеру людини. А культ родових предків веде нас до розуміння традиції в житті цілого народу, звертає увагу на цілий народ, на його великих представників.

Ось обряди, зв'язані з святкуванням Різдва: Кожний християнський народ святкує християнські свята. Але українські різдвяні традиції особливою своєю символікою і глибиною інтерпретації. У Свят-Вечір вся родина має бути дома. Всі святково прибрані, вичищені, прикрашені не тільки нутро хати, але й ціле господарство. Кутя, книш, свічка, подекуди ладан пахучою ниткою в'ється догори. Вичікування першої зірки й щойно тоді з молитвою сім'я засідає споживати спеціальні, пісні страви.

Після вечері залишаються страви для душ предків. В останніх роках прийнявся звичай залишати при вечері вільні накриття для тих, що на вигнанні, чи що загинули в боротьбі за свободу. По вечері діти розносять страви до хрищених батьків, до рідних, до кумів, до бідних. У Свят-Вечір в деяких місцевостях ходять колядники, господарі їх частують, жертвують на національні потреби.

Наш народ завжди лучив прихід Спасителя на землю з своїм національним ідеалом — справедливого ладу, царства Божого на землі. А поети, відображуючи вірування народу у своїх поезіях, кажуть, що Христос родився вдруге в Україні, бо особливо її любив. Б. Антонич сповіщає, що Спаситель народився на снях у Лемківському містечку Дуклі: „...прийшли лемки у крисанях і принесли місяць круглий...” Не гроші, навіть не пахощі, несуть українські селяни Божій Дитині, а місяць круглий — символ чогось неземного, вияв великої любови, змагань людей до висот. Як бачимо, у цих перелічених

звичаях збереглися прадавні первні хліборобського церемоніялу, сліди культу предків, християнські мотиви, почуття національної спільноти. Виховна вартість їх виступає вповні на тлі того убогого на символіку і позбавленого поезії, романтики, зматеріялізованого святкування Різдва, що його бачимо у нашому довкіллі, зокрема по великих містах. Це ж саме щодо Великодня. У ранньому

періоді творчості П. Тичина, як виразник містерії духа українського народу, бачить Божу Матір у ролі української матері, що ходить обніжками-межами наших піль, обганяючись від куль. І коли апостоли питали Марію, яким шляхом іти до Емауса, вона відповіла: „Не до Юдеї шлях вам, вертайте й з Галилеї. Ідіте в Україну, заходьте в кожну хату, ачеї вам там покажуть хоч тінь Його розп'яту”. Українська обрядовість, пов'язана з Різдвом, Новим роком, Водохрищами, Великоднем та взагалі з релігійними святами, — це справжня опера.

ПЕРЕДВЕЛИКОДНІ ПЕРЕЖИВАННЯ АНДРІЯНКА

Ми повернулися з церкви у Страсний Четвер перед дев'ятою. Андріянко ще не спав, він чекав на маму й бабусю. Тато читав йому казку. Побачивши їх і мене, звичну і часту гостю, хлопчик зрадів, ожив:

— Прошу сідати! Треба роздягнутися! — радісно загомонів.

— Уже пізно, Андріянчику! Треба спати! — умовляли ми хлопчика. Але він так запропонував сідати, так тягнув за руки, щоб ми посідали, що не було ради.

Спочатку почав розповідати незакінчену казку, яку тато йому читав: це була казочка А. Малишка про мисливця і зайчика:

Андріянко з книжечками

— Мисливець пішов у ліс. Гуде щось у лісі... — Андріянко наставив пальчик і дивиться на нас.

— А ви знаєте, що то гуде? — питає.

— Вітер, Андріянку! — каже бабуся.

— Бабцю, вітер не гуде, вітер виє... — насупивши брови, поправив Андріянко бабуся.

— А може вітер шумів? — запитала мама.

— Мамо, то вода шумить, не вітер! — повчав маму.

І коли всі ми признали дитині слушність, Андріянко втішився. Сів сам і нас попросив сісти та почав розповідь про мисливця. Мисливець недобрий такий. Хотів стрелити в зайчика, але зайчик утік. Була пригожа хвилина й вдалося мамі переконати Андріянку, що пора всім іти спати. Бо завтра буде Андріянко писати писанки й приготувляти кошечок на свячене.

Та сама згадка про кошечок і свячене знову зрушила дитину. Хлопчик побіг до своєї кімнати по кошечок з

писанками й пасочками, які він приніс з садочка. Андріянко ходить двічі на тиждень до маминої приятельки, яка має своїх четверо дітей, а ще провадить заняття з двома дітьми своїх приятелів.

— Я написав цю писанку — бачиш, це хрестик, а це рибка! — пояснював. — А на серветці, бачиш — зайчик сидить! Пані Соня розказала нам про пригоду зайчика. Зайчик побачив це яечко у траві. Жовта квіточка притулилася до яечка. Ти не знаєш, що сталося! Ні... Не знаєш — хитав головою хлопчик. Зайчик лапкою зачепив квіточку, вона потрусила пилок і яечко стало жовте.

Андріянко хотів ще співати, але мамі вдалося його таки переконати, що співати будемо на Великдень. Андріянко таки не міг відразу заснути. Він собі ще мурликав: „Зайчику, зайчику, де ти бував!” — найновішу пісеньку, якої його навчила пані Соня у садочку. Мабуть Андріянкові тієї ночі снилися писанки, зайчик та й, можливо, подія в садочку. Прикра така, він її не переживав надто, куди більше переживала мама. Андріян при ставанні в коло в садочку, відіпхнув свого сусіда, той спіткнувся, впав. Мама дзвонила до хлопчикової мами, просила вибачення. Христя (мама Олеся та й приятелька Андріянкової мами) засміялася у відповідь:

— Ти ще не мала нагоди пережити дитячих витівок. Привикнеш, коли Андріян підросте! Не переймайся! Це діти! Хлопчиська!

А у Воскресну неділю Андріянко вітав усіх зустрічних: „Христос Воскрес!” співав багато при столі й було тепло на душі, спостерігаючи його таке всестороннє відчуття атмосфери Великодня, таку щирість дитячу, захоплення святковими подіями в родині.

І розповідав казочку про мисливця і зайчика та любив повторювати:

Зайчику довговухий
В лісі щось гуде,
Слухай мене, слухай,
Мисливець іде!

Уляна Пелех.

ВЕРТЕПИК

Особи: Школяр, школярка, чорт, Ірод, козак, коза.

Виходить школяр:

Я малий школярик,
Книжечки читаю,
Колядки співаю,
Всіх з Різдром вітаю!

Школярка (виходить з протилежної сторони):

Я мала школярка,
Звуть мене Наталка,
В Рідній школі вчуся
Весело сміюся,
Колядки співаю
Всіх з Різдром вітаю!

Входить коза:

Я коза періста,
Маю років триста.
Всім у Ріднім Краю
Бажала врожаю,
Тепер вам бажаю
Без горя й тривоги
Вернутися швидко
У рідні пороги!
З Різдром всіх вітаю!

Чорт (вскакує):

Ха-ха-ха, козище!
Підійди но ближче!
Не даєш спочити —
Знаю, що робити:
Гострі вила маю,
Люто покараю.

(Коза втікає, входить **Ірод**):

Чорте, любий брате,
Нумо танцювати,
Ми козу прогнали,
Правду геть стоптали!

(Входить) **козак:**

Пугу, пугу, пугу!
Я козак із лугу,
Раз лиш замахнуся,
З Іродом поб'юся!

(Вимахує шаблюю, Ірод і чорт утікають). (Школяр і школярка стають з козаком, за ними хор). Колядують: „Бог ся рождає...”

(Входить Ангелик, Дід Мороз і Зайчик з книжками)

Ангелик: Діду Морозе! Всі знають, що Козак дасть собі раду з Іродом. Але от чортик не один між дітьми. Багато їх маленьких серед дітей, намовляють діток до збитків. Зайчик приніс багато книжечок. А вони допоможуть дітям подолати чортячі намовляння до поганих вчинок. Чи так?

(Зайчик підходить до Діда Мороза; має в руках кілька книжечок):

Я знаю, тут серед дітей є добрі дітки, вони люблять читати українські книжечки, люблять українську мову, а до того часто беруть участь у конкурсах живого слова! Хай би вони тепер сказали якісь віршики, всі побачать і послухають їх.

Дід Мороз: Так, так Зайчику! Я ж тебе й просив піти зі мною сюди з книжками! Хто першим хоче сказати віршик?

(Діти зголошуються піднесенням рук. Янгол подає дітям знак — хто коли має виголосити віршик, а можуть діти й заспівати сольо, дуєтом, чи цілою групою колядку, чи молитву та пісеньку.

Діти виголошують віршики, співають пісні. Ангелик і Зайчик дають їм книжечки.)

На закінчення дитячі журнали „Веселка” і „Готуйсь” складають дітям побажання:

Хай вас Бог в опіці має, щастя вам дає й гаразд,
Щоб у дома та й у школі всі потіху мали з вас!
Щоб вивчали предків мову з гарних віршів і казок,
Щоб манив вам очі кожний кольоровий образок!
Щоб за рік в Різдвяні свята — все одно, чи сніг, чи мла —
Передплатників багато привітати ми могли!
Дай вам, Боже, все, що гоже, та й утіхи повний міх!”

Н. Н.

БАГАТСТВО ПІСЕННОЇ КУЛЬТУРИ

Українська народня пісня, приказки й прислів'я, перекази, повір'я, словом, уся усна народня словесність — це багатюще джерело виховних вартостей. Соняшну погідність, глибоку життєрадісність чуємо в народній пісні, подібно як це бачимо у народній одежі, в кольорах вишивок. Піснею виявляє українець свою радість, нею він і розважає себе, сумуючи з нею, виходив він на працю, з піснею працював він, з нею повертався додому. Образ того, чим у житті українського села була пісня, дав нам Шевченко у відомій поезії „Садок вишневий”. Образ цей силою свого поетичного вислову завжди перед нами, він нагадує Україну і рідне село. Спів нерозривно зв'язаний із життям українців. Багатство народньої пісенної культури у нас настільки велике, що ще й досі всі наші композитори користуються нею, творячи нові музичні твори з застосуванням найновішої музичної техніки. У нас поняття краси тісно пов'язане з поняттям моральності. Народня пісня в основу кохання кладе красу душі, тобто те, що для ідеаліста є єдино вартісне, бо вічне. Не може бути краси там, де нема добра. Тому й українці у відношенні до природи не користюлюбні, тому село наше „наче писанка”, тому наші господині любуються в квітах, а хатне нутро прикрашене багатьома видами народнього мистецтва, випрацьованого великими зусиллями народніх мистців.

Близьке співжиття з природою має в собі багато виховних елементів. Природа дає безліч нагод для поглиблення релігійних почувань, для розвитку естетичних відчущань, для збудження філософських роздумів. Все це виявилось також і в таких ділянках народнього мистецтва, як будівництво, дереворізьба, ткацький промисел, кераміка, вишивка, в одязі взагалі, у народній пісні, танкові — словом, у цілій етнографії, тобто тій ділянці культури, що її творять найщиріші народні маси.

ЗАМИЛУВАННЯ ДО КРАСИ

Ужиткове народнє мистецтво виявляє високий мистецьки рівень. Візьмім хоч би прикрашування української хати. Всі форми прикрас свідчать про любов до краси, а посередньо — про їх ідеалізм у підході до життя. Україн-

ський селянин не шкодував ні праці, ні коштів на прикрасу хати, садиби. Спільна праця цілої родини над наданням своєму господарству індивідуальних рис, якнайкращого естетичного вигляду викликає радісний творчий настрій, а це спричинюється до постання тривкої гармонії в родині, скріплює родину міцними вузлами.

Збереження народнього одягу в його правильному стилевому вигляді — це також важливий виховний засіб. Естетика цього одягу впливає на замилювання для краси, а з тим і до пошани свого народу, що такий чутливий на неї. Традиційний одяг українців, такий далекий від міської стандартности і дешевизни, подобається чужинцям, тому він служить успішним засобом культурної пропаганди, його треба популяризувати, уживаючи при відповідних нагодах. Слід тільки пам'ятати, що справжня краса його тільки в стилевості, незасміченій театральщиною і дешевою модернізацією.

З народньою піснею й одягом тісно сплетений танок. Він так спопуляризований в Америці й Канаді, що йому приписують у деякій мірі утримання великої кількості народженої в Канаді молоді при українських середовищах. Культура танку, нашого естетичного, багатого на форми вияву естетичних переживань, особливо актуальна серед молоді.

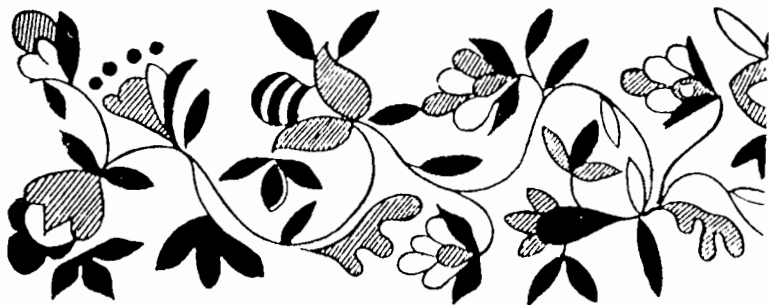
Помагаючи нашій молоді засвоїти в щоденному житті блискучі словесною формою і глибиною думки прислів'я, приповідки, познайомивши їх зо світом казок, легенд, не тільки збагатимо їхню українську мову, але збудимо зацікавлення до мови свого народу під аспектами її своєрідности, філософії, відбитки духовности народу.

ПРИЗВИЩА Й ІМЕНА

Асиміляційний процес у великій мірі можна запримітити по зміні прізвищ та імен, по різних скороченнях їх, додатках, а то й повній заміні своїх справжніх. Кожний народ має свої довгими століттями уживані імена, покоління передають їх з батьків на дітей і вони через це набирають якоїсь цінности й святости в деяких родах. Виплекується особлива пошана до імен, а з тим і цілої родинної традиції. Є імена, які зв'язані тільки з даним народом і нема їм відповідників в інших народів. Це надає

спільноті певну окремішність, своєрідність; часто по іменах можна пізнавати національність людини, кажуть, що ім'я надає навіть певних ознак характеру особи. Тож ясно, що коли наступає зміна імен і прізвищ, тоді не тільки міняється національне обличчя даних людей, міняється також і характер. Людина, що має своє внутрішнє „я” скристалізоване, що відчуває себе колісцячком у ряді поколінь предків, що гордиться своїм походженням, така людина не зміняє свого імени ні прізвища. Вони ж бо немов візитівка, що говорить про їх національну приналежність. Вирікаючись свого прізвища, людина дає доказ нехтування своїм родом, бажання виректися своєї національної приналежності, перервати ланцюг у колі поколінь. Здатні міняти своє обличчя тільки люди нестійкого характеру, кон'юктуральні, менше вироблені. Але говорячи про зміну прізвищ і ймен, маємо на увазі не тільки фактичну зміну, але й ті випадки, коли батьки надають своїм дітям не українські імена, коли потурають дітям і не задають собі труда виплекати у них почуття національної гордості.

Окрему увагу присвятимо ми справі збереження українського побуту. Він найбільше наражений на небезпеку асиміляції, одночасно відомо нам, що без збереження національного характеру цього побуту неможливо плянувати виховання взагалі.

Любіть Україну

Любіть Україну як сонце любіть,
як вітер і трави і води,
в годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.

Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

Любіть у труді, у коханні, в бою,
любіть усією душею.
всім серцем любіть Україну свою,
і вічні ми будемо з нею!

В. СОСЮРА

Муз.: І. БОВК
сл.: В. СОСЮРА

Allegretto H.M. $\text{♩} = 72$

mf Лю-біть Ук-ра-ї-ну як сон-це лю-біть, як ві-тер, і
mf Лю-біть Ук-ра-ї-ну як сон-це лю-біть, як ві-тер і

АСИМІЛЯЦІЯ В ПОБУТІ

Запропащення національності відбувається у всіх сферах нашого життя — у психіці, емоціях, у звичках, у оцінці вартостей, у світосприйманні, — словом, у цілому індивідуальному, сімейному й громадському житті. Прояви асиміляції найскоріше помітні в побуті, бо він є немов дзеркало, в якому відображується ціла людина. У нашій мові є багато приповідок про те, як по певних ознаках пізнається людину: „Пізнати сокола по леті”, „Із ким задаєшся, того наберешся”, „Яка голівонька, така й розмовонька”, і так про кожную ділянку життя народ сказав свою „золоту думку”. Як у мові відображується народня мудрість, так у побуті і віддзеркалюється уся духовість народу.

УКРАЇНСЬКИЙ ПОБУТ ТЕПЕР В УКРАЇНІ Й НА ЕМІГРАЦІЇ

Побут наш і прояви духовости нашого народу формувалися впродовж століть під впливом соціальних, культурних, політичних та економічних умов. Матеріальні умовини життя є чутливіші й мінливіші, ніж звичаї та обряди. Обряди ж, пов'язані з релігійними почуваннями й санкціоновані та зберігані довгими століттями церквою, не є такі піддатливі на зовнішні впливи. При кожній зміні соціальних, економічних і політичних обставин життя змінюється у першу чергу побут. Все ж в Україні форми життя, віками виплекані побутові звички, передавалися з покоління в покоління аж до советського періоду й завдяки їм український народ у великій мірі зберіг свою національність, незважаючи на вікову бездержавність.

Щойно за комуністичного режиму український побут зазнав великих змін. Комунізм, маючи на меті перебудувати суспільство, зробити з нього одноманітну, позбавлену національних своєрідностей масу, в першу чергу взявся до введення змін саме у побуті. Комуністи пустили

в рух всі суспільні засоби ідеологічного впливу на населення (школи, клуби, преса, література, мистецтво, радіо), й одне тільки виєлімінування церкви із життя перемінило побут у важливих і своєрідних для української культури ділянках. Назовні перестали існувати традиції й обряди, пов'язані з церквою (релігійні святкування, народина, весілля, похорон). Все життя без них було надто сіре й монотонне, люди тужили за "поезією". Тому, у наших часах Совети відновляють дещо із традиції (колядування поганських і модерних, новоутворених „колядок”, обжинки, весілля, хороводи купальські, весняні тощо).

Американська культура в найбільшій мірі просякнута процесом технології. Наше століття — це доба великих відкриттів, розвитку науки, зокрема технічних дисциплін. Вчені називають ХХ століття віком трьох МММ (місто, машина, маса). Розвиток міст-метрополій, втеча людей від природи, намагання оволодіти нею з метою якнайбільшого використання природних багатств, піднесення стандарту життя — все це впливає не тільки на форми життя-побут, але й на психіку. Людина, що обслуговує машини, працює у вузькій спеціалізаційній ділянці, втрачає свої індивідуальні особливості, вона стає додатком до машини, а це в дальшому доводить до умасовлення її. Серед людей щораз більше помітне запропачення індивідуальностей, посилюються прагнення уподібнитись загалові, неохота вибиватись, бажання піддаватись кермуванню. Нехіть займатись сільським господарством, малий контакт із природою також посилює у великій мірі процес технологізації. Змінюється людина, змінюється світосприймання, наступає переміна в оцінюванні вартостей. Вартість міряється тепер не якістю, але ціною доляра. До того життя в місті постійно напружене. Розуміння відпочинку тепер — це зміна вражінь, а не фактичний відпочинок. Подорожування, телевізія, радіо приносять повільні вражіння, але ми не можемо їх сприймати глибоко, бо їх забагато, вони одноманітні. Сучасна людина, що на все дивиться користолобно, що світ цілий хоче опанувати для вигоди життя, стає дуже раціональною, нездбною переживати, однаково — радіти, терпіти чи боятись.

Все це великою силою діє на українців — поселенців і тому наш побут тут наражений на асиміляцію в не меншій мірі, як і під комуністичним режимом.

ЩО КАЖУТЬ УКРАЇНЦІ-НАУКОВЦІ ПРО АСИМІЛЯЦІЮ

Проблемам української культури, тобто й асиміляції у великій мірі, була присвячена спеціальна конференція, що її улаштувало Об'єднання Українських Педагогів Канади в березні 1964 р. у Торонті для підготовки проблем на Світовий Конгрес Українців.

Асиміляція є релятивне поняття — каже В. Голубничий. Вона не є необхідна. Асиміляційний процес відбувається постійно, але коли йому ставити спротив, він сповільнюється, обмежується до певних ділянок, а може й узагалі не діяти на певні середовища, бо повної асиміляції нема. Затрачування національності — це негативне явище. Воно не є здобутком, але втратою. Через неї людина себе збіднює. Асиміляція наступає у людей з комплексом меншецінності, у малоосвічених, у нетворчих, у тих, що замало засвоїли культури й через це користуються чужою. Засимілюватися — це значить перейти з однієї культури в іншу, а не в загальнолюдську, бо такої нема. Плекання національної культури — це творчий процес, що дає найбільше вдоволення людям. Він ніяк не обмежує свободи у виявах творчих спроможностей, але, навпаки, дає змогу виявитись тим спроможностям у найповнішій оригінальній формі.

Культура не є самоціль — твердить В. Голубничий, — вона є засіб, щоб забезпечити щастям людей, бо творення культурних надбань є радісною психічною діяльністю, вона є потребою людини. Бо ось українка вишиває рушник не на те, щоб ним було приємно витиратися, але тому, що вона прагне виявити свою любов до естетики. Церкви будують не тільки на те, щоб у них молитися (молитися можна і не в церкві), але тому, що це є також один із виявів нашого відношення до Бога. Отже творення культурних цінностей — це боротьба із смертю, це вияв наших здібностей, наших емоцій, які при цьому постають. Без національних культур нема, бо світовідчужання є типовим для кожної нації. Люди не можуть стати однаковими, бо це протиприродне, протипсихічне. Підкреслювання своєї вартости, своєї неповторности — це національні прагнення, що зберігаються в культурі. Вносити суб'єктивні елементи у світову скарбницю — це радість з того, що

національна культура не тільки збагачує, але й удосконалює загальнолюдську. Це все дає людині почуття національної гордості, повноцінності, забезпечує безперервність поколінь, в'яже з вічністю, дає їй психічне й моральне здоров'я.

В ЧОМУ СВОЄРІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПОБУТУ?

Про це ми згадували часто у попередніх розділах. Найбільше її в наших обрядах і традиціях. Тому слід їх зберігати в чистоті, такими, якими їх дістали від предків. Бо роблення, наприклад, з Різдва „Крісмеса” з традиційним англійським індіком, чи якоюсь голяндською гускою, обмежувати святкування його тільки до взаємного обдарування себе, до обвішування кімнат святковими картками, декорування вікон і дверей за чужим звичаєм, не додасть до наших традицій нічого позитивного. Американський вінок у вікнах — все це гарне там, де воно відбиває якийсь кольорит і спосіб життя американців у давнині, але воно ніяк не відповідає нашому стилеві різдвяного святкування. Воно не в'яжеться ні з глибоко символічними, від віків хліборобськими світосприйманнями і переживаннями наших предків, з їх символами у формі дідуха, сіна, куті, узвару чи якогось іншого колача. Ми згадували вже, що особливістю нашої культури є нахил до краси, некористолюбність у відношенні до природи, а це наближає до Бога, Творця її, з цього випливає ідеалізм українців. Тому то наші поети пишуть про місяць круглий, що його лемки несуть у дарі Новонародженому, тому Свят-Вечір, Великдень, Зелені і всі інші релігійні свята — це справжні містерійні обряди пов'язані тісно з церквою, з постом, з молитвою. Різдво повинні ми святкувати за своїми звичаями, а не в подвійній формі: Одна — це веселі ”передкрісмесові” забави з дарунками, а друга з українським Свят-Вечором або й без нього, а тільки святковим обідом з індіком.

З Різдрвом і Новим Роком у нашому побуті діється дуже багато неполадок. Тут і два календарі, і недодержування посту та веселі забави перед календарним Новим Роком. Помалу відходять у непам'ять прекрасні андріївські звичаї, „Маланка”, новорічні посипання, „голодна кутя” зводиться до спільної вечері у залах при церквах, (а це ж свято

родинне!). Великдень, тому що він припадає на неділю і тому що його на заході так урочисто не святкують, як на сході, й хвиля святкувань за чужими зразками не допливає до нас, не є настільки загрожений, як інші наші релігійні святкування. Але що сталося з весняними хороводами, з великодніми гагілками, з прекрасним святом Івана Христителя (Купало), з днем св. Юрія, обжинками, святоспасівськими обрядами? Хто їх передає наступним поколінням у їх чистій, прадавній формі? А всі вони мають стільки краси, стільки чару пливе в них з таких старовинних, але нам близьких часів.

ЧИ МОЖЛИВО І ДОЦІЛЬНО ЗБЕРІГАТИ ВСІ ЦІ ОБРЯДИ І ТРАДИЦІЇ?

„Все це правда” — скаже не один читач. Але як у наших таких змінених, модерних часах зберігати ці старі й далекі духові нашого часу звичаї й традиції?! І чи доцільно їх зберігати? Як застосувати до нашого міського життя такі звичаї, як святоандріївські, новорічне посипання збіжжям чи процесії на полі у день св. Юрія? Я переконана, що андріївські звичаї дуже надаються для збагачення форм товариського співжиття нашої молоді. Їх романтизм, фолкльорний кольорит, пісенний матеріал, гра і дотепи при нагоді ворожби можуть послужити до піднесення загального рівня товариського життя молоді. Бо хіба ж гуртовий спів, гра, рух, забава в колі ровесників не дають приємніших переживань, як така одноманітна форма розваги, що її дають кіно, ресторан, телевізія чи якась інша трафаретна „парті”. А новорічні відвідування знайомих чи сусідніх українських домів з побажаннями — чи не є нагодою для хлопців плекати серед них культуру мови, чемностевих норм поведінки, шанобливого відношення до старших? А чому б, наприклад, не пов'язати звичай св. Юрія із виїздами на т.зв. пікніки чи інші прогулянки до наших осель з дітьми із весняною Богослужбою на лоні природи, із гутіркою чи розповіддю про одну із проблем чи картину з літературних творів про нашу прадавню культуру?

Треба дати змогу молоді пізнати фолкльор не тільки у танку, вишивці й варениках та голубцях, але й у тих обрядах та традиціях, що є символами духовости нашого

народу впродовж віків. Способи їх пристосування до змінених обставин нашого життя — це справа не найважливіша, вони знайдуться, якщо їх пошукаємо. Пластунки, наприклад, плекають андріївські вечори, пластунство святкує св. Юрія виїздом у природу. Чому б ця традиція не мала стати загальною серед нашої молоді? Чому б велетенська духовна сила нашої первісної культури, що перетривала віки, мала б залишитися тільки в енциклопедіях і взагалі в наукових творах, а не увійти хоч у малих елементах у живе життя?

ЗМІНИ В СІМЕЙНОМУ ПОБУТІ

Багато є серед нас домів люксового обладнаних, в них можна побачити і дорогі ікони, картини, фортепіяни, патефони із великою кількістю платівок, навіть бібліотеки, але все це немов декорація, коли нема родинного духу, бо рідко коли всі члени сім'ї мають якісь спільні переживання. Кожний член родини живе своїм власним життям і зустрічі сім'ї відбуваються тільки за столом у поспіху і рідко коли члени родини спільно працюють. Такий стиль життя вбиває духа сім'ї і там батьки з дітьми не знаходять спільної мови в більшій мірі, як не раз у менше вибагливо устаткованих домах. Тому коштом всяких інших занять і праці батьків треба намагатися улаштувати сімейне життя якнайбільш активне дома при спільному читанні, грі на музичних інструментах, слуханні розповідей цікавих гостей, щоб всі ці заходи викликували приємні спільні переживання, щоб діти любили проводити час дома серед своїх найближчих, щоб їх не тягнуло до ресторанів, телевізій чи до кіна, як до одиноких джерел розваги й приємности дозвілля. Холодна атмосфера дому, постійний поспіх, брак матері дома, словом, модерний стиль домашнього життя — це основні й найбільш дошкульні зміни у нашому побуті.

Для вдержання атмосфери в родині, для надання національного кольориту хаті багато помагає внутрішня її декорація. Це не маловажне, чи є ікона в хаті, які картини висять на стінах, чи світлицю прикрашають, якщо не оригінальні, так принаймні репродукції образів із українською тематикою. Чи в хаті є такі декоративні речі, як українська стильова кераміка, вишивка, килим, але в

естетичному поєднанні з меблями, що не повинні відзначатися надто різкою яскравістю і багатством кольорів, бо це не гармонізує з різнобарвністю нашого народнього мистецтва. Треба витворити своєрідний стиль декорацій нашим народним мистецтвом модерних міських хат, щоб розвинути добрий смак, словом — працювати в тому напрямі, щоб культура житла стала на відповідному рівні.

ПОБУТ ТОВАРИСЬКОГО ЖИТТЯ

Права громадянства набув собі вже у нас звичай улаштувати т.зв. „шавери”. Мені здається, що ця форма товариського співжиття витворилась у суспільствах із зацікавлення до піднесення стандарту життя, у яких менше зрозуміння емоційности, чи шукання глибших, поетичніших форм вияву відношення до ближнього.

Куповання дарунків не може бути єдиною формою вияву прихильности до приятеля чи знайомого. „Шавер” перед шлюбом для обдарування нареченої дрібничками, які вона потім перерахує на кількість долярів та висотою цін буде міряти прихильність до себе окремих людей — це, на мою думку, дуже прозаїчний звичай. Чи можна його промінати за український дівич-вечір? Який глибокий зміст, і скільки там нагод до задуми наречених про своє майбутнє життя! У л а ш т у в а т и дівич-вечір, це, по-моєму, куди кращий дарунок наречених, як матеріальні дарунки. А коли й хочеться обдарувати її ними, тоді робити це попри традицію „дівич-вечора”, нехай те обдарування не буде головним у цілім заході вияву уваги до нареченої. Не перераховуймо усе наше життя, навіть такі виняткові моменти, як одруження, на матеріальні еквіваленти. Відновлюймо ті звичаї і традиції, що дають переживання, зв’язані з чимсь вищим, а не обов’язково з дарунком матеріальним.

Та чи тільки „шавери” у нашому весіллі? А всі інші елементи еміграційних новостей, як: спрощування гостей на весільне прийняття з тим, щоб вони склали дари при поділі весільного торта, як ловлення друзками букета молодої, а знехтування таких основних моментів у нашому сімейному житті, як благословення молодят перед шлюбом. А скільки у нас уже випадків, що діти одружуються без відома батьків, бо, мовляв, то не їх „бізнес”... Такі явища заперечують в основі духа нашої сім’ї.

Манія дарунків — це також явище асиміляції. Обдарування — це вияв прихильності. Але дарунки у нашому житті уже не мають цього значення. Їх маса й часто вони стають не виявом прихильності, але конвенціональних „не випадаеть”, що в багатьох випадках спричинює не приємність, але клопіт для обдарованого. Пригадаймо собі — скільки матерів не знають, де подіти гори нікому не потрібних забавок, дешевої біжутерії, глечиків і тому подібного непотребу. Або візьмим за приклад популярних у даному середовищі пань чи панів, яким кожного року „випадає” робити „несподіванки”, що кілька років ювілей з обдаруванням такими трафаретними речами, як радіо, лампи, попільниці, чи інші зайві прикраси, яких вони зовсім не потребують.

Дарувати можна не тільки матеріальні речі. Треба культивувати такі форми дарунків, як книжка, картина, платівка, як приготована скромна гостина з відповідною мистецькою чи розваговою програмою, як просто тільки вираз уваги, гарні особисті побажання, не на стандартній закупленій картці з готовим текстом.

ПОБУТ ГРОМАДСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Рідко де тепер відбуваються якісь громадські сходи без того, щоб при відкритті й закритті їх не плила ціла повільна непотрібної фразеології на тему відкривань, представлювань бесідниць, чіпляння корсажів, подяк за це і за те, аж поки зачнеться правдива програма. А при кінці сходин знову ця ж сама порція подяк за все, дослівно за все, до найменших подробиць. Звідки воно взялось у стилі нашого життя? Чемність і вияви вдячності належать до культурних форм поведінки. Але коли вони надмірні, це свідчить або про нещирість, і тоді вони викликають несмак, або про нездібність вичути, кому і коли справді належить заслужена подяка. Тоді у слухачів витворюється поняття, що увесь цей потік слів — це трафаретна форма, яка нічого на говорить, зокрема тим, яким дякують. Ніхто тоді поважно не сприймає говореного.

Нема нічого прикрішого на громадському зібранні, як слухати похвали і подяки за те, що не відповідає дійсному станові, тобто за працю, якої хтось не вклав у справу, похвали, дуже часто незаслужені. Це деморалізує й обнижує рівень нашого громадського життя. Хочеться ж на-

решті, може, комусь мати дійсний образ стану членства, рівня праці, можливостей тієї організації, критичної аналізи пройденого шляху, щоб не тільки побачити успіхи але й пізнати помилки. Зокрема жіночі сходи грішать цим стилем ведення своїх зборів. І це, мабуть, спонукало Івана Чабанрука написати вдалий фейлетон у листопадовому числі „Нових Днів” п.н. „Величаве свято книжки”, який є доброю ілюстрацією вищесказаного.

Але надмірна чемність і дякування панує скрізь. Не раз ніяково стає від того, що такі малі вимоги до нас, членів даної установи чи організації, ставлять провідники їх, чи що, мовляв, ми члени такі ласі на ті похвали-подяки, щоб їх так щедро за малі зусилля роздавано. Думаю, що належне поставлення цієї проблеми є важливою психологічною передумовою поживлення діяльності наших громадських організацій, бож заколихування себе похвалами й подяками, коли так багато прогалин, коли треба зрушення сумління, мобілізації зусиль, — знеохоче, обнижує, а ніяк не підносить рівня нашого життя.

Цей стан має ознаки асиміляції тому, що американську чемностеву незобов'язуючу форму поведінки у щоденному „бізнесовому” житті ми безкритично перенесли на громадський відтинок і зловживаємо чемністю там, де треба суворой критики й постійно шукати джерел неспіху, а не задовольнятимось найменшим успіхом.

Нема тут змоги зупинитися довше над такими цілком чужими й далекими від нашої духовости явищами, як уведення святкування „геловіну” у деяких дитячих і молодіжних організаціях, як святкування незчисленних ювілеїв, „несподіванок” на терені громадських організацій, бо все це обтяжує наші організації зайвою активністю, невластивою, яка мусіла б бути використаною на інших відтинках. Канадійські середовища, що всі ці імпрези улаштовують, можуть собі дозволити на такі люксуси, та й, зрештою, це у них робиться на терені професійних угруповань, парохіяльних, у клюбах, а не в загальногромадських, стиль діяльності яких напевне й у них є інший.

Я згадала тільки дещо з, по-моєму, важливих форм нашого життя, які витворились на еміграції. Вони не відповідають ані нашій культурі, ані не вказують на здорові тенденції.

СЛАВЕТНІ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ — ЇХ ДОЛЯ

*Ти — наша честь, і гордість, і краса
Ти — невмируще серце України.*

П. Тичина: Київ

По молитві у школі вчителька запитала:

— А хто пам'ятає що ми говорили про цей вірш на минулій лекції? Пам'ятаєте ці два рядки з поезії „Київ”?

О, ми говорили про славні церкви... у Києві. Певне про св.Софію! — старалася пригадати собі поезією Таня.

— І про Печерську Лавру! — додала Оксана. — То було гарно як ви нам оповідали про церкви. А чому ми тепер часто говоримо про церкви?

— Бо ми тепер маємо знати історію про наші церкви. Ми будемо святкувати тисячу років християнства в Україні — пояснила Зеня.

Софійський собор у Києві. Сучасний вигляд.

Трапезна Церква ХІХ ст.

— Гарно, Зеню! А що ви знаєте про Печерську Лавру? Хто її заснував? Що вона дала Україні? Яке її значення?

— Я знаю! — піднесла руку Таня й нетерпеливилася, щоб сказати все, що знала, бо ж вона була на Печерському, чула й бачила, багато запам'ятала з відвідин Києва останнього літа. — Першим засновником монастиря був чернець Антоній. Він став монахом, коли був на горі Атос у Греції. Там начальник монастиря його всього навчив і казав повернутися до Києва. Антоній прибув до Києва і над Дніпром на горбі серед лісу знайшов печеру. Цю печеру викопав був священик Іларіон. Але він залишив печеру, бо його покликали бути митрополитом. У печері

Антоній увесь час проводив на молитві і в пості. Люди дізналися про його побожне життя. Почали приносити йому дари. А ченці оселялися біля нього в печерах.

— Славно, Таню! Ти багато знаєш, — похвалила її вчителька. Але, — чи хтось з вас тих, що не були в Україні, може щось сказати про те, як і хто побудував церкви на Печерську. Їх же там багато! І які величні прекрасні церкви. Хтось може сказати про це?

— Я..., ми читали про це. І я написала у Пласті до стін-газети поспішила Оленка. — Антоній, разом з усіма іншими монахами, що оселилися в печерах, не брали для себе тих скарбів, що приносили люди, — вони будували монастир, щоб у ньому писати книжки, ікони. А потім разом з людьми побудували церкву. Там було написано у тій книжечці, що я читала. Антоній після того пішов у ліс, викопав собі нову печеру і там закінчилося його життя. Ченці дуже тяжко працювали, вони мусіли слухати свого начальника.

— Бачу, що і в Пласті учні вже підготовляються до Ювілею 1000-річчя Хрещення України. Радію діти! З вами радісно перебувати. Ви можете про важливі справи говорити. Та, коли мова про монастир і ченців — чи знаєте щось про їхнє чернече життя — запитала вчителька.

— Вони все вміли робити самі! — вихопилися разом з відповіддю і Таня, і Зеня й Надійка.

— Ченці працювали на полі, мололи збіжжя на муку, рубали дерево! — була відповідь Зені.

— Робили самі собі полотно, пекли хліб, шили все самі. У них були пчоли, мали коней, корів і овечок, — пояснила Зеня.

— Але, знаєте що, — зітхаючи сказала Таня, — ченці не вживали м'яса вони постили завжди, а тільки в неділю й великі свята діставали білий хліб з маком і медом. Все інше давали людям, що приносили дари на будову церков. Багато допомагали бідним.

— От! Яка я рада! Приємно бути з вами. На закінчення нашої розмови заспіваємо пісеньку. Тут маєте слова, а мелодію ви знаєте — це така сама, що співається нею

пісню „Взяв би я бандуру”. Я пригадаю її! — І вчителька заспівала, а за нею почали всі школярі.

По шовкових травах, по пишних квітках,
Ходить Мати Божа по наших лугах.

Ходить Мати Божа квіточки збира,

Не запашні квіти, дитячі серця.

Щоби добрі діти міцніли в добрі,

Щоб недобрі діти не гинули в злі.

Щоб Україну всі вмилі захищать,

І для України жити і вмірять.

По шовкових травах, по пишних квітках,

Ходить Мати Божа квіточки збира,

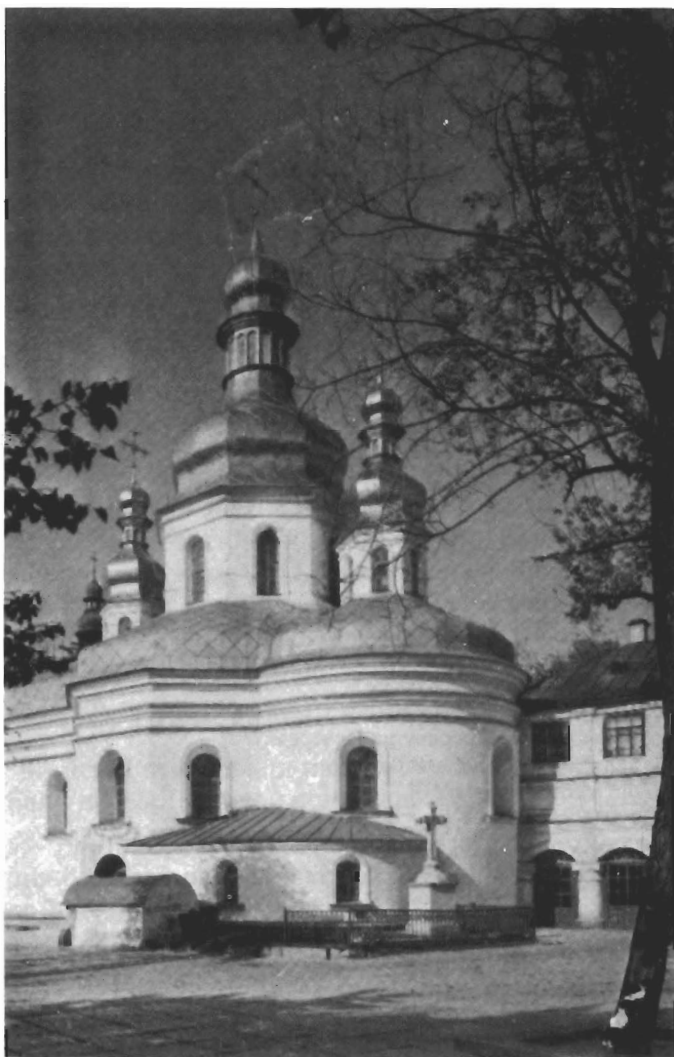
Після співу була ще цікава гра Кіма. Вона полягала на тому, щоб у п'яти хвилинах написати якнайбільше слів, що їх всі уживали в розмові про Антонія, монахів і Печерську Лавру. А при кінці лекції вчителька ще раз підкреслила — чому сходини були про Печерську Лавру і ченців.

— А тепер, думаю, ви всі вмітимете сказати, що мав на думці поет Павло Тичина, коли казав, що Київ — наша честь, і гордість, і краса, що він невмируще серце України.

Т. Г.

Запитання:

1. Чому учні тепер на лекціях розмовляють про давні часи в Україні, про монастирі й ченців та релігію?
2. Хто був Антоній — засновник Печерської Лаври? Як зумів він побудувати монастир і церкву на Печерську?
3. Чому вчителька хвалила учнів?
4. Яке було закінчення лекції?

Хрестовоздвиженська Церква XVIII ст.

КУЛЬТУРА ТОВАРИСЬКОГО ЖИТТЯ

Життя буває гарне і цікаве, або тяжке та нудне, воно буває велике, сповнене надій, без уваги на невдачі, або дрібне, безнадійне, без уваги на успіхи. Залежить, чим ми його виповняємо — великими бажаннями чи тільки „суєтою” будня.

Кожна людина здібна до духових піднесень. Радість життя — це привілей кожної людини, бо це співучасть у змагу до добра, це усвідомлення, що є добро, не байдужість у відношенні до нього, а навпаки — повне абсорбування краси та добра з русла самого життя. А це кожному доступне. Досконалення самого себе — це початок і ціль кожного поступу — добра в родині, в організації, у народі. В цьому є суть культурного поступу.

Творцями культури є всі члени народу, не тільки освічені чи обдаровані спеціальними талантами. Яку б справу ми не починали розглядати — чи то виховання дітей, чи скріплення і збагачення громадського життя, чи покращання стану родини, чи врешті забезпечення гармонії у подружжі — скрізь тут справа зводиться до потреби підвищення рівня культури одиниць.

НЕ КРАСА КРАСИТЬ А РОЗУМ

Особливо чітко віддзеркалюється особиста культура людини в тому, як вона проводить своє дозвілля. Американський стиль відпочивання — це їзда автом, сидження перед телевізором чи в кінотеатрах, в ресторанах, чи, у кращому випадку, перебування у природі, словом т.зв. „забивання часу”, а не його виповнювання. А тим часом можна виповнити час різноманітними культурними розвагами, що дають радість творчого думання, а з тим і глибші творчі переживання. Підвищення свого інтелектуального рівня, всякі форми поповнювання освіти — дають радість творчого думання. Радість цю мають не тільки діти та молодь за навчання у школі, але й дорослі за поповню-

вання освіти всіма формами доступними людям у товариському житті. Важливо, щоб наш розум постійно працював, навіть при нагоді відпочинку. Інтелект треба вправляти так само, як м'язи, коли хочемо, щоб вони не ниділи. Треба постійно боротися з інтелектуальною інерцією, яка постає із-за браку роздумування.

Є багато людей, які хочуть жити, не користуючись інтелектом. Їх розум працює тільки частинно, а подібний він до лампи, світло якої може світити, але аж тоді, як хтось залучить втичку. Та й ті, що живуть інтелектуальним життям, потребують відсвіження своїх знань. Їх розум наче батарея, що потребує нового насаження. За порадою Черчіла — найкраще відсвіжувати інтелект, переставши думати про одну справу, починаючи міркувати про інше. Займатись улюбленими заняттями, мати т.зв. „гоббі” — це також добра рецепта для відсвіжування інтелекту.

Відомий американський письменник Джон Масон Бравн, знайшовшись під час другої світової війни в товаристві американської генералії в Лондоні, з жалем згадує про те, що тоді, коли британці цілий вечір присвятили обговорюванню й цитованню найкращих зразків англійської поезії, американці не зуміли пригадати ані одного американського вірша.

І коли Д. М. Бравн запитав віконта Сімона, звідки у нього таке знання поезій, тоді той відповів, що кожного дня перед засиплянням він вивчає кілька рядків поезій, щоб красу її можна було „смакувати” під час наступного довгого дня. Для Черчіла активна творча думка про щось, дає куди більше відпочинку, як думання про ніщо.

КНИГА ВЧИТЬ, ЯК НА СВІТІ ЖИТЬ

Читання є найбільш поширеною формою інтелектуальних розривок. Тільки ж є різне читання — одні читають для збування часу, інші для заспокоєння нервів. Коли читання не турбує розуму, значить — воно не діткнулося його, значить читач сприймає текст тільки очима, не умом, він не засвоює його собі для збагачення інтелекту й душі. Коли при читанні ми роздумуємо, тоді переживаємо творчу радість, багатіємо духом. Але й не всяке читання є культурною розвагою. Книжки, що дають емоції без

глибокої ідеї, фільми, телевізійні програми, яких завданням тільки розбудити інстинкт, не збагачують культурно. Тільки книжки літературної вартости мають ці вартості. Клясичні мистецькі твори усіх народів у найбільшій мірі збагачують культуру людини своєю мистецькою правдою і красою. Тому то таким важливим є, щоб зо скарбами цього мистецтва людина познайомилась.

ДОБРА РОЗМОВА

Крім читання — у великій мірі сприяє духовому збагаченню „добра” розмова. Тут маємо на думці не звичайне балакання, коли воно не обмежене ні часом, ні темою, а зводиться найчастіше до спліток, до розмови про нісенітницю, а то й шкідливих злбною інформацією обмов. „Добра” розмова — це обговорення цікавих проблем у дібраному щодо спільних зацікавлень гурті, у вітальні чи на лоні природи, під час їзди автом, коли в дорозі. Добре проведений час — це голосне читання відповідних поетичних уривків до ілюстровання розмови, це співання пісень чи гра на музичних інструментах, чи слухання музики, чи виконання інших мистецьких пунктів, коли для цього є відповідний настрій у зібраних.

У „добрих” розмовах звичайно родяться „щасливі” думки-ідеї щодо громадського життя, плянування праці в організаціях, обговорення відбух акцій чи просто дискусія на прочитані статті, книжки чи про інші культурні події.

Читацькі гуртки молодих матерів, що їх організують приватно любительки літератури, — це також гарна форма плекання культури товариського життя. Як же це справді цікаво, приємно зустрічатися в колі приятельок для обговорення літературної появи, що в ній проблема життя схоплена автором у мистецький спосіб!

Але найцікавіша книга, кіно чи імпреза не заступлять самого життя і самого досвіду, що його ті, які вміють брати з життя самі вартості, здобувають, маючи відкриті очі на добро і зло. „Нема нічого нецікавого, є тільки нецікаві люди”, — сказав Б. Аткінсон. Дбати про „цікаве” в житті — це визбуватись буденщини, а з тим стимулом шукати в усьому якогось змісту, вартости, краси. І справді, коли пригадуємо, на якому тлі існують конфлікти

серед людей у нормальних обставинах, тобто серед членів родини, поміж подружжям, у організаціях, у нашому загальному громадському житті, погодимось, що вони постають найчастіше наслідком браку „здорового глузду”, бо глузд родиться з аналізу ситуацій і каже в ім'я загального добра приховати особисті слабості, здобутись на „високу”, культурну поведінку.

ТАНЯ І АНДРІЙ ЛЮБЛЯТЬ РОЗМОВИ З МАМОЮ І ТАТОМ

— Мамо, тату, чи ви вже прочитали щось нове, інше про Україну. Щось таке, де є мова про всілякі святкування 175 років народження Тараса Шевченка — почала Таня, зійшовши до кухні, щоб допомогти мамі накрити стіл до вечері.

— Подивися сама, Таню, на ті газети, що прийшли з пошти сьогодні. Там може щось бути про те, що тобі потрібне, — порадила мама.

Бандурист (братчик Юрій Кулій) розповідає про подругу-бандуру, про козацькі думи

— О так, мамцю! Тут є щось, бо я бачу пам'ятник Шевченка і дітей біля нього. А називається це написане „Подорож по Славутичу”. На фотографії видно корабель. Мабуть ті всі діти мандрували ним кудись. О, я зараз буду знати, прочитаю про цю подорож, написано коротко, — і Таня заповідливо почала оглядати газету з України.

— І мені треба щось про події в Україні знати, щось цікаве, про молодих юнаків. Напевне щось тут буде в газетах і в наших, і в тих, що з України, — почав Андрій переглядати уважно нові журнали й газети.

— Добре, діти! Перше повечеряємо, а далі й розкажете про свої справи й потреби. Таня, як завжди хоче підготована йти до школи, а ти, Андрійку, любиш знати багато. По обіді я швиденько помію посуд, а ви переглядайте пресу з татом.

При вечері були розмови про школу, що треба підготувати із завдань. Діти розповідали про шкільні події.

— Ну, як там, Таню, — ти вже прочитала ту статтю? Текст, бачу, короткий. Зате аж чотири фотографії до нього поміщено. Що там написано — розкажи, — попросив тато.

— Ой, щось цікаве — слухайте, що то було в Україні цього літа. Мені то пригадало нашу мандрівку Дніпром з Ялти. О, як то було гарно тоді в 1984 році бачити це все! — захоплено пригадала Таня перебування з мамою і Андрієм в гостині в бабусі й діда та тіток у Львові.

— Я прочитаю: „Комітет молодіжних організацій України разом з Міністерством народної освіти республіки” — тут багато їх, — тих організацій — я далі розкажу пояснила Таня причину своєї перерви в читанні, — організував плавбу по Дніпру для 330 дітей-сиріт, щоб показати їм ті міста, де перебував, чи про які згадує Шевченко у своїх поезіях. Ці діти були з Києва та з околиць. Діти побачили Київ, Канів, Черкаси і Кременчук. А під час подорожі на кораблі вони мали ігри, конкурси, різні забави, виставки. На закінчення, коли повернулися до Києва, була ватра на березі Дніпра. А тут подивиться на цей корабель і на дітей біля пам'ятника Шевченкового в Каневі, — закінчила Таня, показуючи всім газету.

— А я в іншій газеті знайшла щось цікаве для тебе, Таню, — озвалася мама. — Дивись, ці діти на знімку з дитячого садка ч. 7 у Луцьку на Волині мали свято рідної

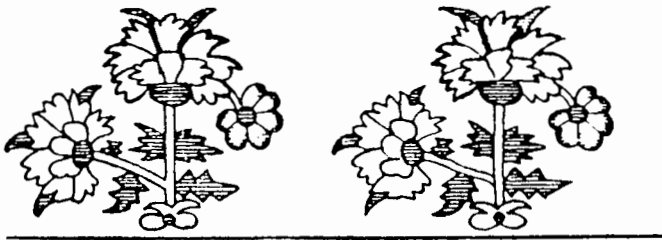
мови, присвячене Лесі Українці. Діти співали, деклямували, бавилися в різні ігри, що вимагали уваги й знання поезій і життя Тараса Шевченка, співали, деклямували, провели театральну виставу, в якій виступали персонажі з казок Лесі Українки. Так виховують у Луцьку, де — як ти знаєш, проживала Леся з родиною в дитинстві — щоб вони полюбили рідну мову, пізнали Лесині казки та хто в них добрий, хто боровся зі злом, служив правді.

— Дякую, мамо, це мені дуже придається на сходинах. Вже буде про що розповідати. А як новачки будуть цікаві, то можу ще їм розповісти про нашу мандрівку кораблем по Дніпру. Я дуже завжди пригадую собі все, що тоді ми побачили — Чорне море, гори Ай-Петрі в Ялті, Канів, де ми зустріли наших друзів з Києва та багато всього іншого, що я дуже докладно пам'ятаю і сьогодні. То було дуже-дуже гарно тоді, правда, мамо?...

Тато з Андрійком переглядали інші журнали й газети. І нараз Андрій радісно викрикнув:

— О, це буде щось дуже добре для нашої кляси! Дивіться, що тут є — юнаки з бандурами і один старший бандурист притулився до бандури, співає із заплученими очима. Це правдивий кобзар! Добре, що я вже це побачив. Прочитаю пізніше, бо ще маю щось зробити для школи, Андрій показав фотографії з газети, попрощався й побіг до своєї кімнати. Побігла і Таня. А мама з татом ще читали й довго розмовляли.

Т. Г.

РОЗМОВА АНДРІЯ І ТАНІ З БАТЬКАМИ ПРО БУКОВИНУ, КРАЇНУ КАЗОК І МРІЙ

Як тільки повернулася Таня зі школи відразу почала звітувати:

— Вчителька дуже тішилася, що ми принесли багато всього про Гуцульщину! Вона просила мене подякувати тобі, мамо, і татові за ті речі про гуцулів.

Увійшов Андрій і також почав мову про гуцульські повір'я:

— А чи ти знаєш, Таню, щось про Мольнара? А ми читали про цього лихого демона, що переслідує людей і робить їм всяке зло. Він може ставати чорним собакою, або котом, а навіть вовком. Коли він перейде по заході сонця комусь дорогу біля кладовища, чи місця, де лежить забита тварина, то станеться з ними нещастя. Вірять вони також і в те, що померлі вертаються назад до живих. Тому стараються живі пильнувати могили померлих, відправляти панахиди тощо. Вірять у чари, у відьми, у знахарів — таких ніби лікарів, що знають чарівні зілля, — розповідав Андрій.

— Не дивуйтеся діти, що гуцули мають таку буйну фантазію! — з'явився у хаті тато. — Ви маєте познайомитися колись з книжкою „Тіні забутих предків” Михайла Коцюбинського. Він написав про життя, вірування й красу природи Карпат. На карпатських верхах — це ніби живий музей стародавньої нашої історії. Не знаю, що сталося там в наші часи, але є, мабуть, тисячолітні традиції нашого вічного, цікавого й багатого у фантазію народу.

— Татку, мені треба багато знати про Буковину? Чи то також там живуть гуцули? То також Карпати — та Буковина? — звернулася до тата Таня.

— Зелена Буковина — чудовий край, високі гори, а за горами чарівна частина України. Вона відірвана була від України віками. Це батьківщина Юрія Федьковича, Ольги Кобилянської, радо перебували там Леся Українка, Василь Стефаник, Марко Черемшина та багато інших. І не диво. Буковина у найкращій частині Карпат. Тут височіють у небо шпилі верхів, живуть нескорені буковинці-гуцули.

— А чому нескорені? — запитав Андрій. — Як вони залишилися українцями за такий довгий час неволі?

Юрій Федькович.

— Вони мають чудові пісні, прекрасну народню культуру — різьбу, архітектуру — будівлі, традиції, багато історичних пам'яток — бо це ціла Буковина гори, є там широкі долини, урожайні поля, великі ріки — могутній Дністер, а на його березі славна Хотинська фортеця. У найбільшому місті Буковини, в Чернівцях безліч славних, прекрасної архітектури будинків. Мабуть найкращий з них це: старовинна палата митрополитів, тепер університет. Це один з найбільших і найславніших університетів України. А вже не кажу про саму красу буковинської природи... У пісні співаємо: „Ой нема то краю, краю над ту Верховину...”

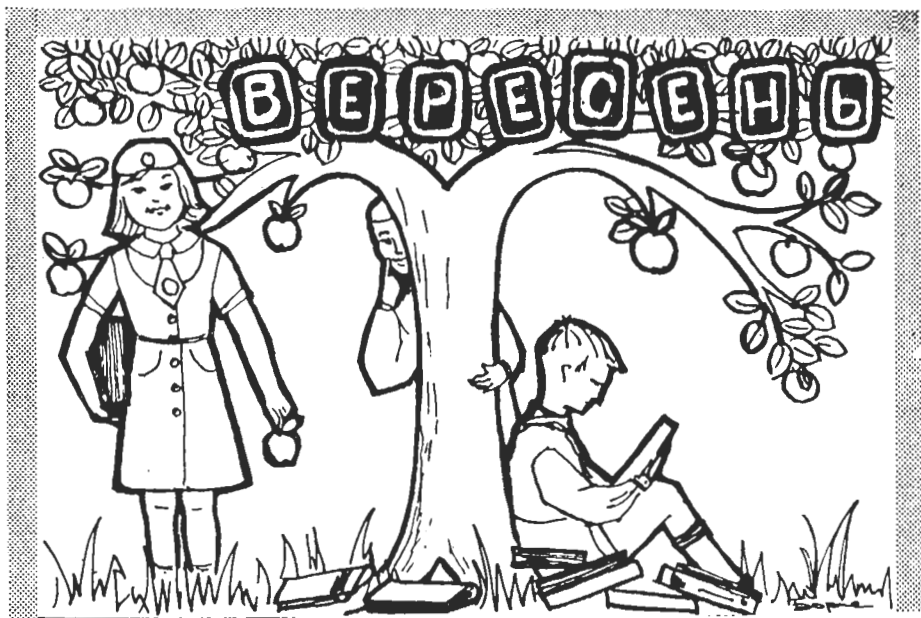
— Добре, діти, якщо сьогодні тато матиме час, то ми приготуємо матеріяли про Буковину. Побачите й довідаєтеся про цю нашу землю. А тепер ідіть помитися й приходьте на обід. А ввечері будемо співати про Верховину, коломийки. Розкажемо Вам про славного співака, автора відомої пісні „Червона Рута” — буковинця Воло-

димира Івасюка, — звернулася мама, що вже кінчила приготувляти обід в кухні.

Діти побігли до своїх кімнат, а тато відразу пішов до полиць з книжками шукати матеріялів про Буковину. Мама підійшла до нього, усміхнулася і сказала:

— Треба нам порозумітись з учителями й щодо їхнього пляну праці, щоб забезпечити нашу бібліотеку тим всім, про що є мова на лекціях. Видно, що наші розмови таки не йдуть на марне! Сьогодні розкажу їм дещо про життя „Соловейка” Буковини — Юрія Федьковича.

Сестричка Уля

РОЗМОВА АНДРІЯ І ТАНІ З БАТЬКАМИ В РОКОВИНИ ТРАГЕДІЇ ЧОРНОБИЛІ

Певні були братчики і всі новаки в рою, що Андрій буде щось вміти розповідати про Чорнобиль, бо батьки приготують його й сестру до того, щоб вони знали про важливі актуальні події в житті України.

— А як там у ваших роях відмічуватимете роковини сумної події в Чорнобилі? — запитала мама дітей при вечері.

— О так, братчик казав, що буде ходотон у станиці, — відіззався Андрій. Підуть і старші новаки!

— І новачки! І ми про це говорили вже на сходинах, — озвалася Таня.

Та, тату, я ще й досі не знаю — чому Чорнобиль так називається? — запитав Андрій. — Мене питали товариші про це. І порадь нам, що ми можемо такого зробити, щоб ця подія не забулася в Пласті?

— Ой, Андрійку! Ти таке кажеш?... — занепокоїлася Таня — Нам казала сестричка, що в газетах і в наших, і в англійських, кожного дня згадують про Чорнобиль. Але я також хочу знати — чому така назва Чорнобиль?

— Саме слово значить назву рослини. Вона відома, бо її часто називають „свшан зілля”. Знаєте чому? Має дуже сильний запах, — розповідав тато, дивлячись на дітей. Її є 500 родів, а в Україні знані є 20 гатунків. Це лічничка рослина. Є серед цих родів така, що має чорне било — тому й така назва „чорнобиль”. Про неї є згадка в документах уже 1193 року. Багато вірувань пов’язано з цією рослиною. Дівчата, що вибиралися на свято Купала, робили пояси з цієї рослини, бо вірили, що вона відганяє злих духів.

— То це гарна рослина! І така стара мусить бути назва міста Чорнобиль. — сумно відіззалася Таня.

Але відтепер, мабуть, ця назва буде пов’язана з трагедією, що сталася минулого року 26 квітня, — додав тато.

— А чому, тату? — запитав Андрій.

— Жив колись у Франції ясновидець Ностродамус, він у своїх ясновидіннях передбачував, що розвалиться якась червона імперія, а почнеться цей розвал з-над Дніпра. І яка іронія: Чорнобиль через катастрофу стала відомою у цілому світі, вона стала такою відомою — ця нуклеарна станція, саме тому, що більшовики реклямували свою

„передову” техніку, а показалося, що техніка мізерна, затривожила людство. Тому й вони намагалися тримати подію в таємниці.

— А я додам ще — озвалася мама, — що вибух був

Так виглядає рослина Чорнобиль або „євшан-зілля”.

також і в Сибіру тому 30 років. Про це ніхто не знає нічого й досі, залишилася тільки мертва зона та, легенди — чорна биль-повість про жертви.

— А мені пригадалося ще одне пророцтво, — продовжував тато. Читали ми ось таке, діти! Навесні 1917 року у Фатімі (відома місцевість у Іспанії, куди тепер відбуваються прощі), трьом дітям з'явилася Богоматір — просила, щоб людство молилося за долю мільйонів невинних людей світу, зокрема тих, що живуть в країнах Східної Європи. Їм грозить голод, недуги, поневіряння, убивства мільйонів — все це з рук безбожників, брехливих пророків та слуг антихриста. Багато чого стається згідно з цими пророцтвами й ясновидіннями.

— Тату! Це дуже правдиве! Бо чого комуністи хотіли затаїти цей вибух атома? І чого не дозволяють нам допомагати своїм родичам? Чому кажуть, що то ми тут з того робимо їм неславу, крик і що ми навіть раді, що там таке сталося! — сердито додав Андрій.

— Мамо, а чи то правда, що небезпека там не минула?

— Так, діти, небезпека є! Її нашій землі не оминуть. Довкола Чорнобиля, пишуть, до 30-ть кілометрів пустеля. Невідомо — скільки вже померло людей, скільки хворих, скільки вмиратимуть від рака та інших недуг в найближчих роках?

— Ми все це будемо розповідати на сходинах, — озвалася Таня. — Підемо до церкви помолитися за померлих і просити Бога, щоб допоміг побороти хвороби хворим.

— А я дам ті гроші, що я заробив в зимі, на допомогу хворим Раковому Інституту. Може цей Інститут колись допоможе і жертвам Чорнобиля, — кінчав Андрій.

Діти й батьки ще не раз розмовляли про Чорнобиль, бо вичитували про цю подію в газетах і журналах. Батьки хотіли передати дітям знання, а Андрій і Таня бажали якнайбільше знати, щоб поділитись на сходинах з членами своїх роїв. Бо якщо цілий світ постійно цікавиться подією, що сталося в Україні, про яку говорять і пророцтва, то як того не знати українським дітям?...

Уляна Пелех

ЛІТНІ ОСЕЛІ, ТАБОРИ

Літній відпочинок дітей і молоді та старших особливо важливий для скріплення тіла та душі. У випадку молоді відпочивання літом не треба розуміти як повну бездіяльність. Такого відпочинку, можливо, потребують старші люди, фізично слабкі, невідпорні. Але дітвора та молодь мучаться бездіяльністю та байдикуванням. Вони хочуть бути життєрадісними і бадьорими, а найбагатшим джерелом цього всього бувають природа, рух, відчуття постійного досконалення себе, тобто розвивання інтелекту, збагачування духа моральними, етичними та естетичними переживаннями. Таких переживань буває багато за перебування у природі в гурті ровесників, під керівництвом старших, згуртованих у виховній організації. Можна сказати, що найбільше моментів для досконалення себе можна знайти у добрій оселі, таборі, мандрівці літом серед невигод, трудів, але у згідливому гурті, що прямує до ідеалів, що вчиться співжиття. Пізнання природи — це невичерпне джерело найшляхетніших почувань, найгарніших думок. Подив для Всевишнього, відчуття краси і порядку, гармоній барв і тонів, відчуття шовкового дотику вітру, п'яного запаху квітів, обсервування доцільности та причиновисти у світі — все це переживаємо підсвідомо, будучи на лоні природи.

Заняття в оселі, що чергуються у певному доцільному порядку. Молитва на лоні природи, на привітання сонця чи в сумерку ночі, в колі друзів серед приязної атмосфери сприймається глибоко, слова подяки Богові, містерія відчуття Бога безпосередніше, повніше. Коли ж слухати розповідей про найкращих людей, про героїв України, про їх вчинки, про бувальщину і „небувальщину”, тоді закріплюється зв'язок із батьківщиною, з її минулим. Спільний спів, а ще при вогнищі, інші виступи на тлі ватри діють куди сильніше, ніж за будь-яких інших обставин. Спільні переживання одних і тих самих моментів збуджують однакові думки, бажання, вони об'єднують гурти, родять силу. А коли настають веселі хвилини, то й вони через спільне перебування молоді в оселях, таборах є спонтанними, щирими та природними, а через це дають справжній відпочинок.

Доцільно організувати життя в оселях чи таборах так, щоб молодь більшість праць виконувала самостійно. Це

на те, щоб вона пізнала та доцінила кожную практичну вмільсть у житті, щоб розвинула зарадність, видержливість і здібність співжиття в гурті. Комфорт у оселях для молоді невідповідний, краще, коли примітивні обставини спонукують молодих працювати для удосконалення життя. Тоді вона матиме більше нагод гартувати духа і тіло, для плекання духа спільноти.

ЯК АНДРІЙКО І ДАНИЛКО СТАЛИ ДРУЗЬМИ В ТАБОРІ?

Данилка часто карали вчителі в школі за збитки. То вікно розбив, то побився з товаришами, то ворохобив на перервах, зачіпав молодших учнів, відказував учителям...

Андрій оминав Данила, не хотів приставати з такими хлопцями, що зле поводяться.

Але в таборі випало Андрієві бути сусідом Данила — ліжка біля ліжка в таборовій кімнаті. Зажурився Андрій. Пішов до братчика:

— Братчику, чому Данила дали мені за сусіда? Він недобрий хлопець. Коли буде мені докучати, терпіти не буду. Віддам!

Братчик Юрко усміхнувся, встав і обнявши Андрія, пішов з ним на прохід в ліс.

— Андрію! Щось треба зробити, допомогти Данилові з поведінкою. Ти знаєш, недавно помер його тато. Може це є причиною його поганої поведінки. Так часто буває! Він хоче, так, як і кожний хлопець, мати батька, щоб ним опікувався, був прикладом для нього. А його батько, кажуть, був дуже добрим. Мама переїхала з Каліфорнії до нашого міста після його смерті. Для хлопця все нове, він не має друзів. Дай йому помічну руку! Допоможи мені у цьому. Тому ми й призначили тебе сусідом Данила в кімнаті.

Андрійко зідхнув, подивився на братчика Юрка і подав йому руку.

— Добре, братчику. Але, що я зроблю, коли він буде надто мені докучати.

Я буду завжди з тобою до помочі, — відповів братчик.

* * *

Було дозвілля в таборі. Андрійко любив читати. Читав про Київ, бо мала бути теренова гра про наш славний город, треба було до неї підготуватись. Сидів з книжкою під деревом. Данило бавився м'ячем. Раптом м'яч влучив в Андрійкову книжку, вона вилетіла йому з рук, а Данило підбіг, вхопив її та жбурнув у кущі.

Андрій скипів. Бо хоч пам'ятав, що казав братчик Юрко, але він не міг опануватися.

Принеси мені книжку! — сказав він до Данила.

Ще чого! Можеш сам собі її взяти! Мудрий такий! Подумаєш!

— Принеси мені книжку, кажу — гнівно озвався Андрій.

— Мені ані не сниться! — відповів Данило.

Андрій вдарив Данила по шії й з погордою подивився на усміненого збиточника.

Скінчилося дозвілля. Новаки ходили купатися, були спортові ігри, а по вечері вогник.

„Діти сонця і весни” — Підтабір новаків „Карпатські звірята”

Братчик Славко — комендант, розповідав про різні пригоди в тих таборах, де він ще був колись новаком. Розказував про добрих і збиточних новаків та про те, як братчики з ними давали собі раду.

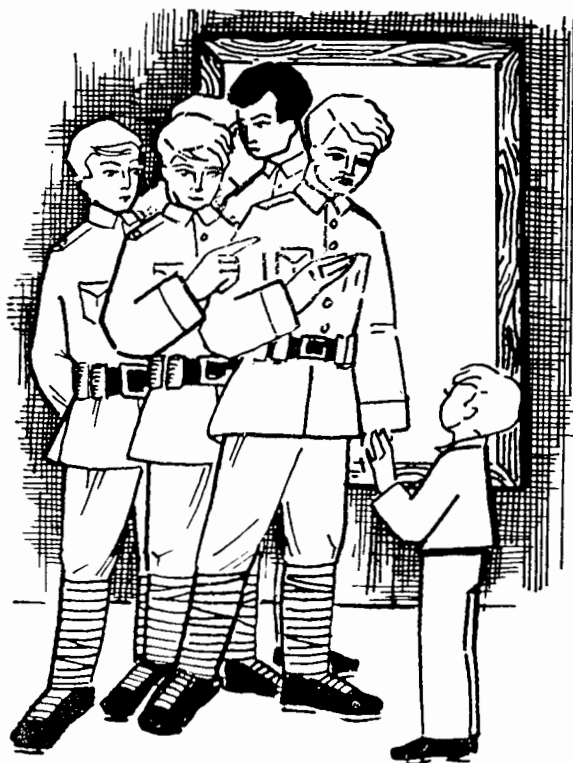
По вогнику, Андрій і Данило, полягали у свої ліжка. Обидва не спали. Данило крутився, обертався з боку на бік. А коли всі заснули, вийшов з куреня. Андрій пішов за ним. Чув слова молитви — Данило молився: „Отче наш..., і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим...”

Андрій підійшов до Данила, поклав руку на його плече, озвався тихо:

— Прости мені, Данилку, що я тебе вдарив!

Данило стояв здивований і наче крізь сльози відповів по хвилині:

— Але ж то я тебе скривдив! То я тебе повинен був перепросити!

Все одно, хто кого! Даймо собі руки! — відповів Андрій.

І вони подали собі руки. Стояли ще якийсь час, дивилися, на зоряне небо, а назустріч їм з таборової ідальні вийшов братчик Юрко.

— Я сподівався цього, хлопці! Я думав про вас ціле пополудне, обсервував вас при вогнику. Це велика перемога, ваша, хлопці, яку напевне будете пам'ятати ціле життя... Який я радий, що ви є у моєму рою!

І ще братчик Юрко був з ними якийсь час і розповів їм про хлопчика Ярка, який великим зусиллям здобував у таборі третю пробу, щоб принести радість своїй хворій мамі. Ярко був також збиточник, мав багато проблем у дитинстві.

Ранком Данило й Андрій були першими на прорусі, сиділи разом при столі, на зайняттях. Часто бачили їх на розмові з братчиком Юрком. А на закінчення табору, на останній збірці їх викликали до звіту. Вони не знали чому. І підійшли до них обидва братчики — комендант і Юрко. Комендант промовив:

— За найкращу поведінку в таборі, за перемогу над собою нагорода! На пам'ятку вам оця відзнака.

Братчик Юрко причепив над кишнями відзнаку, — на якій був знак — сплетені дві руки...

Окличками „Готуйсь! — Готуйсь! — Готуйсь!” привітали їх всі учасники табору.

Якими ж щасливими були Андрій і Данило! Як раділи їхні мами і батько Андрійка успіхами своїх синів. Багато радості забрав з табору і братчик Юрко. Буде що розповідати в таборах новакам про приязнь, що народилася з ворогування.

Сестричка Уля

СВІТЛИЦІ ДЛЯ МОЛОДІ

Зимою діти та молодь більшість свого дозвілля проводить у світлицях. Для плекання культури товариського життя серед молоді спеціальні будинки, з відповідними улаштуваннями, як: бібліотеки, спортові залі, варстати для майстрування, приладдя, ігри, музичні інструменти тощо є необхідними. Середовища, в яких молодь могла б заспокоїти свої природні потреби — розважитись, побувати в гурті ровесників для виміни думок, для спільної праці, змагань, для вияву талантів, повинні мати найдбайливішу опіку старших, які повинні не тільки придбати будинки, але допомогти вести діяльність світлиці. Життя молоді настільки скомпліковане різними бажаннями нам впливами, що тут самої ініціативи молодих не вистачає. Сюди мусять спрямувати свої зусилля, моральні та матеріальні, всі громадські організації, якщо ми справді розуміємо проблему та доцінюємо вагу справи вповні й зріло.

Очевидно, що вести виховні акції серед молодого покоління — це діло, яке потребує не тільки зосередження громадської енергії на цьому відтинку, але й вимагає фахового знання справи. Жінок ця справа повинна турбувати зокрема. Тому розвиток інтелектуальних і духових сил української жінки — це вимога часу. У великій мірі сприяти цьому розвитку може культурне товариське життя, яке повинно давати не тільки відпочинок, але й стимул до поступу.

БАТЬКИ ДІТИ І РІДНА МОВА

Нас тривожить явище затрати української мови у родинному, товариському, а то й громадському житті щораз то більшої кількості українців. Статистичні дані з перепису населення Канади*) показують, яким темпом ця мовна асиміляція поступає. Коло 1,2% цілої кількості українців у Канаді (за обчисленням В. Голубничого**) кожного року перестає уважати українську мову своєю інтимною, рідною мовою. Якщо втрата мови проходить таким темпом і в майбутньому, то коло 1986 року лише половина канадійських українців володітиме своєю мовою, а коло 2030 року українська мова в Канаді зникне. Так говорить статистика.

Але не слід уважати ці обчислення наскрізь правдоподібними. Бо збереження української мови залежатиме також і від протидії українського громадянства, від допомоги в боротьбі з асиміляцією канадійського уряду, університетів, шкільної системи, наскільки така допомога буде можливою з України. Поширення сітки українських клас у державних школах Альберти, Саскачевану, Манітоби, створення відділів славістики при університетах, розбудова приватного українського шкільництва, контакт із батьківщиною, стеження за її культурними процесами, національне обличчя нашої церкви — все це протидіятиме процесові затрачування української мови у житті українських жителів та їх потомків.

Очевидно, що вирішальними в цій справі будуть батьки. Від повного та правильного усвідомлення батьків про значення і ролю мови у боротьбі з асиміляцією, їх активної участі у цій боротьбі — залежатиме наш успіх чи

*) Тесля: „Проблема збереження рідної мови і культури українців у Канаді”, „Новий Шлях”, 17 серпня 1963 р.

**) В. Голубничий: „Суть української культури й українська культура в діаспорі” (Доповідь на підготовчій сесії для справ культури в Торонті 30 березня 1964, Торонто, 1965).

програш. Щоб допомогти батькам зорієнтуватись у складній проблематиці, пов'язаній з мовою, ось розважання над кількома проблемами мови:

Серед елементів духової культури народу мова є най-основнішим з них. Вона є засобом до пізнання релігійних обрядів, літератури, дає змогу користати з театру, преси, книжки, тобто з тих ділянок культури, які є вирішальними у формуванні національності поза батьківщиною, бо тут не діють: ані краса рідної землі, ані свідки минувшини, ані побут та цілість життя у тій мірі, що в Україні.

Мова — це справа національного престижу. Уявлення про величину народу, його культуру, його розвоєві тенденції у великій мірі дає мова. Чим мова народу популярніша в світі, тим значення цього народу більше серед народів світу. Українська мова належить до мов-велетнів, тобто займає вона чотирнадцяте місце серед світових мов. Дійсні патріоти своєї нації прямують до того, щоб рідна мова розвивалась, а не навпаки. Бо знецінювання своєї мови — це національна байдужість.

МОВА І ЛЮБОВ ДО БАТЬКІВЩИНИ

Що значить любити свою батьківщину? Це значить розуміти її потреби, кожночасно на їх реагувати, бажати пізнати її минуле, дорожити сучасним і майбутнім, а вкладаючи у скарбницю культури свого народу частину, причинюватися до збільшення свого народу.

Без знання мови свого народу на чужині не набудемо і тих духових сил, які оформлюють нас національно, надають нам національного обличчя. Навіть якби склалося так, що вся українська література була б перекладена, тобто, коли б можна було творчість України пізнати чужою мовою, навіть за таких умов сприйняти вповні українську духову спадщину неможливо. **Бо рідна мова — це душа народу.** В ній він тисячеліттями складає свою філософію, почування, думки, вона дзеркало життя народу. Мова передає все те, що покоління придбали продовж історії. Ніяка чужа мова не віддасть ані української

народної пісні, ані народніх приказок та інших родів природної творчости. Бо мова наша має свою складню, граматику, словника, психологію, свої прекрасні фонетичні якості, свого духа.

Вона є рідною мовою українців, яка лучить покоління довгими століттями. А рідною мовою для людини є завжди та мова, якою їй найзручніше висловитись, якої вона вживає в розмові з найближчими їй людьми. Це інтимна мова, якою передаються найтаємніші думки і почування своєрідним способом. Мова ця в'яжеться з образом матері, тому вона зветься також матірньою. З матірньою мовою в'яжеться цілий психологічний комплекс. Знецінювання цієї мови — це перший крок у відході від свого народу. „Рідної мови не може людина покинути без окалічення своєї душі — так само, як не може замінитися з ким іншим своєю шкірою. Чим вища, тонша, субтельніша організація чоловіка — тим тяжче дається і страшніше карається йому така переміна*).

Трапляються такі, одначе, випадки, що люди мають чітко скристалізовані національні почуття, але не знають української мови. Чи можна бути патріотом, не знаючи своєї рідної мови? Очевидно, бувають виняткові люди, виняткові обставини створюють такі випадки, коли поруч з незнанням мови свого народу існує глибокий патріотизм. Але це буває тоді, коли людина не мала змоги вивчити мову з виняткового складних причин. Все ж при першій можливості справжній патріот її вивчить, бо саме з того випливають вияви патріотизму в мовно засимільованих. Ніяк не можна узагальнювати цього явища і виправдувати тих, які не вивчають мови через звичайне лінивство, чи що знаючи мову, користуються в розмові поміж собою чужими мовами. Така постава свідчить про національну байдужість, незнання проблеми, слабкість характеру чи просто про погану звичку, шкоди якої люди собі не усвідомляють.

*)І. Франко: Літературно-науковий Вісник, VIII т. 30, стор. 233, стаття: „Двоязичність і дволичність”.

ЗАГАДКОВИЙ БОЗО

В одному цирку в Англії трапилась дивна подія. Був там слон Бозо, улюбленець глядачів, особливо дітвори. Бозо вмів кілька штук, якими розважав гостей.

Але від якогось часу з Бозом сталася незвичайна зміна: став лютий і небезпечний; три рази кинувся на свого доглядача й хотів його вбити; на дітей жбурляв горіхами, що їх вони йому давали, і нікому не дозволяв приступити до себе.

Директор цирку не знайшов способу заспокоїти слона і, нарешті, вирішили його застрелити. Про цей намір він повідомив відвідувачів цирку і призначив день страти.

Зібралися люди й оточили клітку, в якій був замкнений Бозо. Коли ж настав час страти, до директора підійшов чоловік низького росту і сказав:

— Бозо не такий страшний, щоб його застрілити! Прошу вас, дозвольте мені увійти до клітки, і я з Бозом порозуміюся.

— Але ж ви собі не уявляєте, що Бозо в одну хвилину може зробити з вас купу м'яса — відповів здивований директор.

Незнайомий настоював на своєму.

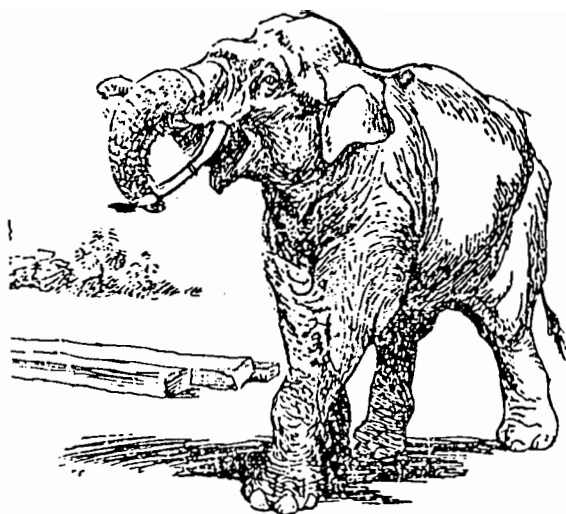
— Весь риск беру я на себе, і ви не маєте чого боятись! Тільки впустіть мене до Боза!

Почувши таку заяву, директор погодився.

Побачивши перед собою людину, Бозо люто заревів, наче б остерігаючи її перед своїм гнівом. Але незнайомий чоловік заговорив до нього якоюсь дивною мовою, з любов'ю. І, на превелике диво, Бозо не підняв свого грізного хобота. Він уважно прислухався до слів незнайомого, наче б розумів їх. Яка це була мова, ніхто з присутніх не міг розгадати. Однак слон зовсім заспокоївся: він вдоволено хитав хоботом і, наче дитина, довірливо дивився на незнайомого. Бозо немов не той став.

Коли незнайомий залишив клітку живий і здоровий, до нього підійшов директор цирку.

— Слон походить з Індії, — пояснив незнайомий. — Він переживає ностальгію — глибоку тугу за своєю батьківщиною. Я промовляв до нього індійською мовою, яку він чув ще там, в Індії, за своїх молодих літ. Бачите, він заспокоївся, і нема потреби його стріляти!...

Незнайомий відійшов. Лише пізніше люди дізналися, що то був письменник англієць Редіард Кіплінг, великий любитель індійської природи й звірят.

Цей видатний письменник відомий і нашим дітям, що зацікавлено читають його книжки „Брати Моуглі”, „От Так казки” або „Ріккі-Тіккі-Таві”.

За Фултоном Оулстером
подав М. Погідний
(„Веселка” ч. 9 (13), вересень 1955)

Запитання:

1. Що сталося з слонем Бозо, що був перше улюбленцем глядачів у цирку?
2. Що рішив зробити з ним директор цирку?
3. Хто прийшов до директора і що йому запропонував?
4. Як повівся Бозо з гостем, коли він увійшов до нього в клітку?
5. Що було причиною зміни поведінки Бозо з відвідувачем?
6. Яка була причина зміни поведінки Бозо, що його не треба було застрілити?
7. Хто був цей незнайомий, що відвідав Бозо? Які його твори знайомі українським любителям книжки?

ЯК ПРОТИСТАВИТИСЬ МОВНІЙ АСИМІЛЯЦІЇ

Плекання розмовіної української мови — це закон, засада. Але, щоб засада ця стала законом, треба її виплекати безкомпромісовим і принциповим збереженням припису закону. Не може, наприклад, мати чи батько з будьяких обставин розмовляти з дітьми вдома чужою мовою, бо в дитини тоді тратиться чіткість у розумінні, котра мова є її рідною, інтимною. Діти респектують закони батьків, треба тільки довести до вироблення звички в дітей відрухово реагувати на правила. Дбайливі батьки, які розуміють вагу цих законів, щоб не дозволити дитині говорити з українськими дітьми в домах англійською мовою, роблять, наприклад, святкування дитячих родинних річниць окремо для самих українських дітей, окремо для англосовних.

Щоб дитина могла користуватись мовою вповні й вільно, українську мову треба плекати, збагачувати її граматичні форми, словник, правильну вимову, рівнорядно з тим процесом, який відбувається в державній школі щодо англійської мови. З такого підходу до справи виходить, що двомовність повинна стати загальною не тільки щодо дітей, але й щодо батьків. Батьки, що знають і англійську мову, посилюють свій авторитет в очах дітей. Розмовляючи принайменше двома мовами (яким корисним є знання кількох мов), діти матимуть „свідомість вартости мови, як ключа до культури, як додаткової кваліфікації в порівнянні з іншими людьми”, вони ставатимуть культурнішими в порівнянні з тими, які такого знання не мають. Знання більше як двох мов дає змогу зрозуміти, що асиміляція — це недоречність, бо ж при знанні кількох мов вона була б можлива у відношенні до кожної з них*). Серед більшої кількості мов все ж одну людина сприймає як свою інтимну, рідну. Шевченкові російська мова здавалася „черствим ... словом” (лист до Кухаренка), Гоголь уважав себе за „неприродного письменника” з тієї причини, що йому доводилося писати „чужою мовою”. Знання кількох мов дасть змогу батькам іти поруч з дітьми при їх інтелектуальному розвитку, допомагаючи їм у навчанні, стежачи за впливом середо-

*) В. Голубничий: Суть української культури і українська діаспора. Торонто 1965.

вища, відповідно вправляючи його чи пособляючи йому. Те, що так багато серед нас таких батьків, які стають безрадними супроти стихії асиміляції чи шкідливого впливу великого міста, діється через те, що батьки не підвищують свого інтелектуального рівня.

Але українська мова не зможе закоренитися в такій хаті, яка не створює родючого ґрунту й сприятливої атмосфери для росту національної свідомості. У хаті, де нема притулку для українського мистецтва, де не зберігаються традиції, де нема української бібліотеки, преси, де нема розмови про потреби громадянського життя, про українські проблеми, у такій хаті нема ґрунту, щоб жила українська мова та була інтимною мовою дітей.

ДОМАШНЯ КУЛЬТУРА МОВИ

За психологічним законом та мова займе в житті дитини перше місце, тобто стане її рідною мовою, яка пустить перші й сильніші коріння в її душу. Та мова стане в дитини першою, якою вона перше навчиться висловлювати свої думки, бажання, почування. Тому грамоти треба вчити перше по-українському, чи принайменше одночасно з англійською. Бо науково доказано, що без найменшої

шкоди для дитини вона може вивчати дві й більше мов одночасно.

Читання українських книжок для дітей, а згодом пильнування того, щоб діти самостійно читали українську літературу, співання українських пісень, використання платівок з дитячими й народними піснями, з українським мистецьким словом (артистів О. Добровольської, Й. Гірняка, наприклад), слухання українських радіопередач, відвідування українського театру чи доступного не шкідливого українського фільму, який десь-колись з'являється в наших містах з України, — все це культура мови, яка головним чином залежить від батьків.

Спів у хаті, в авті під час їзди в дальшу дорогу, на мандрівці, створює поміж членами сім'ї духа спільноти, плакає і культуру співжиття. Улаштування домашніх дитячих концертів з різних нагод, в яких діти могли б приготувати програму, в якій живе слово мало б почесне місце — це також важливий засіб плекання культури домашнього життя і українського слова зокрема.

Телевізія не може бути у наших домах одинокою формою розваги у домашньому дозвіллі. Розвиткові української мови вона ніяк не пособляє, а навпаки. Програму телевізії дітям треба добирати й не дозволяти користуватись нею безконтрольно. Вона не може бути „нянькою” для дітей, як це часто буває.

Від українського друкованого слова залежить дуже багато. Батьки не можуть грішити тим, щоб жалувати купити дітям українську книжку, передлатити журнал, придбати платівку з піснями чи живим словом.

Любов до мови зроджуватиметься тільки тоді, коли діятиме на дітей чар її краси. Треба створювати якнайбільше нагод до перебування дітей серед обставин, де ця краса мови діє на учасників. Перебування молоді у товаристві старших, які вміють гарно поетично розповідати, улаштування різного роду конкурсів живого слова, завданням яких є плекати красу слова, праця батьків над збагаченням поетичного слова дитячої мови у щоденній поточній розмові — це важливе приплеканні мови.

Вивчення мови не можна припинювати тоді, коли дитина сяк-так опанувала техніку українського читання і писання. Мова наша стільки наруг терпіла у своєму історичному розвитку, але зазнала через це стільки

признань глибокої любови від найкращих своїх носіїв. Вона оспівана майже усіма нашими поетами, надихана „міццю духа і огнем любови” І. Франка, вирощена кров’ю і теплом палкого Шевченкового серця, окута зброєю чарівного поетичного слова Лесі Українки, плекана „як парость виноградної лози”, очищувана від бур’яну сучасним майстром М. Рильським — вона наше могутнє знаряддя культури. Комуніст В. Маяковський писав про російську мову в такому сенсі: „Коли б я був негром у похилому віці.. я російську мову вивчив би тільки за те, що нею розмовляв Ленін”. Чи не вимовний приклад до нашої теми?

Культура мови — це культура думки, висока загальна культура людини. А культурна людина, гармонійно розвинена людина — це ідеал, до якого прагне кожне суспільство. Самосвідомість маси в народі залежить в першу чергу від мови. Каже психолог В. М. Доугалл: „Поступ нації, її могутність і щастя залежать головно від повноти й ширини, глибини й багатства змісту самосвідомости, від докладности й повноти, з якою цілість відбивається в кожній індивідуальній душі... від сили почувань, що концентруються на цій цілості”*). Як можна плекати українську свідомість без знання мови, без любови й пошани до неї?

*) W. McDougall: The Group Mind, польський переклад: Psychologia Grupy, Ksiązn. Atlas, 1930.

РІК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА І УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Учіться брати мої,
Думайте читайте
І чужому научайтесь,
Свого не цурайтесь*

Багато, цього 1989 року чують школярі й пластові діти про святкування 175-ліття народження Тараса Шевченка, а разом з тим і про Рік Української Мови. Була розмова про це і в родинях. Таня і Андрій, який став уже юнаком, багато почули про ці гасла, довідались від своїх мами і тата.

— Сестричко, а коли ми будемо змагатися — хто більше знає про Шевченка і про мову? Мені мама оповідала про такі змагання у Пласті, коли вона була новачкою? — запитала Таня, як тільки почалися сходи.

— О, як це радісно почути таке запитання? — усміхачись відізвалася сестричка Марта. — Ви змагаєтесь щодня, мої любі „Бджілки”, коли читаете „Готуйсь”, а зокрема сторінку „Крутиголівки для мудрої дитинки”. Там багато можна навчитись і про Шевченка і про мову.

— Сестричко, я принесла „Готуйсь” — озвалася Таня, — ч. 7-8 з минулого року. Там є цікаві мовні ігри — ми з мамою знайшли в образку всі 13 назов. Не могли тільки довідатися, що то за слово на місці знаку питання. Але я ще буду шукати те, чого нема у списку слів. А то цікаво зроблено — у рисунку яблука ми знайшли назву „Хробачок” аж десять разів. І назви частин тіла та одежі у бабусі вчать мови, і доповнення словами віршика й ті ребусики — все нас вчить мови.

— Бачите, „Бджілки”, як можна змагатися, читаючи „Готуйсь”. Ми відтепер на кожні сходи будемо приносити „Готуйсь” і відгадувати ті мовні ігри. Хто їх відгадає дома і вмітиме позвітувати, як ось Таня, той дістає пункти у змагу. А при кінці цього року дістане нагороду. Я мушу порозумітись зі Станичною Старшиною, що то вона нам може приготувати. Чи хочете такого змагу? — запитала сестричка Марта.

— Так! Так! — це буде гарний змаг. А чи можна користати з допомагами мами, чи тата? Чи то буде рахуватися?

Іван Драч — дуже популярний поет і голова Товариства Рідної Мови в Україні прибув на свято Рідної мови до школи ч. 236 у Києві. Стоїть поміж учительками в музеї у цій школі, що має назву „З бабусиної скрині”. Учні дістали збірки поезій І. Драча й ентузіастично читають їх.

— Скористаєте з ігор, бо буде довша розмова дома за столом чи при відпочинку, будуть з цього раді мама й тато, — втішилася сестричка. — То ж ми домовилися! На чергові сходинок кожна з вас пізнає „Крутиголівки для мудрої дитини” з жовтневого числа 1988 року. Добре? Згода! Ото будете мудрі голівки! І так виконуватиме цьогорічне гасло. Але тільки щодо мови. А що буде з Шевченком?

— Сестричко цього року є два гасла — і про мову і про Шевченка? — відізвалася Леся.

— Дуже добре, що ти запитала про це? — втішилася сестричка Марта. — Ну, постарайтеся самі, дівчатка, відповісти на це питання.

— Я знаю! — вихопилося з відповіддю кілька новачок.

І сестричка попросила їх за чергою подати відповідь. Почала Таня:

— Бо Шевченко казав у віршику, щоб ми учились, думали, читали, свого научались, а також і знали інші

мови. Нам треба знати свою рідну мову, бо вона наша, без неї — казав тато — не можна бути українцем таким правдивим.

— А я думаю, що Шевченко дуже багато дав нашій мові. Він так гарно написав „Кобзаря”, що тому його перекладають на різні мови. Він нас показав світові! — так всі мудрі люди думають, — додала Леся.

— А я чула таке, що Шевченко своїм „Кобзарем” відродив українців, пригадав їм їхнє славне минуле. Мій тато про це нам каже, заохочує читати його „Кобзаря” і всілякі книжки про його життя. Може ми повинні також зробити плян до гасла — життя і творчість Шевченка, — запропонувала Маруся.

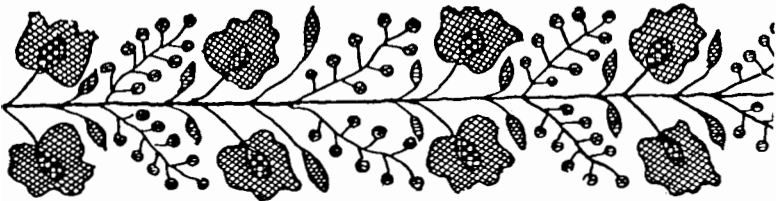
— Як гарно! Дуже тішуся, що наші сходи́ни сьогодні такі плодови́ті. Ми багато з них скористали, — сказала зворушена сестричка Марта, затираючи з радості руки. — Глядіть же не забудьте приготувитись з іграми на чергові сходи́ни. Бо у них є також мова про Шевченка!

Гарно було слухати батькам „Бджілок” про ці плянування на сходи́нах. Вони також раділи, не менше, ніж сестричка Марта.

Т. Г.

Запитання:

1. З якими проєктами прийшла на сходи́ни Таня? Хто їй допоміг у цьому?
2. Що запропонувала сестричка Марта „Бджілкам” у зв’язку з гаслами на 1989 рік?
3. Як сприйняли всі заохоту сестрички Марти до змагу?
4. Що пригадала Леся, коли всі заохотились до змагу про мову?
5. Чому змаг про мову дуже пов’язаний з Шевченком? Як про це висловились Таня, Леся і Маруся?
6. Як закінчилися сходи́ни? Що сказала про них сестричка Марта?

ШЕВЧЕНКІВ ПОРТРЕТ У АНДРІЙКОВІЙ КІМНАТІ

Андрійкові батьки купили нову хату. Призначили хлопцеві окрему соняшну кімнату з великим вікном у сад й на потічок поблизу.

— Як ти думаєш удекорувати свою кімнату? — запитала яюсь мама.

— Хотів би мати на стінах ті різні прапорці, що їх купив, коли ми їздили на Фльориду, до Нью-Йорку й до Канади. Дам також славних гокеїстів, спортсів, моделі авт, тих, що я їх куплю, як виросту.

Тато й мама усміхнулися, подивившись на себе.

— А може не такі декорації ти повинен мати в кімнаті, — озвався тато. — Ці всі твої фотографії спортсів можеш поскладати в альбоми, авта розмістити в гаражі. У кімнаті треба дати щось інше. Подумай!

— Андрійко знав, що тато йому має купити полицку на книжки. Книжок у нього багато. Але що дати на стіни? Марко, Богдан, Ірця — його двоюрідні брати й сестра мають картини. А в тата тепер не буде грошей на картини.

Одного дня, коли Андрійко прийшов із школи, побачив над своїм ліжком іконку з рушничком.

— Мамо, дякую за ікону. То ти сама вишивала рушничок? Дуже гарний! — радий хлопчик говорив далі. — Я знаю, що я куплю за ті гроші, що мені дав дідусь. Куплю портрет Шевченка в „Арці”.

— Так, Андрійку! Ти мудрий хлопчик. Певне, що в товаристві Шевченка буде тобі цікаво і добре жити.

І ще того самого тижня пишався насередині стіни в Андрійковій кімнаті портрет Шевченка в рушничку.

Коли Андрійко вже був у ліжку, дивився на портрет і думав: „Мама казала, що мені буде добре жити з Шевченком, що вона думала?” З автопортрету на Андрійка дивилися великі очі молодого Шевченка. Андрій пригадав слова: „Учітеся, брати мої, думайте, читайте!” „Маю вивчити цей вірш цілий напам'ять на суботу” ...Взяв читанку і читає: „Бо хто матір забуває, того Бог карає!” Певне, що карає! От Ромко в нашому рої такий добрий новак, а не вміє добре говорити по-українськи. Тепер вчиться мови, але йому тяжко, бо мама і тато до нього говорять по-англійськи, самі не вміють нашої мови. Їх не

навчили. А чому не навчили? Запитаю тата, бо Ромкові тато й мама дуже добрі люди.

Андрій не спав. Він ще прочитав „Мені тринадцятий минало” і роздумував над Тарасиком — що він був такий нещасливий, коли померли його мама й тато. З думками про це й заснув.

А при сніданку другого дня розповідав мамі й татові свій сон.

— Знаєте, що мені снилося? Тарасик. Він прийшов до мене й розповідав про свою мандрівку до Криму по сіль з татом і чумаками. Я пам’ятаю — це правда, ми про це читали в школі. Казав, що коли всі заснули, пішов у степ і там зустрів кобзаря. Кобзар співав йому про гайдамаків, про те, як гайдамаки пішли війною на польських панів і їх побили геть на кавалки... А потім сказав мені, щоб новаци були добрими українцями.

— А якими саме? Що казав про це тобі Тарас? — поспішила запитом мама.

— Не казав цього, мамо, якими саме. Але я знаю. Треба любити ту землю що зветься Україною, кобзарів,

історію, мову знати треба та завжди цікавитись усім, що українське. Я бачив на картині степ і береги Дніпра і кобзаря. Вони такі, як я їх бачив у сні. Дуже гарний сон! Я люблю, коли мені таке сниться... О, я тішуся, що бачився у сні з Тарасиком.

На татовому й маминому обличчях світилася радість...

Шевченків портрет допомагав Андрійкові вивчати поетові вірші та його життя. Андрійко часто, розмовляв з Шевченком — щось запитував, щось сам собі відповідав, а коли не знав відповіді, питав батьків, заглядав до книжок. Як цікаво і добре жити в кімнаті, де є портрети великих людей і книжки.

Т. Г.

РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ

За християнським ученням фактично немає у педагогіці окремої ділянки релігійного виховання, бо ціле виховання повинно бути просякнуте релігією, її метою та її наказами. У всіх наших розважаннях про національне виховання, що ним є плекання релігійности. Усе, що ми сказали про духову красу людини, випливає із єдиного джерела — віри в Бога, в „силу всетворчу і всевизначальну”. Від цього джерела походять і всі цінності людського життя, замкнені у поняттях — правди, добра, любови, щирости, радости.

Релігійне виховання настільки важливе, що його не можна обмежувати до короткої статті. Воно ж і скомпліковане і субтельне у своєму правильному розумінні, вимагає від усіх, хто його здійснює у щоденному житті молодого покоління, постійного, глибокого аналізування життєвих явищ. Релігійне виховання у наших теперішніх обставинах важливе ще й з того огляду, що живемо у зматеріялізованому світі, в якому легко втратити віру в Бога, ще й тому, що в державних школах Канади й США (за винятком католицьких приватних шкіл) нема регулярного релігійного виховання ні навчання релігії.

ОСНОВИ РЕЛІГІЙНОГО ВИХОВАННЯ

Основи релігійного виховання — це від віків випробувані, знані нам Божі і церковні заповіді. Ми не будемо тут зупинятися над підкреслюванням великої виховної ролі таких засобів релігійного виховання, як молитви, вивчання катехизму, присутність на церковних відправах, як зберігання церковних приписів щодо релігійних практик, святкувань. Їх роля у вихованні кожному зрозуміла. Із цими зовнішніми ознаками релігійного життя, з цими видимими елементами релігійного виховання, у нас не найгірше.

Ми хочемо застановитися над деякими найбільш популярними, на нашу думку, гріхами в нашому щоденному житті, які не сприяють релігійності серед дітей, з якими рідко хто бореться, яких часто й не вважають гріхами.

ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ

„Не судіть, щоб потім вас не судили! Не обвинувачуйте, щоб вас не обвинувачували...” — навчає Христос. Скільки разів ми були свідками, як в присутності дітей осуджують інших, до того рідко коли справедливо. Джерелом обмови, осуду буває найчастіше почуття заздрости, охота пімсти, ніби то в ім'я справедливости. А почуття задоволеної справедливости здобувається не осудом і обвинуваченням, але усвідомленням нашої внутрішньої вартости, своєї місії і покликання — допомагати здійснюватись царству Божому на землі. Бо „щоб бути справедливим каже Є. Онацький — треба мати любов і милосердя, треба вміти поставити себе на місце іншого, увійти в його становище”. Вже Платон сказав, що справедливість — це вияв святости, а святість — це й є справедливість.

А скільки у нас конфліктів у сімейному, громадському, товариському, а то й церковному житті на тлі саме осудів і обвинувачень, розчарувань на тлі охоти пімститися... Скільки тратимо ми у нашому громадському житті через комплекси заздрости, обмови, пімсти. Боротьби з ними — це поглиблення релігійности, справжнього розуміння, „хто з вас без гріха, нехай кине каменем”.

ЖЕРТВА — ВИЯВ ВЕЛИКОДУШНОСТІ

Скромність це окраса людської душі. Колись вона ототожнювалась із побожністю. В наші часи скромність втратила всяке релігійне значення. Психічне підложжя скромности в тому, що вона впливає з усвідомлення своєї дійсної вартости до тієї міри, щоб не відчувати потреби аби цю нашу вартість помітили інші. Милосердя, жертва тоді є справжнім даром у християнському розумінні, справжньою великодушністю, коли за неї не домагаємось признання ні похвал. У нашому щоденному житті такі випадки майже не існують. А що жертви на потреби нашого церковного і громадського життя постійно актуальні, то ж слід нам ушляхетнювати свою жертвовність, нехай вона не буде „дзвенящою міддю”, яка так мало має спільного з любов'ю до ближнього.

ЯК ШКОЛЯРІ ВИКОРИСТАЛИ ЗНАЙДЕНІ ГРОШІ?

Павлик і Петрик, вибігши з трамваю, побачили на хіднику перед школою гроші. Підніс їх Павлик і з радості аж підскочив кілька разів:

— Яке щастя! Я вже зможу піти подивитися на гру гокеїстів. Дивись, — п'ятдесят долярів. Ми поділимося, підемо може й два рази!... — вигукував Павлик.

— А я не думаю, що ми можемо так радіти. Хтось же сумує — може це всі його гроші. Треба зачекати тут — може хтось буде шукати їх.

Задзвонив дзвінок і хлопці побігли до кляси. Почалася лекція української мови. Але ніяк уваги своєї Павлик і Петрик не могли скупчити на оповіданні з читанки. Вони хвалилися знахідкою, шепталися з товаришами-сусідами й вчителька мусіла їх заспокоювати.

— Пані Карпенко, — зачав Петрик, — ми маємо проблему. Хтось загубив п'ятдесят долярів на хіднику перед школою. Ми трохи чекали, щоб хтось прийшов, але нікого не було. Чи ці гроші є наші? Ми хочемо їх дати на свої конта в кредитівці. А якби хтось з наших людей шукав за ними, ми віддамо.

— Ми думали за них купити собі квитки на гру гокеїстів, — сказав Павлик.

— А що ви всі думаєте про те, як Павло і Петро повинні б використати знайдені гроші? — запитала клясу вчителька.

— Дати на „Готуйсь“! — порадила Софійка.

— Я б дала для „Суспільної служби“ на допомогу всім бідним, — казала Марійка.

А я б післяв родинам арештованих в Україні, — пропонував Івась.

— Пані Карпенко, а що ви думаєте про ці гроші? — запитав Петрик. — Що ви зробили б з ними, коли б ви їх знайшли?

— Я вам пораджу, очевидно. Але добре буде, коли ви самі подумаєте ще, порадитись з батьками. Ви без цих грошей можете легко обійтись, але скільки то людей потребує допомоги?...

Дома хлопці багато порад вислухали від батьків. Петрикова мама розповіла про Юрка Шухевича, який

майже ціле життя мучиться в тюрмі й на засланні за те, що не хоче зректися свого батька — генерала УПА Романа Шухевича — Тараса Чупринки. Прийшла звістка з України, що він осліп, бо таку небезпечну робили йому операцію більшовики. А в нього ж є діти — Ромчик та Іринка і їх мама. То їм треба не тільки допомоги в грошах, але й уваги й любови від нас.

Коли в наступну суботу до класи увійшла вчителька, Петрик позвітував про плян допомоги родині Юрія Шухевича:

— Пані Карпенко, ми вже знаємо, що зробити! О, це таке важне, таке потрібне! Нема чого навіть трохи дискутувати. Цих п'ятдесят долярів ми дамо наkonto в кредитівці? Так! Ще сьогодні по школі! Зараз!

— Але, то замало тих грошей! — почав ще й своє слово Павлик. — Ми мусимо збирати й заробляти пластовим заробітком більше й більше грошей.

Учителька з великим зацікавленням і ясним обличчям оглядала учнів, хоч ще не знала пляну хлопців.

Пластові новачки колядують — їх рій виготовив звізду та вертеп, так діти плекають різдвяну традицію.

— Я знаю як збирати гроші, як заробляти на це! — почала Іринка. — Будемо колядувати, будемо продавати печиво в домівці й під церквою. Так роблять юначки і старші пані, коли їм треба грошей.

— Я буду збирати від старших у гостях. Знаєте, що тоді всі радо жертвують, — додала Галинка.

— Мої дідусь і бабуся дадуть пожертву! — тішилася Марійка.

— А я своїх грошей трохи наскладала, вони не є мені такі дуже потрібні, повідомила Ганя. — Можу обійтися!

— А в зимі ми, хлопці, можемо заробляти. Будемо відгортати сніг старшим людям, — піддав Ігор.

— А літом можна заробляти тим, що будемо косити траву, — заохочував до праці Тарас.

Вчителька не переривала цієї радісної і часто гамірної мови учнів. Вони підносили руки, але не чекали на те, щоб закінчив свій виступ попередник, в клясі був неспокій, бо всі учні хотіли щось сказати. А коли заглянув до кляси директор, вчителька його запросила зупинитись і послухати мови Павлика й Петрика. Довідавшись у чому справа, він звернувся до кляси:

— Це справді велика подія у нашій школі. Якщо це буде згідне з вашими бажаннями, ми зорганізуємо до збирання фондів на цю дуже шляхетну ціль усіх учнів у нашій школі. І я буду першим, що складу на нашеkonto свою жертву.

Пані Карпенко відразу приготувала листок паперу й прочитала:

— Список пожертв на фонд допомоги Родині Шухевичів: Пожертвували свої знайдені п'ятдесят долярів Павло Кобзар і Петро Грицак, Григорій Пришляк — сто долярів і Ніна Карпенко — сорок долярів.

А після цього жертвували свої центи також і учні. А на перерві ціла школа вже знала про знайдені гроші та про плян їх використання.

Була велика радість у школі. Павлик і Петрик стали популярними серед усіх дітей, серед їх батьків. У Пластик похвалив їх і сам дуже тішився їх вчинком.

Сестричка Уля

ЦАРСТВО БОЖЕ НА ЗЕМЛІ

Релігійність виявляється за здійснювання Заповідей Божих за „промошування Господніх доріг” у нашому щоденному житті. Серед нас так багато християн по назві, навіть таких, що сповняють релігійні практики, але їх духове життя часто далеке від справжнього християнства.

Скульптор Річард, герой драматичної поеми Лесі Українки п.н. „У пущі”, попадає у конфлікт з рідною матір'ю, з пастором, з цілою пуританською громадою через те, що він глибоко сприймає свій обов'язок супроти ближнього. Річард допомагає вдові з малими дітьми, тоді, як громада разом з матір'ю уважали її негідною помічі пуритан, тому, що її чоловік виступив проти їх філософії. Герой глибоко страждає через розрив з рідними, з громадою, але він їх не обвинувачує, навпаки, вину бачить у собі тому, що у своїй творчості не зумів піднести на таку височінь, щоб нею піднести рівень їхньої релігійності.

Біблійна Елісеба-Єлисавета, мати Івана Христителя, героїня „Останнього Пророка” Л. Мосендза, тому піднеслася до святости, що вміла керувати своїми почуттями згідно з Заповідями Божими. Коли страждала від обмови за бездітність, то шукала в красі вечора, в молитві ліку на душу. Коли молиться, жаль відходить, душа сповняється любов'ю і надією. Пустка, яка постала через усвідомлення про неминучу розлуку з сином, сповняється відчуттям себевагости в житті народу: вона дала народові свому пророка. „Яка мати в народі може рівнятися з нею?” — питає автор.

В нашому часі такою одиницею є Альберт Швайцер, який своїм полум'яним засвідченням любови ближнього, цілим своїм життям дає приклад справжнього християнства, дійсного ідеалізму, повного самовідречення.

А як ми підходимо до життя як християни? Як навчимо дітей розуміти цілі нашого буття? Чи боремося ми з брехнею, обманом, підлотою, людською злобою, чи журимося, що наші діти не мають ні буйних крил, ні високого лету”, що потопають у загребушому матеріалізмі. Чи добре ми собі усвідомляємо, що здобування матеріальних дібр є часто ціною морального добра наших дітей, що погоня матерів за добробутом позбавляє дітей материнської опіки й ніжності та терпеливості у прищеплюванні

релігійности? Батьки повинні охороняти дітей від отруйливої атмосфери матеріальних успіхів „за всяку ціну”, серед якої швидко нидіють усякі прагнення душі.

ПІЗНАННЯ БОГА

Такі засади релігійного виховання, як пізнання Бога, батьки здійснюють тоді, коли звертають увагу дитини на причиновість, доцільність, красу всесвіту, на існування в людей бажання досконалости на тяготіння до краси та правди, на вічність цих прямувань людини, на спонукання дітей до рефлексій і думки про Боже провидіння. (Тут багато допоможуть влучно дібрані біблійні оповідання і добре зредаговані підручники катехизму).

Релігійне життя не може обійтися без волі — заставити себе відвернутись хоч на короткий час від гамору світського життя, щоб подумати про Бога, про свою душу, про молитву. Дуже помічна вправа у виробленні волі — це бодай коротенький іспит совісти. Батьки повинні навчити дітей порядкувати своє внутрішнє життя цими щоденними іспитами совісти.

Пошана до Бога також в’яжеться із плеканням сумління та почуттям обов’язку. Самозаглиблення, аналіза своїх вчинків, виробить у дітей потребу прислухатися до голосу совісти, тобто до тієї внутрішньої мови душі, яка єднає нас з Богом. Совість виховує також потребу обов’язку св. сповіді і св. Причастя, а ці релігійні тайни, коли їх відбувати з участю розуму і серця людини, становлять основу її морального і психічного здоров’я.

В. Бірчак написав молитву, зміст її може допомогти нам зрозуміти основи релігійного виховання. Відчуваючи Божу всемогучість, кожний з нас повинен збагнути своє відношення до Бога: „всемогучий Боже, ...я вірю..., що й ясного розуму не зішлеш Ти мені готового з небес, ні охоти до праці, ні запалу, ні пильности даром не даси мені!... я мушу сам це все собі здобути”. А це пізнання життєвої правди стається початком сили духа людини, а з тим і справжньою глибокою релігійністю.

РЕЛІГІЙНІСТЬ І РІДНА МОВА

Для плекання релігійності в дітей знання рідної мови необхідне. Правда, дехто скаже, що у справах релігійного виховання можна обійтися без знання рідної мови. Бог один у всіх народів і Його можна славити будь-якою мовою. Та даймо голос в цій справі Святому Письму. У біблійній книзі „Есфир” (чи Естер) I, 22 — як подає митрополит Іларіон — наказується так: Щоб кожен чоловік був паном у домі своїм, і говорив мовою свого народу!” Василій Великий у своїй коліноприклонній молитві на Зелені Свята висловлюється: „Ти сьогодні цю благодать відкрито подав своїм Учням і Апостолам, і уста їхні язиками огненими зміцнив і через них увесь людський рід почув Богопізнання рідною мовою своєю. На основі Євангелій і Святого Письма знаємо, що Христос говорив своєю рідною арамейською мовою. А в останній хвилині, віддаючи духа Отцеві, Христос мовив віршем з Псалтиря таки своєю рідною мовою: „Елі-Елі — лама савахтані!” (Боже мій, Боже, чому мене Ти покинув?)” Молитва і голос Божий у серці людини виплекується матірньою мовою, найсердечнішою молитвою у світі. Тому рідною мовою найкраще можна пізнати свого Творця. Вона глибше сягає до серця і до душі людини.

Ілюстрація Михайла Дмитренка.

З М І С Т

	<i>Стор.</i>
Передмова до другого видання	7
Хто уможливив друге видання	10
I. БАТЬКИ І ДІТИ	11
Батьки, їх свідомість і відповідальність	11
Віра в ідею — це сила	12
Духова єдність	13
Т. Г. — Щасливий Святий Вечір	14
За М. Яцківим — Осел Христонесець	17
Ю. Шкрумеляк-Роляник — Різдвяна молитва	18
Вартість єдності поколінь	19
Любов до дітей	20
Розмова з дітьми	21
Т. Г. — Тарас Шевченко — приятель дітей	22
Тарасик — Школярик	24
Т. Г. — Розмови про події в Україні	27
В. Переяславець — Дзвони в Україні	28
Особистий приклад	31
Розуміння дитячої психіки	31
Вік немовлячий і дошкільний	31
Олекса Палійчук — Чого зраділа ластівонька	35
Здорова атмосфера дому	37
Усвідомлення виховних цілей	37
Т. Г. — Що розказував Андрійко про Львів	39
II. ВИХОВАННЯ І ЩАСТЯ ЛЮДИНИ	43
Емансипована мати	44
Приклади з літератури	45
Приклади з життя	47
Переказано за О. Сироваткою — Нічого надзвичайного ...	48
Т. Г. — Зустріч з друзями після повороту з України	50
Т. Г. — Щастя Галинки у „Мамин День”	53
Інші джерела духовости	56
Т. Г. — Розповіді про зустріч з Україною	57
Т. Г. — Гасло „За віру Христову і новацький закон	61
У Київській школі відбулося свято рідної мови	63
III. УКРАЇНСЬКА ВИХОВНА СИСТЕМА	
І РОЛЯ В НІЙ БАТЬКІВ	65
Чому потрібна українська виховна система?	65
Особливість наших виховних цілей	66
Дошкілля	67
Виховні потреби і жіночі організації	68

Роля батьків в українському шкільництві	70
Популярність українських шкіл	71
Потреба шкільного центру	71
Рідна школа важлива установа	72
Приміщення Рідної Школи	73
Батьківські гуртки Рідних Шкіл	73
Шкільні імпрези	74
Домашні завдання	74
IV. НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ Й ОСОБОВІСТЬ	77
Щастя й асиміляція	77
Щастя і знання культури свого народу	78
Два патріотизми	79
Т. Г. — Що побачили й почули Андрій і Таня в музеї Лесі Українки у Києві	80
Відзеркалення виховного ідеалу в літературі	83
Т. Г. — Що знають учні про Володимира Великого	85
Книжка й її вартість	88
Про вартість книжок	88
Михайло Маморський — В гостину у книгарні	90
Чому зідхнув батько, а мама не знала, радіти чи гніватись?	90
За вуйком Іваном — Гарна книжка	91
Т. Г. — Гасла — Тарас Шевченко і рік української мови ...	94
Дух народу в його літературі	96
Культура книжки	96
V. МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ВИХОВНІЙ СИСТЕМІ	99
Одна чи більше організацій молоді?	99
Що дає молоді організація?	101
Важливе завдання молодіжних організацій Канади	102
Виховні потреби молоді	103
VI. ВИХОВНІ ВАРТОСТИ ТРАДИЦІЙ	105
Важливість традицій	105
Особливості української культури	105
Краса релігійних святкувань	106
Різдво і Великдень	107
Уляна Пелех — Передвеликодні переживання Андріянка ..	109
Н. Н. — Вертепик	112
Багатство пісенної культури	115
Замилування до краси	115
Прізвища й імена	116
В. Сосюра — Любіть Україну	118

VII. АСИМІЛЯЦІЯ В ПОБУТІ	119
Український побут тепер в Україні й на еміграції	119
Що кажуть українці-науковці про асиміляцію	121
В чому своєрідність українського побуту?	122
Чи можливо і доцільно зберігати всі ці обряди і традиції ..	123
Зміна в сімейному побуті	124
Побут товариського життя	125
Побут громадських товариств	126
Т. Г. — Славетні церкви в Україні — їх доля	128
VIII. КУЛЬТУРА ТОВАРИСЬКОГО ЖИТТЯ	133
Не краса красить, а розум	133
Книга вчить, як на світі жить	134
Добра розмова	135
Т. Г. — Таня і Андрій люблять розмови з мамою і татом	136
Сестричка Уля — Розмова Андрія і Тані з батьками про Буковину, країну казок і мрій	139
Уляна Пелех — Розмова Андрія і Тані з батьками в роковини трагедії Чорнобилі	142
Літні оселі, табори	145
Сестричка Уля — Як Андрійко і Данилко стали друзями в таборі	146
Світлиці для молоді	150
IX. БАТЬКИ, ДІТИ І РІДНА МОВА	151
Мова і любов до батьківщини	152
За Фултоном Оулстером подав М. Погідний — Загадковий Бозо	154
Як протиставитись мовній асиміляції	156
Домашня культура мови	158
Т. Г. — Рік Тараса Шевченка і української мови	160
Т. Г. — Шевченків портрет у Андрійковій кімнаті	163
Релігійне виховання	166
Основи релігійного виховання	166
Почуття справедливості	167
Жертва великодушності	167
Сестричка Уля — Як школярі використали знайдені гроші	168
Царство Боже на землі	171
Пізнання Бога	172
Релігійність і рідна мова	173

